

© Jiří Haleš, 2022

ISBN

Co se tenkrát
nemohlo
napsat

Jiří Halaš

Obsah

Předzpěv	6
Osudová propast	12
Ošemetný výslech v Bartolomějské	30
Uloven v hraničním pásmu	38
Vojenské události	46
Jak bylo možné dostat se do Jugoslávie	58
Co se napsat nedalo	72
Co s deseti dolary na Saháře?	84
Kolem roku 1968	96
Časoprostorový nadhled	124
Dodatek 1: Náboženství z odstupu	130
A ještě pár fotografií	140
<i>Příloha 1</i>	152
<i>Příloha 2</i>	158

Předzpěv

aneb

*„Když si chci něco pěkného přečíst,
tak si to musím sám napsat...“*

Větší část života mi bylo dopřáno absolvovat v systémech, kdy byl člověk nucen dávat pozor na to, co říká, nebo dokonce píše. Tak i knížky, které jsem napsal, byly ochuzeny o řadu informací, jež by v lepším případě nemohly být tištěny, v horším by znamenaly zhoubné následky. Rád bych to aspoň dodatečně zkusil zachránit. Zároveň ale zjišťuji, že pro souvislé provázání jednotlivých kapitol tohoto mého sebraného spisu bude potřeba čistě subjektivní příběh částečně pojmout jako účelovou souvislou životopisnou zповěď.

Začnu tedy od začátku. Narodil jsem se 18. srpna 1936 a číst jsem se naučil ještě dříve, než mi začala školní docházka. Z té doby mi utkvěl v paměti nápis dentisty sídlícího poblíž bydlíště, který hlásal, že zahne zuby. Měli jsme totiž velkoněmecký protektorát a všechny nápisy musely být dvojjazyčné. Jenže mně bylo v té době divné, jak ty zuby chce zahnout, jsou tvrdé a nanejvýš mu mohou prasknout.

Na protější ohradě byly vylepovány plakáty, hlásající například, kolik lidí bylo zase v Kobylicích zastřeleno za spoluvinu nebo schvalování atentátu na říšského protektora Heydricha. Později pak tam dominovaly hrůzostrašné a výhružné obrazy „Zachvátí-li tě, zahyneš“ a „Bolševismus nikdy!“ coby názorné ilustrace nepřátelského východního ruského strašidla, které tak bylo lidem jaksi automaticky sympatické.

Také tramvajáci měli hlásit stanice dvojjazyčně, čímž vznikaly půvabné přiboudliny, ze kterých si pamatuji Lachau, Špekulírngasse, Heilige regiment bohmisch brucke, nebo Fleischkrawall bahnhof (které ovšem bylo brzy přejmenováno). Pro čtenáře, kterým menšinové nářečí sudetoněmecké činí potíže, uvádím, že to byl Smíchov, Myslíkova, Most Svatopluka Čecha a Masarykovo nádraží. Fleisch krawal je totiž „masa ryk“.

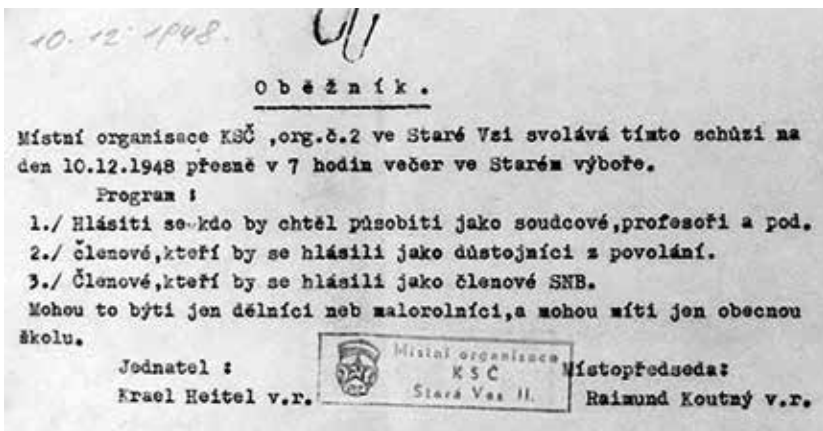
Na škole jsme měli nápis „Pracujeme pro vítězství Velkoněmecké říše“. Živilí jsme se odstředěným mlékem a drobnými přídělky nedostatkových potravin na potravinové lístky. V souvislosti s těmi potravinami mi utkvělo v paměti, kterak jsem si v předškolním věku u své tetičky četl jakousi knížku,

v níž vystupoval papá (= kněz) Pontivy – což už byl nepřiměřený nápor na moje chápání. Myslel jsem, že *pontivy* jsou něco k jídlu, které někdo jaksi „papá“ – a posléze mne dotázaná pobavená tetička obvykle lákala k papání oběda, že máme dobré pontivy.

Myslím, že by se děti neměly učit číst předčasně. Ušetří si tím ne jeden problém a dospělí jim budou prokazovat přiměřenou vážnost místo posměšků.

Po válce existovala jen krátce možnost myslet a říkat totéž. Vlastenecký učitel, který statečně přežil válku, najednou zmizel beze stopy podobně jako za války Židé, neboť ctil Masaryka výše než Gottwalda a neopatrně se tím netajil. Ostatní učitelé pochopili a začali být opatrní; bylo to jakoby horší než za Němců, protože chyběla jistota, ke které partaji patří ten či onen soused. Zatímco za protektorátu platil rituál zdvižené pravice s pozdravem „Heil Hitler“, v nastalé etapě se zavedl rituál říkat „čest práci, soudruhu“ místo „dobrý den, pane“ – kdo to neuměl a nebyl ve straně, neměl nárok na nějaké vyšší postavení, pokud vůbec na nějaké. Ve školách se dětem vymývaly mozečky a rodiče měli strach, aby dítě někde neříkalo nahlas, co slyší doma, kde se zase začal poslouchat zahraniční rozhlas, i když už na přijímači nemusel viset povinně přívěšek hlásající „Pamatuj, že poslouchání zahraničního rozhlasu trestá se káznicí, nebo i smrtí“, jako za protektorátu.

Po absolvování obecné školy jsem nastoupil na anglické gymnázium, které bylo po roce zrušeno razantní školní reformou ministra školství Nejedlého (bude o něm ještě zmínka). Vznikla tak zvaná jednotná škola (4 roky) a po ní okleštěné 4leté gymnázium, které další (jedenáctiletková) reforma zkrátila o rok. Pedagogové z vysokých škol pak byli zděšeni, co se jim to hlásí ke studiu za „materiál“. Z mého prvního ročníku na Vysoké škole chemicko-technologické (VŠCHT) během prvního semestru musela být při zkouškách odstraněna více než polovina žactva, aby se ta výuka dala brát vážně. Odstranění většinou přestupovali na Vysokou školu zemědělskou, aby nakonec patrně zanikli i tam.

Ministr Zdeněk Nejedlý pravidelně vystupoval v nedělním dopoledním rozhlasu se svými rozbředlými asociacemi typu: „... tak jsme se vrátili z Moskvy, soudruzi. Moskva je krásné město, soudruzi. A Leningrad je krásné město, soudruzi. A Stalingrad je krásné město, soudruzi. U Stalingradu byli poraženi fašisté, soudruzi. Němečtí fašisté, soudruzi. Ale není Němec jako Němec, soudruzi. I my máme své Němce a soudruhy – Božena Němcová – a v neposlední řadě i já, soudruzi... Moskva je krásné město, soudruzi...“ Takhle nějak (i když ne doslovně) hovořival ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý. Kromě Boženy Němcové miloval Bedřicha Smetanu a nenáviděl Antonína Dvořáka, protože mu nedal za ženu svou dceru, jež se provdala, pokud se nemýlím, za Josefa Suka. Školství jednoznačně vyvezl na hnůj.

Na VŠCHT jsme měli jednak vojenskou katedru a byli vzděláváni ve vojenském umění. Dále jsme měli jako významný předmět výuky „Základy marxismu-leninismu“, a to jak formou přednášek, tak i seminářů. Z lektorů vzpomínám zejména soudruha Pinkavu, který když byl drze dotazován na podrobnosti Slánského procesu, vyplodil poučku, již jsem si rychle zapsal, a tak ji mohu reprodukovat doslovně a se zárukou. Ta poučka zněla: „Někteří lidé jsou

vzhledem k dnešnímu společenskému řádu u nás tak antagonističtí, že nemohou existovat jakožto živí a musejí být fyzicky zničeni.“

Na této škole jsem se nejvíce sblížil se třemi spolužáky, z nichž se někteří mezi sebou spíše nesnášeli. První byl Kuliš, o němž bude zmínka v kapitole o výslechu v Bartolomějské ulici. S ním jsem sedával v lavici. Na koleji s ním bydlel Konůpek. S Bartošem z katedry silikátů, kterého jsem potkal v Tatrách, jsme uskutečnili řadu nevšedních akcí, o nichž ještě bude zmínka. Všechny jmenované jsem postupně přežil a nyní si nejsem jist, jestli i někdo jiný bude mít zájem číst to, co tady píšu. Snad už jsem se měl včas odplazit do věčných lovišť.

Přidám ještě opovážlivé vyjádření Národního muzea k odvážné představě zájezdu vzdělců do Bulharska. Výjezd do západního zahraničí byl v té době pro soukromníka zhora nemožný a i odborný zájezd do „bratrské spřátelené země“ se prosazoval obtížně. Pan ředitel Národního muzea musel dlouhým dopisem potvrzovat celospolečenský zájem na akci, kterou by podle jeho mínění podpořil i poslední sjezd komunistické strany v Moskvě (!!!): „Domnívám se, že takovéto seriózní zájezdy jsou i v přímém souhlase s usnesením XX. sjezdu komunistické strany v Moskvě, která se zde pro podobné styky vyslovila.“ Tenkrát to bylo míněno vážně, dneska je to k smíchu. K tomu bych ještě doplnil pozdější výrok emigranta Jiřího Rottera: „Dneska už cestuje každý blbec, takže dobrodruzi by měli sedět doma.“

NÁRODNÍ MUSEUM V PRAZE

PRAHA II, VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 1700 TELEFON 233202, 233212, 233541-43

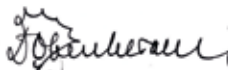
Č. j. _____ bez čísla _____

V Praze dne _____ 9. dubna _____ 19 55.

Tit. všem institucím a úřadům,
kterých se to může týkat.

PROHLÁŠENÍ

Byl jsem požádán o vyjádření o plánovaném zájezdu pracovníků při zájmovém kroužku Zoologické zahrady v Praze do Bulharska. Vše je mi známa už od zájezdu Fedttele zool. zahrady Dra Christo Tuleskova v Sofii do Prahy v minulém roce. Tyž projevilo veliký zájem o zájezd našich zájemců a odborníků do Sofie, kde je zoologická zahrada jednou z institucí Bulharské akademie věd. Účastníci plánované výpravy jsou mi většinou osobně známi jako vášniví a velmi dobře informovaní lidé, někteří z nich pak mají i značné zkušenosti o entomologickém oddělení Národního muzea, pro které svého času velmi úspěšně v cizině sbírali a pracovali. Přáloucná se vše ze uskutečnění tohoto zájezdu, protože především poslouží posílení vzájemných styků a družby česko-bulharské a za druhé může i entomologickému oddělení přinést určitý prospěch, protože někteří účastníci hodlají v Bulharsku pro nás i sbírat. Domnívám se, že takovéto seriosní zájezdy jsou i v přímém souladu s usnesením XX. sjezdu komunistické strany v Moskvě, která se výslovně pro podobné styky vyslovila. Z toho důvodu stavím se vše ze umožnění a uskutečnění tohoto zájezdu, zvláště když se jedná o vše vřanou a plánovanou i v Sofii a žádám veškeré úřady a ústavy, kterých se to může týkat, aby svou blahovůli a laskavou podporou tento seriosní podnik podpořily.

Akademik-korespondent
doktor biologických věd
Univ. Prof. Dr. Jan Oberberger,
vedoucí entomologické laboratoře
Československé Akademie Věd,
přednost entomologického oddělení Národního
muzea v Praze,
Profesor entomologie Karlovy University a
prezident Československé Společnosti Entomologické
v Praze

Osudová propast

Během středo- a vysokoškolského studia jsem se aktivoval v řadě vzájemně nesouvisejících záležitostí. Byl jsem členem spolku teraristů, astronomické společnosti, horolezeckého oddílu a pěveckého spolku při VŠCHT.

O prázdninách jsem zajížděl na Slovensko, kde se mi podařilo objevit „rajské místo“ herpetofauny kolem hradní zříceniny Čabrad v odlehle a tehdá ještě krajně obtížně přístupné části Krupinské vrchoviny. Žilo tam pohromadě 8 druhů našich plazů. S pocitem, že by něco takového mělo být zachráněno před čímkoliv, jsem začal vyvíjet nátlak na Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti a ochrany přírody v Bratislavě, kde se naštěstí etabloval můj příznivec z dřívější návštěvy Bojníc – dr. Darola. Abych měl pro ta jednání nějaký oficiální „úřední podstavec“, bylo pro mne výhodné, abych se stal členem Krasové sekce Sboru ochrany přírody při Společnosti Národního muzea (a později po osamostatnění pak členem Tisu – Svazu pro ochranu přírody a krajiny). Vyhlášení Čabradu a později i značné rozšíření tohoto prvního československého chráněného území plazů se ovšem podařilo až postupně, po mnohaletém úsilí. Podrobnosti jsou v knížce *Moji přátelé hadi* (kapitola *Tajná lokalita Q*; najdete ji na webových stránkách <http://www.hales.wz.cz/>). Dnes už tam vládne cílý ruch a nejméně jeden z osmi druhů plazů zcela vymizel. Ostatní nic moc.

Do Sboru ochrany přírody, vedeného Otakarem Leiským, jsem se ovšem dostal původně úplnou oklikou přes Krasovou sekci, ačkoliv jsem se speleologií neměl do té doby nic společného.

To bylo tak. V roce 1958 po krátkém pobytu v Tatrách jsem chtěl z pošty odeslat už zbytečně třicetimetrové horolezecké lano, ale byla sobota odpoledne a měli zavřeno. Tak jsem i s lanem vyrazil autostopem na Juhoslovenský kras, neboť jsem měl podezření, že tam najdu ještěrky zední, o nichž tehdejší Štěpánkuv *Klíč našich obratlovců* pravil, že se vyskytují pouze „vzácně v podunajském valu“. Po strastiplné cestě, při které mi nakonec se stopem pomáhal i rožňavský policajt, když mi autíčka nechtěla zastavovat, jsem se nechal vysadit uprostřed

Plešiveckého kaňonu. Zjistil jsem, že se to tam jmenuje Slavec, polovina obce jsou Maďari, druhá polovina Cikáni, dnes přejmenovaní na Romy – podobně jako ještěrky zední jsou přejmenované z *Lacerta muralis* na *Podarcis muralis*. Protože předchozí rok už jsem byl zabydlený u Maďarů, zachtělo se mi něčeho nového, a tak jsem si zkusil založit „expediční základnu“ u cikánské rodiny Ferkových, kterým jsem se pokusil vysvětlit svůj záměr navzdory skutečnosti, že oni uměli krom romštiny spíše maďarul (setkal jsem se s odůvodněním, že ti Slováci „sú takí nekulturní“). Ochetně mne ubytovali a nic za to nechtěli, naopak mne nakrmili a stal jsem se objektem zájmu místní mládeže. Ještěrka se maďarsky jmenuje *dík* (*gyík*); had pak *kidó* (*kigyó*) – romsky zřejmě *sáp*. Nejdůležitější jejich sdělení o místní hadí fauně si můžete přečíst v méj knížce „Moji přátelé hadí“ na stránce 18. Učili mne zpívat „Duj duj duj...“, ale když jsem si chtěl nechat celý text písni přeložit do srozumitelnějšího jazyka, narazili jsme na vzájemně nekompatibilní slovní zásobu. A vyřešili to tím, že to je prostě taková cikánská hymna... ovšem v nejistotě, jestli rozumím slovu hymna, tak mi ještě pomohli vysvětlením, že to je, jako mají Slováci Internacionálu. Tak jsem se navíc dověděl, jakou že hymnu mají vlastně Slováci.

Mezi tou mládeží vynikal 17letý Karol Lázok, který se snažil odvrátit moji pozornost od těch *dík* k jakémusi *juk* (podle slovníku *lyuk*). Pochopil jsem, že je to nějaká díra do země nahoře na Plešivecké planině, kterou umí najít a už tam vedl i jistého speleologa Rozložníka z Rožňavy – ale měli jen „krátké špagát“, a tak se tam nemohli spustit. Ale můj špagát z Tater že by mohl být „akurót“. S tím špagátem to bylo tak: Když jsem se vrátil z terénu od těch *dík*, tak jsem zjistil, že mám u Ferků uložený ranec nějaký prázdný. Rozpačitě jsem se rozhlédl a zjistil, že v rodině se zrovna konalo velké prádlo a moje ušmudlané oděvy už visí vyprané na šňůře a špagát, co byl na dně, je předmětem zájmu onoho Karolka.

Puzen prostou zvědavostí jsem souhlasil, že zítra se nepůjde za *dík*, nýbrž na *juk*. Karol vzal s sebou ještě 5 mládežníků zhruba stejného nebo spíše nižšího věku. A dali jsme se Slaveckým závozem strmě vzhůru. Po cca 300 m převýšení

jsme se ocitli na rovné krasové plošině porostlé hustým nepřehledným bludištěm houštin situovaných mezi nálevkovými závrtty (označovanými něco mezi *tebér* a *tebór*, můj slovník to neumí). Houštinami vedly úzké a místy mizící pěšinky, kterými nás, místy váhavě, vedl Karol. Když už jsem mu přestával věřit, pravil náhle, že jsme na místě, a sestoupil do jednoho závrtu. Ze začátku to vypadalo, že je tam jen šikmá kapsa ve stěně závrtu, ale z ní odbočovala svisle dolů úzká díra, asi tak 2 metry široká. Pochopil jsem, že je konec srandy a musím něco vymyslet. Asi 8 metrů od díry byl dostatečně pevný kmen, tak jsem na něj uvázal jeden konec lana. Druhý konec pak na sebe. Žádné další horolezecké pomůcky nebyly k dispozici.

Začal jsem slaňovat do té díry, a když jsem zjišťoval, kam dosvítím baterkou, bylo jasné, že ten špagát nevystačí. Nechal jsem se vytáhnout (místy jsem vylezl), načež jsme usoudili, že jediná možnost je zaklínit nějaký dostatečně pevný kmen přímo nad tou dírou, čímž by to lano možná stačilo. Podařilo se to až u třetího – dvě klády nám spadly dolů, teprve ta následující vypadala, že vydrží, když se na ni zavěším.

Při druhém pokusu jsem se pak z úzké svislé díry dostal stropem do poměrně rozlehlého domu a zůstal viset asi půl metru nad dnem. Zřejmě jsem měl stejně krátký špagát jako ten rožňavský Rozložník. Ale stačilo se vymotat ze slaňovací smyčky, postavit se na špičky a rozvázat pak na sobě hrudní úvazek. Pak jsem se pokusil těm nahoře vysvětlit, aby lano vytáhli a uvázali na konec raneček s foťákem Praktica a třemi pytlíčky bouchacích magneziových osvětlovacích prášků s doutnákem, které jsem měl šťastnou náhodou s sebou na vandru. Domluva tím třicetimetrovám komínem by nebyla snadná, i kdyby neexistovala jazyková bariéra. Posléze pochopili a učinili žádané.

Stativ jsem neměl, ten se musel vybudovat z kamenů a namířit do nejpěknější výzdoby krápníků a jezírek na tomto patře – propast ovšem pokračovala dalším svislým stupněm o kus dále. Připevnil jsem světelný výbuch na klacek sem spadlý a zapálil doutnák. Jenže ten byl zvlhlý a nedoutnal. Nezbylo,

než zapálenou sirku přiložit přímo k tomu sáčku. Nastalý výbuch mne na desítky minut v místní temnotě dokonale oslepil, což nebylo to nejhorsí. Zablesk a snad i průvodní zvuk byly patrné i nahoře mezi mládeží, nahlížející do temnot díry, co tam tak dlouho tropím. Protože je v kraji známo, že v různých dírách je ještě od války naházená munice, usoudili, že jsem šlápl na minu, a to je průkak (abych se vyhnul použití tvaru neslušného slovesa „srátí“). A že z toho bude malér. A že by bylo nejlepší odvázat to lano, hodit ho dolů a dělat, jako by nic. Ale byl to nejspíš Karol, kterého napadlo nejdříve zkusit dolů zavolat, co kdyby... Zavolał, vysvětlilo se.

Odpálil jsem tedy u dalších vybudovaných „stativů“ zbývající bouchací prášky, zatímco horní mládež měla dlouhou chvíli, netuše, co ji čeká. Když vytáhli ranec s focením, spustili lano zase dolů, já se postavil na špičky, abych se dokázal uvázat za hrudní koš, a pak jsem se jim pokusil vysvětlit, že prvních 7 metrů se nebudu mít čeho chytit, než se ve stropě dostanu do té úzké svislé „studny“, abych se pokoušel lézt a pomáhat jim. Nebylo zřejmé, zdali jsem zcela pochopen, nicméně mne zvolna povytáhli po centimetrech asi 2 metry nad dno. Museli při tom namáhavě přemáhat tření lana přes okraj a pak volali, že ať se tam něčeho chytnu, že si musejí odpočinout. Puzen hrůzou, že v rámci odpočinku to lano pustějí, volal jsem zoufale nahoru, ať to vydrží až k tomu stromu u propasti, přivážou lano na strom a odpočívají pak podle ctěné libosti. Skutečně to učinili, uvázali, odpočívali a já zůstal viset v prázdném prostoru. Lano se mi v podpaží levé ruky zařízlo a uskříplo nervové dráhy, takže jsem zjistil, že pro ni asi už nebudu mít praktické použití. Po nějaké snad půlhodině, která mi připadala delší než věčnost, mne konečně vtáhli do té úzké části, kde bych byl mohl zkoušet místy lézt, ale šlo to jen pravou rukou a nohama. Nic moc a při tom se na mne ještě shora sypalo kamení. V podstatě jsem byl vyvlečen až nahoru coby zkrasovělá troska bývalé slávy.

Vlevo autor, vpravo Karol Lázok, ostatní jsou náhodnými účastníky akce.

Ale druhý den jsem už v levé ruce udržel skleničku s posilujícím nápojem a v Plešivci mi pan doktor slíbil, že se mi ruka nejspíš zcela zregeneruje – a na kuráž mi napsal předpis na octan hlinitý.

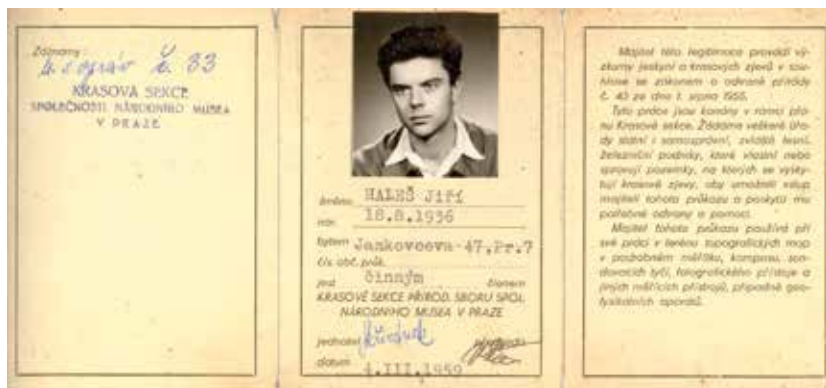
V Praze jsem pak s vytvořenými 3 fotkami (z nichž se jedna nepovedla, protože jsem před odpálením blesku chodil s baterkou v záběru) vyrazil do Národního muzea za ředitelem Zázvorkou, veden snahou zjistit, co je známo o té mojí díře.

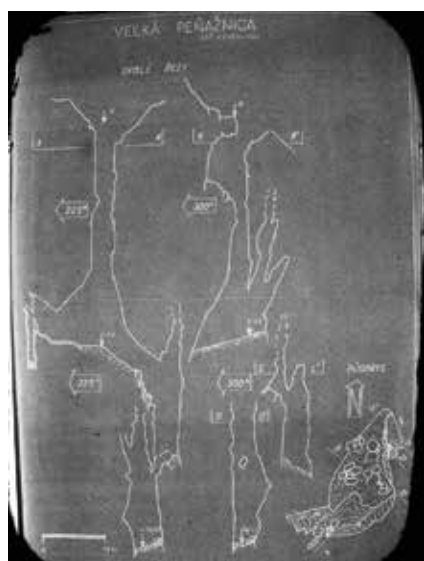
Starý pán mne přijal vlídně, i když jaksí s nadhledem. „No jo, Plešivecká planina, to je samá díra, když jsem tam byl v roce třicet čtyři s Obenbergerem, tak jsme tam v tom bludišti závtů půl dne marně hledali cestu...“ Dokonce vytáhl nějaký starý deník a zálibně v něm listoval, zatímco já se snažil vzdorovat šplouchajícím vlnám jeho volných asociací a vzpomínek – a tak nakonec ten deník sklapl a s povzdechem se rozhodl, že přivolá telefonem skřivánka. Ten mladý Skřivánek s velkým „S“ tam zrovna konal jakousi stáž či praxi a byl to rázný muž činu. Koukl na fotky a pravil: Tohle není žádná známá propast! Vrhł se pak k almaře s mapami, vylovil speciálku dané oblasti a nutil mne ukázat, kudy jsme šli. To byl úkol poněkud náročný, ale blízko oblasti, kterou jsem indikoval, prohlásil, že je Velká Peňažnica, v níž ještě nikdo dole nebyl. Prý to zkoušel rožňavský Rozložník, ale neměl dost dlouhé lano. Prohlásil jsem, že to je určité ona, a Skřivánek chtěl vědět, jestli bych ji uměl najít. Já že ne, ujistil jsem ho, ale znám člověka ze Slavce, který to umí.

Náčez mi Skřivánek poručil, abych se stal členem Krasové sekce Sboru ochrany přírody při Společnosti Národního muzea, která chystá na příští léto sestup do Velké Bikfy na Silické planině, a že při té příležitosti dostanu několik členů sekce, kteří i tu moji díru zaměří a zmapují profil.

Průkaz člena Krasové sekce Sboru ochrany přírody při Společnosti Národního muzea

Do té Velké Peřažnice jsem o rok později (po sestupu do Velké Bikfy) vskutku odvedl s pomocí Karolka samostatnou skupinku, která sestoupila ještě další 2 patra až na úplné dno a všechno důkladně zmapovala. Byl mezi nimi tenkrát studentík geologie Jaroslav Hromas, pozdější ředitel Správy jeskyní České republiky. Na snímku níže: Haleš, Lázok, dole Bartoš, zcela vpravo Hromas.

Profil Velké Peřažnice

Vladimír Bartoš při výstupu z Velké Peňažnice

Protože jsem se tím stal i členem Sboru ochrany přírody, neváhal jsem se následně seznámit také s ústředním tajemníkem Leiským (k němu více textem v mé knize *Sahara není jen písek* a obrazem v knize *Stopy v písku*). Není již mezi živými, ale zůstal mezi mými nezapomenutelnými přáteli. Dokázal s dobrovolnou ochranou přírody proplout až do roku 1980, kdy byl jeho už samostatný „Tis – Svaz pro ochranu přírody a krajiny“ donucen dobrovolně ukončit svou státobornou činnost ve prospěch nového státoborného Českého svazu ochránců přírody, na rozdíl od Tisu řádného poslušného člena Národní fronty, uskupení řízeného úzkostlivě jedinou samospasitelnou stranou. Se svou zlikvidovanou 120. skupinou Tisu jsem se pak 3 roky ukrýval pod střechou neméně státoborného Českého svazu chovatelů, protože do Českého svazu ochránců přírody byl členům Tisu zpočátku vstup zakázán. Ale o tom je už jiná pohádka.

Zůstal jsem pak u Krasové sekce řadu let a účastnil se celé řady prvosestupů na Plešivecké a Silické planině, jakož i Dolném vrchu.

Přesuny tábořiště pomocí motorky Jawa 125 nebyly snadné, jak je patrné z následujícího vyobrazení z roku 1958. Všimněte si provazového žebříku zavěšeného před řídítky. Tenkrát ještě nebyly blokanty umožňující snadný výstup po jediném laně a vlastně nebyly ani žebříky, protože neexistoval žádný „národní podnik Žebřana“ a soukromník, který by to uměl vyrobit, byl zlikvidován coby třídní nepřítel. Krasová sekce měla ostře sledované účetnictví a nemohla zaplatit soukromníkovi, který to uměl, avšak nesměl. Sekce ale měla šikovného hospodáře a směla proplácet jízdenky účastníků zájezdů do krasových oblastí. A tak byli spolucestující po vystoupení z vlaku požádáni, aby jízdenky nezahazovali, a dobrá věc (žebřík) se podařila.

Zález do plazivky

Výlěz z plazivky – tenkrát se používala tzv. Karbidiho lampa.

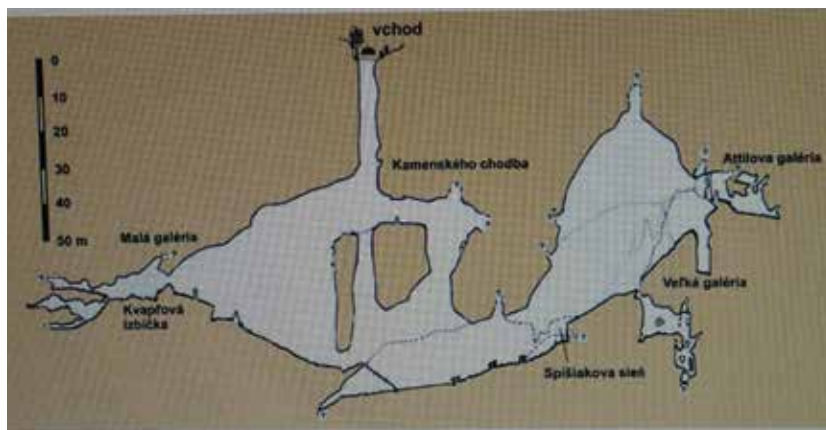

Čenda ve stěně zapuštěná opouští boční plazivku do širšího jeskynního domu.

Nebyly k dispozici širokoúhlé objektivy, a tak nebylo snadné zachytit celý jícen propasti (dole Žofie Hlaváčková, nahoře autor).

Kromě toho se u některých propastí používal i vypůjčený důlní vrátek, když propast vedla převážně svisle dolů a speleo-odvážlivec se přes kladku nad propastí spouštěl do hlubin. Takto například vznikl už v předminulém století záznam o sestupu do Zvonivé diery (Čengéjuk):

Zvonivá diera (Čengéjuk) – profil

Znám ten příběh z vyprávění dr. Skřivánka, titulovaného v časopisu *Rodokrasa* jako Feryvár Skřivanházy. „Vbili sa do drevenej debny, klincami znútry von vbitými, že by ih šarkan neprehlto!“ – a zavěšení na laně se spustili a zase byli neporušení vytaženi. Když jsme se tam spouštěli v druhé polovině minulého století, měli jsme už blokanty pro výstup na jednom laně. A toho šarkana jsme nenašli.

Kromě běžného plazení se plazivkami (stísněnými prostory, jimiž se lze dostat právě jen plazením se) různých blboděr se mi také podařilo vytvořit celkem obšírnou videostudii *Krasové jevy* (zaměřenou nikoliv na „kde a co“, nýbrž na „proč a jak“) a přednášet stereofotodokumentaci krasu na 5. mezinárodním speleologickém kongresu ve Stuttgartu (1969). Menší referát jsem měl i na 4. kongresu, který se konal v Postojně. Na zahájení měl projev Edvard Kardelj,

Titův nejbližší spolupracovník – a pak byl slavnostní oběd pro přednášející, z nichž někteří si od něho nechali podepisovat menu. Zkusil jsem to taky a on se zajímal, co jsem zač a odkud. Tak jsem mu to vysvětloval a on pak pravil uznale, že dobře hovořím jejich jazykem. Ne tak dobře jako vy, ujistil jsem ho. Tuto moji poctu přijal s úsměvným povděkem.

Tato kapitola začala neobvyklým setkáním herpetologie a speleologie, ještěrek zedních / *Podarcis muralis* (dříve tedy *Lacerta*..) s krasovou propastí. Nemohu při této příležitosti nezpomenout ještě zvláštní příhodu z exkurze do škrapových polí chorvatského krasu s malou skupinkou herpetofaunistů. Ten den jsme nějak marně hledali jinak běžné *Podarcis siculus* (tenkrát *Lacerta sicula*), *Zamenis situla* (dříve *Elaphe situla*), *Pseudopus apodus* (známější jako *Ophisaurus apodus*)... a utmácení celodenními útrapami uvažovali, zdali pokračovat vyhledáváním nočních zástupců herpetofauny, jako je *Telescopus fallax* (tehdá *Tarbophis fallax*) a *Hemidactylus turcicus* (výjimečné za mého mládí známý pod stejným jménem).

S těmi jmény je to tak: kdysi vládl v názvech druhů naprostý chaos, ale pak přišel praotec Linné a pravil „budiž systém“. Začal seřazovat druhy podle podobných vnějších i anatomických znaků do postupných systematických kategorií. Po něm tento systém přivedly postupně k dokonalosti další generace systematických biologů. Jenže pak ovládli pole molekulární biologové a vrátil se chaos, v němž se dnes vyzná jen úzký specialista, pokud pečlivě sleduje současnou odbornou literaturu.

Ale vraťme se k našim úvahám o nočním pokračování průzkumu – přerušila je Anička Maňúchová důrazným prohlášením, že už by se raději někde zavěsila za ptáka. Protože ostatní členové výpravy kromě mne nepatřili mezi speleology (tak jako i mnozí čtenáři tohoto spisku), je třeba smysl tohoto memoranda a verbální nóty vysvětlit asociací s příběhem z Koněpruských jeskyní. Vztahuje se k vyprávění o školní výpravě, při níž Pepíček vznesl dotaz: „Prosím, pane učiteli, co to támhle visí za ptáka?“ Podle první verze klasický filolog odpověděl rádně

celou větou: „Tam visí za ptáka netopýr.“ Kdežto učitel biologie pravil: „To je netopýr a nevisí za ptáka, nýbrž za drápky.“ Zkrátka, netopýři takto přespávají, a to měla Anička na mysli.

V roce 1996 jsem s početnými slovenskými a nepočetnými českými přáteli, Karlem Lázokem a pod dohledem pana Hliváka ze Správy CHKO Juhoslovenský kras podnikl do té Peňažnice úředně schválený oslavný výroční šedesátiletkový narozeninový sestup.

Jaké z toho plyne poučení? Především je třeba vědět, jaká je cikánská a slovenská hymna. To je základ. Od toho to všechno začalo.

Co je kras a jak vypadá.

Ošemetný
výslech
v Bartolomějské

K významným událostem mých vysokoškolských studií na VŠCHT patřil i zdanlivě bezvýznamný nápad pořádit si v družstvu Znak několik zertovných razítek. Byl to do kruhu uspořádaný text „ORAZÍTKOVÁNO“, uvnitř kruhu řecká písmena *pi*, *rho*, *delta*, *eta*, *lambda*; další razítko v horní polovině kruhu „TAJNĚ“ a v dolní „DŮVĚRNĚ“ s kočičím okem uprostřed. Poslední bylo jednoduché dvouřádkové JIŘÍ HALEŠ a pod tím ČESKOSLOVENSKO. Dodací lhůta byla poměrně dlouhá, a tak jsem na to v návalu jiných důležitějších věcí pozapomněl.

K.č. Sine 23865/1958. v Praze dne 3.1.1958.

Předvolání

Pan ~~HALŠ~~ H a l e š Jiří,

ulice Jankovcova ul. č. 4.

Praha 7.

Zdejší velitelství SNB potřebuje Vaše osobní informace.

Přijďte ke splnění našich pracovních úkolů tím, že se dostavíte dne 6. ledna 1958. o 10. hod. do místnosti č. 2. v budově velitelství v ulici Bartolomějská, budova ve dvoře, č. 6.

Nebudete-li moci přijít v určenou hodinu, dohovořte se laskavě s námi o jiném termínu.

Neopomeňte vzít s sebou ~~svůj občanský průkaz~~.

Městská správa veřejné bezpečnosti
Praha
100. *Halš*
razítko velitelství

SNB č. 8/1951 - čl. 33.
1958 č. 41.

Jednou večer jsem přišel domů a moje matka na mne upřela zpytující pohled. Co jsi zase provedl, máš tady předvolání. Veden pocitem, že to bude nějaký omyl, jsem četl z listu, že „přispějete ke splnění našich pracovních úkolů tím, že se dostavíte dne 6. ledna 1958 v 10 hodin do Bartolomějské ulice, budova ve dvoře, č. 6, místnost č. 2“. S jistotou, že přece „o nic nejde“, jsem šel po večeri spát, ale spánek nepřicházel. Uvědomil jsem si, že jsem na prázdninovém povinném

měsíčním vojenském cvičení nadělal spoustu fotek s vojenskou technikou – od hromadné latríny přes žertovné i dokumentární výjevy cviků se zbraněmi –, což jsem pak celkem bezstarostně šířil mezi spolužáky. A to s vojskem tenkrát nebyly žerty. Také mi postupně došlo, že partaje v našem činžáku na mne mohly podat oznámení, že chovám v bytě jedovaté hady, a začít vymáhat přinejmenším jejich zákaz, čímž bych přišel o tehdejší miláčky: zcela krotké plaskolebce vodního a mokasinového, jinak postrach amerického Pomissisipiči (blíže informace viz spisy Marka Twaina). Kromě toho jsem doma přechovával různé nebezpečné chemikálie, na něž se nejspíš vztahovaly nějaké předpisy... A tak mi postupně během bezesné noci vyvstávaly vzpomínky na další hrdelní zločiny.

Druhý den ve škole mi spolužáci nabízelí další možnosti, které mne dosud nenapadly, a jeden z nich, Vladimír Kuliš, pravil, že to je jasné, že to mám z těch srandovních razítek. Tato možnost mi však připadala malicherná a zavrženíhodná oproti těm ostatním. Nicméně zkušený Kuliš mi dával dobré rady, abych se pak nenechal zhypnotizovat a podlomit svou vůli, nekoukal vyšetřovateli do očí, nýbrž třebaš na své špičky bot, a tak podobně. Zašel jsem pak vrátit knihy do školní knihovny a vlídné paní knihovni sdělil, že si tím jaksi zařizuji poslední věc člověka... a ukázal jí to předvolání. Očividně pobledla a pravila zděšeně: Co jste to provedl? Ujistil jsem ji, že nevím, protože toho na sebe vím tolik, že není jasné, co vědí oni. Dala mi tedy na cestu další drobné rady – hlavně neříkat nic navíc, než co se ptají, jinak se toho chytanou a jsem ztracen.

V určeném termínu, ještě po pořízení nové poslední vůle, ve které jsem tu předešlou prohlásil za předposlední – a odkázal spolehlivým pečovatelům svého plaskolebce mokasinového a vodního –, jsem se dostavil do Bartolomějské ulice, budovy ve dvoře, ve druhém patře. A zde si přečetl na dveřích „zbrojní pasy, jedy, traskaviny, rozmnožovací stroje“. Skromně jsem zatukal a vylezla relativně příjemná osůbka, které jsem ohlásil, že přicházím přispět ke splnění jejich pracovních úkolů, jak stálo na předvolání. Ona se tak nějak chápavě ušklíbla a pravila: „Nojo, to je to družstvo Znak, pojdte dál, já vám zavolám referenta.“

Tak vida, razítka jsou rozmnožovací stroje – v té chvíli mi bylo jasné, že vlastně o nic nejde, a byl jsem připraven přispět co nejobšrněji těm pracovním úkolům.

Přišel referent, s huňatým obočím nad hluboko posazenýma zlýma očima, na rozdíl od té sekretářky s výrazně nevlídným přístupem k potenciálnímu odsouzení. Na chvíli na mne upřel dlouhý výhružný pohled, zřejmě veden snahou si předem ujasnit, jak začít. Pak pravil: „Tak abysme nechodili dlouho kolem horké kaše, co má být tohle?“ A vyložil na stůl moji objednávku razítek. I nasadil jsem udivený výraz a položil mu otázku: „... ale to je přece moje objednávka razítek, kde se to tu vzalo?“ Bylo na něm vidět, že není zvyklý odpovídat na otázky, a trochu nakvašeně mne upozornil, kdo tady otázky dává. Mezitím do místnosti vstoupil další referent, který si u vedlejšího stolu jakoby přerovnával lejstra, ale pozornost věnoval očividně nám.

„Tak to vezmeme jednotlivě popořadě,“ rozhodl se můj referent. „Jiří Hales Čkoslovensko. Tak to vy píšete často někam ven?“ zeptal se. „To myslíte jako na venkov?“ zeptal jsem se já. „Myslím do ciziny,“ pravil zlostně on, zjstiv, že jest mu opět odpovídat na moje otázky. A zabodl do mne pohled vyjadřující myšlenku: a teď jsem tě dostal. „Do ciziny ani ne,“ snažil jsem se mu vysvětlit. „Víte, až skončím školu, dostanu umístěnkou určitě mimo Prahu, a tak kdybych měl na razítka celou svoji adresu, ulice, číslo – tak bych to razítko mohl rovnou zahodit, kdežto takto mi možná vydrží až do hrobu tmavého.“ Můj referent mým výkladem jaksi ztratil vítr z plachet, ale v té chvíli se do hry vložil nespokojený druhý referent a pravil: „Tak vy si studujete? Mně se zdá, že vás mrzí, že studujete, jak vás tak pozorují!“ Zatvářil jsem se udiveně, jako co tím vlastně může myslet, a poučil jsem ho, že co se mne týče, já mám školu rád a dovidám se tam spoustu zajímavých věcí.

Mezitím se můj hlavní referent zorientoval v situaci, vzdal to Čkoslovensko a chňapl po předloze „orazítkováno“. „Na co se to mělo používat?“ „Ale docela všeobecně,“ povídám, „zejména na různé žertovné dopisy a případně by se to mohlo otisknout nějaké švarné dívce na vybranou část

těla...“ Zatvářil se pohoršeně jako momentální převtělení mravnostní policie a pak vybafl: „A co je to tam uprostřed?“ Měl jsem pocit, že by si zasloužil alespoň nějaký náznak vítězství, a tak jsem se pokusil začervenat, zatvářít se zkroušeně a povídám: „Když já se vám to stydím říct!“ To ho dostalo, bylo vidět, že bojuje vnitřní boj, aby se jeho tvář nezkrivila do nepatřičného úsměvu, zejména s ohledem na dozorujícího kolegu. „Tak vidíte, to je vlastně přiznání,“ pravil pak vítězně. „Vy jste si asi myslel, že tady na to nepřijdeme!“ V té chvíli jsem se zatvářil vzpurně a povídám: „Především jsem netušil, že to tady budete luštit. Já vím, je to trochu ošemetné, ale ruku na srdce – určitě jste byl taky mladej a zkuste vzpomenout, co jste tenkrát možná vyváděl, co byste dneska samozřejmě nevyváděl.“

Zřejmě se rozhodl, že nemá cenu se se mnou dohadovat, protože mne určitě dostane tím třetím, nesporně závadným razítkem. „Vy máte na škole vojenskou katedru, a tak jste chtěli zřejmě falšovat nějaké úřední spisy.“ Dalo mi dost práce vysvětlit, že na vojenskou katedru nemám žádný přístup a razítkem „tajné důvěrné“ jsem hodlal zdobit pouze růžová psaníčka svým dívkám, to se snad dá pochopit... A tak všelijak jsem mlžil do ztracena.

V té chvíli se do toho vložil dozorující člen a zeptal se, jestli jsem někde organizovaný. Ve snaze mu pomoci z bryndy jsem se spontánně přiznal, že jsem v mnoha organizacích a spolcích. On očividně ožil a dychtivě si přál podrobnosti. Tak jsem jmenoval VTS, ČSAS – načež mne zarazil, řka: „Počkejte s téma zkratkama, co je to?“ Vytáhl jsem pohotově legitimaci astronomické společnosti s uvedením, že jsem absolvoval kurz demonstrátorů u dr. Huberta Slouky – a jeho tvář povadla zklamáním. „Také jsem v horolezeckém oddíle při VŠCHT,“ snažil jsem se mu pomoci. Kde jste ještě, chtěl vědět. Něco mi říkalo že bych neměl riskovat, že mohou prasknout „jedy“, které mají na dveřích – ale pak jsem přece jenom váhavě uvedl, že jsem také v teroristickém spolku.

Po tomto mém sdělení se v salonu rozhostilo ticho, že by bylo slyšet upadnout špendlík. Zřejmě jim to znělo podobně jako teroristický; teroristika,

na rozdíl od akvaristiky, to byl tenkrát mezi veřejností téměř neznámý pojem. Konečně můj referent pravil nervózně: „Co je to za spolek?“ Zatvářil jsem se udiveně nad tou otázkou a snažil se vysvětlit, že to je spolek, ve kterém jsou sdruzeni naši teraristé. Kupodivu se opakovala trapná pauza, kterou konečně přerušil přísedící zlostnou otázkou: „A co jsou to zač, ti teraristé?“ Nasadil jsem ještě větší údiv a lítost, že nejsem pochopen, a vysvětloval poctivě, že to jsou přece takoví lidé, kteří mají doma terária! Ozvalo se ticho před bouřkou, že by se to dalo krájet. Pak jeden z nich, nevím už který, zařval: „Co jsou to terária?“ Zatvářil jsem se, jak jsem nejbojácněji uměl, že bych jako nejraději strachy zalezl pod stůl, a jako by vyděšeně jsem vysvětloval, že to jsou takové hranaté nádoby, ve kterých pěstujeme terarijní živočichy.

Dozorující přísedící praštil lejstry, které jakože držel v ruce, o stůl, nejdříve to vypadalo, že se na mne oba vrhnou a rozšlapou mě, ale pak zvadli a jen ten můj se zmátořil a vytáhl zkusmo poslední trumf: „Když jste chemik, tak to máte doma jistě nějakou svoji laboratoř?“ „Teď už ani ne,“ zklamal jsem ho. „Ještě než jsem šel na tu chemii,“ nabídl jsem soucitně přiznání, „tak jsem zkoušel různé výbuchy a podobně, ale co jsem na chemické škole, tak toho mám dostatek ve škole a doma už jen obsluhuji terária.“ (Zatvářil se nevrle k prokletému slovu „terária“.) „A co vaši spoluzáci?“ chtěl vědět ten pomocný zlostník. „Moji nejlepší kamarádi bydlí jako sardinky na koleji tak stísněně, že pomalu aby měli nočník s uchem dovnitř, aby se vešel – tam se nic takového provozovat nedá,“ zklamal jsem naposled.

Vypuklo jakési dumání. Ten můj referent mi pak strčil list papíru s povelem napsat stručně ke každému razítku své vysvětlení, a tím že je to vyřízené. Neměl jsem se pak ale k odchodu a chtěl vědět, co tedy jako bude dál. Podivil se, že ještě nejsem šťasten venku ze dveří, a pravil, že to komise rozhodne do týdne, a pokud něco z toho bude schváleno, můžu si to ve družstvu Znak vyzvednout. Rozloučil jsem se pozdravem „Na shledanou“, na což vypadali, že nejsou zvyklí a že by o to někdo stál.. Za týden jsem šel do družstva Znak a předložil svou objednávku.

Prodavačka pravila nevlídně, že ta jedna se bude muset dělat jako linoryt, že to ještě není. Ale policajti mne ujistili, že už to tu bude hotové, namítal jsem. „Tak vy dokonce víte, jaké jsme tu měli kvůli vám potíže,“ odsekla prodavačka. „Tak si to s nimi vyřídíte sám.“

I odebral jsem se znova na známé místo, sekretářce, co mi otevřela, jsem nařídil, ať mi zavolá toho razítkového referenta; když přišel, přednesl jsem svou reklamaci a nesplněný příslib. Tvářil se tentokrát celkem uvolněně, až téměř přátelsky, a ujistil mne, že se to sice zdrželo, ale do týdne to určitě dostanu. Ačkoliv vzhledově vypadal mnohem nebezpečněji, ve skutečnosti byl vlastně ten hodnější, a jednoznačně zlý byl jeho přísedící dozorce.

Za týden jsem v družstvu Znak obdržel pouze „Jiří Hales Československo“. Zbylá dvě razítka komise zakázala.

Později z polského Zakopaného kupodivu došlo od mých zatoulaných přátel, jimž jsem ten příběh vyprávěl, následující:

Nevadí. Dnes už mám jiná razítka a lepší.

**ZASLÁNO POUZE TOMU
KDO OBRŽEL**

**CHRAŇTE SPIS
PŘED MARMELÁDOU
A TUKY**

DOCTOR HUMORIS CAUSA

Mladý plaskolebeček vodní z Pomissisipiči

Uloven v hraničním pásmu

Jako dítě předškolní a raně školní jsem o prázdninách pobýval v jihočeské Blatné, obklopené rybníky a žulovými lomy s okolními výsypkami, u svého dědečka, ředitele tamní školy. Měl v knihovně malý *Brehmův život zvířat* – o tyto knížky jsem měl největší zájem. Nejdříve jsem byl omezen na obrázky, když jsem se naučil číst, vrhl jsem se i na texty. A nějak už od začátku mne fascinovali hadi a různé příběhy o nich, jimiž byl příslušný díl knihy vyšperkován.

Samozřejmě jsem se snažil nějakého hada najít v přírodě nejbližšího, později i vzdálenějšího okolí. První, co se mi podařilo, bylo chytit za ocas ještěrku, která mi ho ponechala v ruce a utekla bez něj. Přišlo mi to tuze líto, a od té doby jsem byl velice opatrný.

V okolí žily z hadů jen užovky obojkové a jen výjimečně jsem ulovil – až za Bezdědovicemi směrem k Bělčicům – na pasece užovku hladkou. (O tom se můžete dočíst v knížce *Moji přátelé hadi* na s. 93; viz <http://www.hales.wz.cz/>). Jinak nic. Z našich druhů hadů jsem nejvíce toužil po užovce Aeskulapově, vévodící znaku věd lékařských. Dnes se nazývá „stromová“, zásluhou radikální reformy českého názvosloví živočichů od Kratochvíla a Bartoše. Na stromech však nežije, ani tam obvykle neloví, jen má vynikající schopnost šplhání po čemkoliv. Jako ohlas na tuto reformu se pak tomu Kratochvílovi říkalo Kratochlív. Vyniká svalovou silou i pohybovou elegancí (ten had samozřejmě) a vůbec je ho možno prohlásit za jakousi aristokracii mezi hady. O jeho prokazatelném výskytu v Čechách nebylo všeobecně nic známo (i do pozdější *Červené knihy českých ohrožených druhů* se ho podařilo protlačit, až když jsem Leiskému předložil překvapivý nález Mikšovského ze západních Čech).

A tak přirozeně moje první „sólóvá expedice“ zamířila na Slovensko. Měl jsem jen nepatrný finanční obnos, tenkrát byla ke všemu ta drastická měnová reforma, kdy z pétikoruny se oficiálně stala koruna, ale z peněz, které jste měli v kapse nebo v bance, zůstala po výměně jen padesátina. O výskytu „eskulapek“ na Slovensku byly mezi pražskými znalci jen dvě vědomosti – jedna se vztahovala k vrchu Kobyla nad bratislavským Devínem, druhá tak nějak obecně k pohoří

Vihorlat na úplně východním Slovensku. Protože Vihorlat mi připadal při mých finančních možnostech jako „pól nedostupnosti“, vydal jsem se přirozeně vlakem do Bratislavy (tou dobou jsem ještě neobjevil kouzlo autostopu) a zde autobusem do Devínské Nové Vsi. Nějak jsem se dostal do autobusu, do něhož měli přístup jen obyvatelé oné vsi... Pak se jelo podél hraničních zátarasů a opakovaných nápisů „Střílí se bez vyzvání“. A po vystoupení z autobusu jsem skončil na místní vyšetřovně. Zde mne opakovaně vyslyšali různí vyšetřovatelé stále stejnými otázkami (asi zdali se spletu a nějak podřeknu) a pak mě převezli do vězení kdesi, snad to byly Malacky. Tam po dalším kole výsledků, kdy jsem se opět zaměřil na šíření znalostí o plazech, jsem byl nakonec shledán natolik netypickým případem, že se rozhodli to vyřešit jen pokutou nějakých 50 korun nyní již tvrdé měny a vyhozením. Ale protože měli pokutové bločky ještě na starou měnu, usoudili, že si mne tam budou muset nechat, než dostanou bločky nové. Nabídl jsem jim jiný vynález – že jim ty peníze dám, oni si opišou moji pražskou adresu a pošlou pak bloček poštou. Po krátkém váhání řekli (jakoby radostně či co) „Hej“ – tenkrát jsem ještě nevěděl, že to slovensky znamená „Ano“. Vypuštěn uháněl jsem prvním autobusem zpátky do Bratislavy. (Pokutový bloček mi dodnes nedošel.)

Bylo mi jasné, že teď mi zbývá jen Vihorlat. Mám vůbec tolik peněz? Na nádražní železniční mapě nebylo jasné, kde ten Vihorlat vlastně leží, ale rozhodl jsem se pro stanici Humenné. U pokladny jsem z úsporných důvodů, abych ušetřil rychlíkový příplatek, žádal osobní vlak. „To byste tam jel nějakých 30 hodin a pětkrát přestupoval,“ vyděsila se paní za okénkem, „mějte rozum.“ Neměl. Za mnou se tvořila dlouhá fronta lidí, kteří se mi snažili vysvětlit totéž, ale nikdo z nich mi nenabídl, že za mne ten příplatek doplatí. Tu cestu nikomu nepřeju.

Humenné bylo pod severozápadním úbočím Vihorlatu. Zjistil jsem, že kromě peněz na cestu zpět do Prahy mám asi 13 korun. S tím jsem tam vydržel 5 dní, živil se hlavně lesními jahodami, malinami a pocit prázdného žaludku kompenzoval popíjením litrů vody z potůčků. Žádnou eskulapku jsem

nenášel a vrátil se hluboce zklamán do Prahy. Teprve příští rok se mi podařilo eskulapinky najít, a to jiným způsobem. Bylo to v lázních Bojnice, kde jsem se také poprvé setkal s dr. Darolou, jehož zmiňuji i v úvodu druhé kapitoly. Tam jsem pro něho zároveň vyřešil problém spočívající v tom, že se tento druh hada veřejně projevuje pouze tím způsobem, že se najednou jakoby odkud objeví přímo v termálním bazénu mezi koupajícími se plavci, kteří v panice uprchnou z vody a přivolají místního hrdinu. Ten hada dlouhým klackem rozmlátí na cimprcampr a přinese Darolovi coby tehdá muzejnímu kustodovi, jenž tu nepoužitelnou zohavenou mrtvolu vyhodí s chraplavým proklínáním, protože najít nepoškozeného jedince se sám marně pokouší.

Řečenou záhadu se mi skutečně podařilo vyřešit a zároveň jsem získal svou první 145cm eskulapinku. To bylo tak: od termálního vývěru vedlo nejdříve povrchové koryto, k němuž (nebo přímo v něm) se chodily ohřát *Zamenisky longissimuský* (tenkrát *Elaphe longissima*). Někdy byly proudem strženy až do krátkého podzemního koryta, kterým byl spodem napájen ten bazén.

O nějakých 5 let později se mi (nevím už dnes proč) zachtělo prozkoumat nejvýchodnější část našeho tehdejšího soustátí československého, vybaven jednak fotoaparátem Praktica s pomocným teleobjektivem 135 cm, jakož i fotokopie podrobných speciálních map 1: 25 000 z předválečné první republiky, abych se v řídce obývané krajině vyznal. V té době byly současně tak podrobné mapy pouze pro vojsko a úřady, pro veřejnost zcela nedostupné. Moje cesta skončila v malé vesničce Ubla na hranici, za kterou byl ukrajinský (dříve podkarpatorský) Malý a Veliký Berezny. V Uble právě probíhala malebná krojovaná svatba, tak jsem ji zpovzdálí fotil teleobjektivem a nahlížel při tom do fotokopie mapy. Najednou se ukázalo, že mi do té mapy zezadu nahlíží i bdělý místní náčelník pohraniční policie, poněkud užaslý nad podezřelým exotickým individuem. Mělo nejen ofotografovanou podrobnou mapu pohraničí, ale i jakýsi podivný špionážní aparát, z něhož trčel překvapivě

dlouhý objektiv. Sice jsem se mu snažil vysvětlit, že jsem tady jen kvůli lékařským hadům Aeskulapovým, ale on se rozhodl, že se na mne musí přijet podívat skupina specialistů až ze Sniny, a eskortoval mne do místního vězení, než přijedou súdruhovia velkomožní. Pak se mu to nějak rozleželo v hlavě, nechal si vysvětlit, že to evidentně nejsou současné mapy, co mám, pocházejí z doby před druhou světovou válkou, o které tady na Slovensku víte hlavně, že to byla drobná epizoda Slovenského národného povstania – a tím fotoaparátom fotím prírodu, a ne pohraničí...

Dokonce mne pozval do rodiny k obědu a pak mi půjčil kolo, abych si mohl objet blízké lokality, když jsem mu slíbil, že na noc přijedu zase do vězení. Mým řádným „strážcem vězňů“ byl nějaký příslušník z Poljanky, který mi vyprávěl pozoruhodný příběh o „Šarkani díře“ nedaleko jeho rodné obce. Tím ale nebudu zdržovat, je to uvedeno v knize *Moji přátelé hadi*.

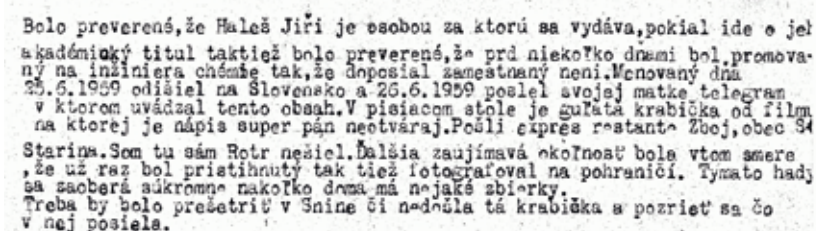
Druhý den přišly nadřízené orgány ze Sniny, které se mezitím spojily s Prahou; moji matku tam navštívili dva podivní pánové v kožených kabátech a snažili se z ní vypáčit, co jsem zač a co dělám od domova nejdále, jak jen je v současnosti na zeměkouli možné pro českého občana. Snad jsem byl podezřelý, že chci emigrovat do Sovětského svazu, což nebylo tenkrát obvyklé, i když se jeden takový případ skutečně stal. Užasli tam a vrátili ho dojatě s dovětkem, že není nezbytné ho vystavit dalším postihům.

Také byl do Bartolomějské ulice předvolán k slyšení předseda teroristického spolku při ZOO Praha Jiří Rotter. Těžištěm výslechu byl problém „jaký má ten Haleš vztah k našemu lidově demokratickému zřízení“. Rotter tím byl inspirován k následnému sepsání povídky *Iluzionista* (vydané samozřejmě jen v samizdatových opisech), v jejímž závěru stálo doporučení: „Ve vydání pro mládež nahraďte slova ‚prostě vynadal‘ za ‚ostře zhodnotil‘ a slovo ‚zasraného‘ slovy ‚vším lidem milovaného...‘. Slova ‚prokletí blbci, kteří štourají do věcí, do kterých jim nic není‘, jež se v textu povídky nikde nevyskytují, nahraďte slovy ‚naše statečná policie‘.“

Z mého vlastního vyšetřování v Uble mi utkvělo v paměti, jak se ti vyšetřovatelé zejména obávali, co by se stalo, kdyby ze sovětské strany někdo upozoroval dalekohledem takové divné individuum s podobným špionážním fotoaparátem, jaký by z toho oni na naší straně měli malér. Byla to názorná ukázka, jaký jsme už zase závislý protektorát, i když z jiné strany.

Můj výslech se zkomplikoval tím, že jsem odmítl opustit hraniční pásmo, protože jsem si nechal do nedaleké obce Zboj poslat z Prahy na poštu k vyzvednutí balíček s metrází filmu značky Superpan a kazetkami. Takže došlo k dohodě, že se tedy druhý den přesunu do Zboje a za jejich asistence a kontroly vyzvednu z pošty ten balíček.

Sepsali o tom protokol, jehož kopii zapomněli na stole, a odešli. Dodnes je klenotem, v minulém století nepublikovatelným, mého archivu a uvádím ho zde v plném znění. Dozvěděl jsem se z něho jednak to, jak jsem byl promován na inženýra („bol promovaný na inžiniera tak, že doposiaľ zamestnaný není...“), a také, že se zabývám „tymato hady“, o kterých v textu ale nikde není řeč, podobně jako o policajtech v Rotterově povídce.

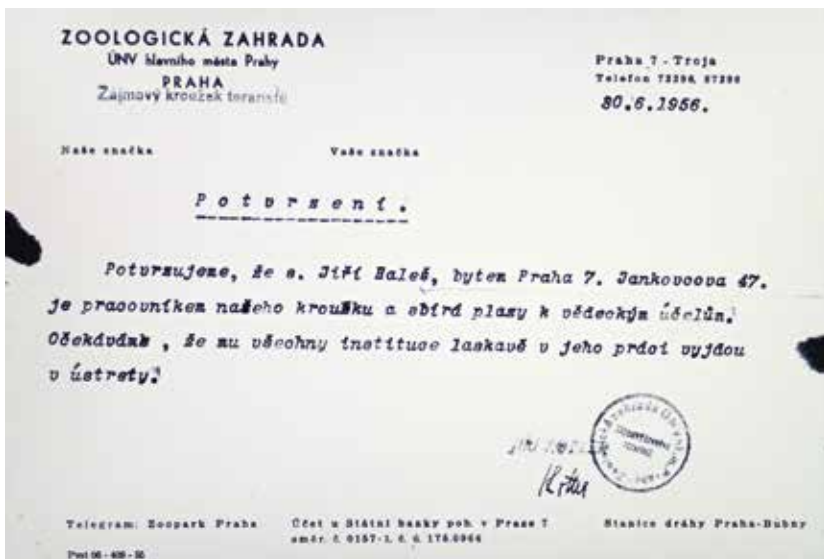

Bolo preverené, že Haleš Jiří je osobou za ktorú sa vydáva, pokiaľ ide o jeho akademický titul taktiež bolo preverené, že prá niekoľko dnami bol promovaný na inžiniera chýbalo tak, že doposiaľ zamestnaný není. Menovaný dňa 25. 6. 1959 odišiel na Slovensko a 26. 6. 1959 poslal svojej matke telegram v ktorom uvádzal tento obsah. V písacom stole je guľatá krabička od filmu na ktorej je nápis super pán netváraj. Pošli expres restanto Zboj, obec 94 Starina. Som tu sám Rotr nešiel. Ďalšia zaujímavá okolnosť bola v tom smere, že už raz bol pristihnutý tak tiež fotografoval na pohraničí. Tymato hady sa zaoberá akromne nakoľko doma má nejaké zbierky. Treba by bolo prešetřit v Snine či nedošla tá krabička a pozriet sa čo v nej poslela.

Druhý den jsme se pak sešli na poště. Dva zarputilí příslušníci a jeden mladý policejní elév se shromáždili nad tím útlým balíčkem a po rozbalení obalu chtěli vědět, co je v té metrází filmu Superpan. Dalo mi dosti práce jim vysvětlit, že ten film je možné vybalit z černého obalu jen v úplné temnotě, kdy súdruhovia veľkomožní nic neuvidejí, jinak na světle už se pak film nehodí k dalšímu použití

a může se zahodit, a tím pádem jsem se na tu poštu trmácel zbytečně. Nakonec netrvali na tom rozbalení a odebrali se ti starší dva do místní hospody s tím, že ten nejmladší mne doprovodí na autobusovou stanici a dohlédne, že jsem tedy konečně vyhověl příkazu opustit pohraniční prostor. Ten mladík byl vnímavý, nezávisle myslící a pojal ke mně a mému počínání nadstandardní sympatie. Když jsem mu slíbil, že zalezu někam do lesů a už se nedám chytit, odešel, aby ohlásil, že jsem odjel. A já se ukryl nad Novou Sedlicí pod Rabiou skalou mezi dřevorubci, kteří mne nechávali přespat ve své maringotce, varovali mě před pohraničnický a také polosem – to je zvláštní místní druh hada, o němž je podrobně pojednáno v knížce *Moji přátelé hadi*. Zde jen dodejme, že je to had především zuřivý. Když je v ráži, skočí, jak daleko chce. Kdo ho potkal, nežije. Když jsem se snažil zjistit, jak vypadá, abych ho včas poznal, narazil jsem na obtíže, neboť kdo ho potkal, nežije. Údajně sice není moc dlouhý, ale takhle tlustý – a můj informátor rozpřáhl ruce daleko od sebe. No, neměl jsem to štěstí se s ním setkat. Jen jsem s údivem zjistil, že tu žije teplomilná jižní *Zamenis longissimus* na společných lokalitách s „chladnomilnou“ horskou *Zootoca vivipara*.

Propříště jsem si opatřil následující výzvu:

Ale zpět k těm dřevorubcům: tam jsem se seznámil zejména s traktoristou Janem Makarovičem z Uliče, kterého jsem se pokusil vyškolit na ochránce nespravedlivě pronásledovaných hadů. Naposled jsem byl u něho v roce 2020. Když jsem otevřel kabinu jeho odstaveného traktoru, slunila se na sedadle užovka *Zamenis longissimus*, dříve *Elaphe longissima*, tedy užovka stromová, lépe postaru Aeskulapova. Ján Makarovič je stále junák, i když je o 2 roky starší než já. Dodnes tam ochránářsky aktivuje s celou rodinou a také jsme stále v přátelském kontaktu. Snad jsem tedy nežil nadarmo.

Aeskulapův had

Rozhovor...

Vojenské události

POKYNY
PRO NEMOCNÉ

*Plíšňová
onemocnění
nohou*

VÝZKUMNÝ ÚSTAV
ZDRAVOTNICKÉ OSVĚTY

PRAHA 1956

Pisatelem je Výzkumný ústav zdravotnické osvěty.

Vojenskou službu mi bylo vykonávat jednak na vojenské katedře při škole, kde jsme vojenské umění probírali hlavně teoreticky. Z přednášky o technologii materiálu si dodnes pamatují, že cín se nerozpouští ani ve slabých kyselinách (zřejmě nejen v těch silných), a dále pak, že se žula hodí i na vodní stavby, protože nerezaví. Kromě toho jsme pak měli o prázdninách měsíční cvičení v Červené Vodě, kde spolužák Konípek získal odměnou za vzorné plnění vojenských povinností brožuru *Plíšňová onemocnění nohou*.

Pořídil jsem tam řadu úspěšných vojenských fotografií, o něž byl zájem mezi spoluvojáky, a tak jsem pak nějakou dobu žil v nejistotě, jestli to někdy „praskne“ a budu z toho mít malér. Tato obava kulminovala, když mi přišlo ono již zmíněné předvolání do Bartolomějské ulice, což byla taková malá česká „Lubjanka“ – podle vzoru sovětského sídla NKVD a KGB v Moskvě. Naštěstí se pak ukázalo, že to bylo jen kvůli rázítčkům, ale to už víte.

Zjišťování druhu bojové chemické látky

Útočící nepřítel Kuliš

Výslech zajatého nepřítele

Co s vyslechnutým nepřítelem Kulišem?

Po skončení studia jsme my, mužové, nastupovali tenkrát ještě 180denní vojenskou základní službu, kde jsem působil v hodnosti „svobodníka absolventa“ na pardubickém letišti. Spolužák Bartoš sloužil v té době kdesi na Moravě, ale byli jsme v čilém korespondenčním styku, během něhož se mne dotázal, zdali vím, co je to „číslo radosti“.

Tady je třeba udělat pro nevojáky malou odbočku. Když se tenkrát vojákům začal blížit civil tak, že měl nastat už za 150 dní, bylo zvykem rituálně stříhat každý den krejčovský 150cm metr. Ale číslo radosti?

Co by mohlo být číslo radosti? Rozhodl jsem se definovat jeden Rad jako hodnotu radosti v polovině vojenské služby, tedy jako podíl mezi dobou odslouženou a ve jmenovateli zlomku dobou ještě zbývajících. (Tento přístup je možno aplikovat na jakoukoliv nepříjemnou událost probíhající mezi přesně vymezeným začátkem a koncem.) Je z toho zřejmé, že ze začátku voják nemá žádný důvod k radosti ($R = 0$), teprve v polovině je jednotková ($t = 0,5k$) a ve druhé, tak zvané „mazácké“ polovině stoupá nejdříve zvolna, pak ke konci prudce roste a asymptoticky se přibližuje k ose „y“ v nekonečno – v okamžiku přechodu ($t = k$) do civilu. Je tedy $R = t/k - t$, kde t je proběhlý čas a k = konstanta trvání události, v tomto případě vojny, přičemž na konci $t = k$.

Začal jsem pak formulovat další ilustrativní psychofunkce: nejdříve zármutek Z (s jednotkou „Smut“) jednoduše definovaný jako převratná hodnota čísla radosti a probíhající opačně. Jako vektorový součet radosti a opačného zármuteku se nabízela Nálada s jednotkou „Nál“, probíhající od minus nekonečna přes nulu uprostřed (kdy se zármutek a nálada vzájemně ruší) do plus nekonečna na konci, čili $N = (t/k - t) - (k - t/t)$. Naproti tomu skalární součet povšechných pocitů s jednotkou jeden „Poc“ klesal od plus nekonečna, kdy převládá Z , přes minimum apatie uprostřed při hodnotě 2 Poc zase do plus nekonečna na konci, tedy $P = (t/k - t) + (k - t/t)$. Zajímavé bylo sledovat i průběh derivací jednotlivých psychofunkcí podle proměnného času, čili denní přírůstek..., nebo omezený integrál (kolik čeho od začátku až k dané současnosti, nebo naopak kolik ještě zbývá do konce). Z kombinovaných funkcí stojí za pozornost R/P : tento poměr (relativní poměr radosti k pocitům) je téměř lineární, na počátku = 0, v polovině = 0,5 a na konci = 1, neboť zde veškeré pocity splývají s radostí jako jedinou složkou.

Tím byla psychometrie vojenské služby (i jakékoliv podobné nesnáze, která je časově pevně vymezená) přesně kvantifikována. Nebyla však šířeji publikovatelná.

V té době jsem používal jako odnuďovač i „neškodné“ úvahy o početních úkonech nultého stupně (první stupeň sčítání, druhý násobení, třetí mocnění), tedy jednodušších než sčítání a odčítání.

Ani zde jsem se kromě ocenění nesetkal s odvahou k otištění. Ale najdete je na www.herpeto.cz, záložka Předseda, zde podzáložka PÚNS

Článek je psán velmi vtípně a používá při výkladu extrapolace usque ad absurdum. Osobně se mi práce velmi líbí a domnívám se, že by si zasloužila publikaci. Rovněž se však domnívám, že Sdělovací technika by pro otištění práce tohoto druhu byla s ohledem na své celkové zaměření a na okruh čtenářů nevhodná. Z toho důvodu nemohu otištění v ST doporučit.

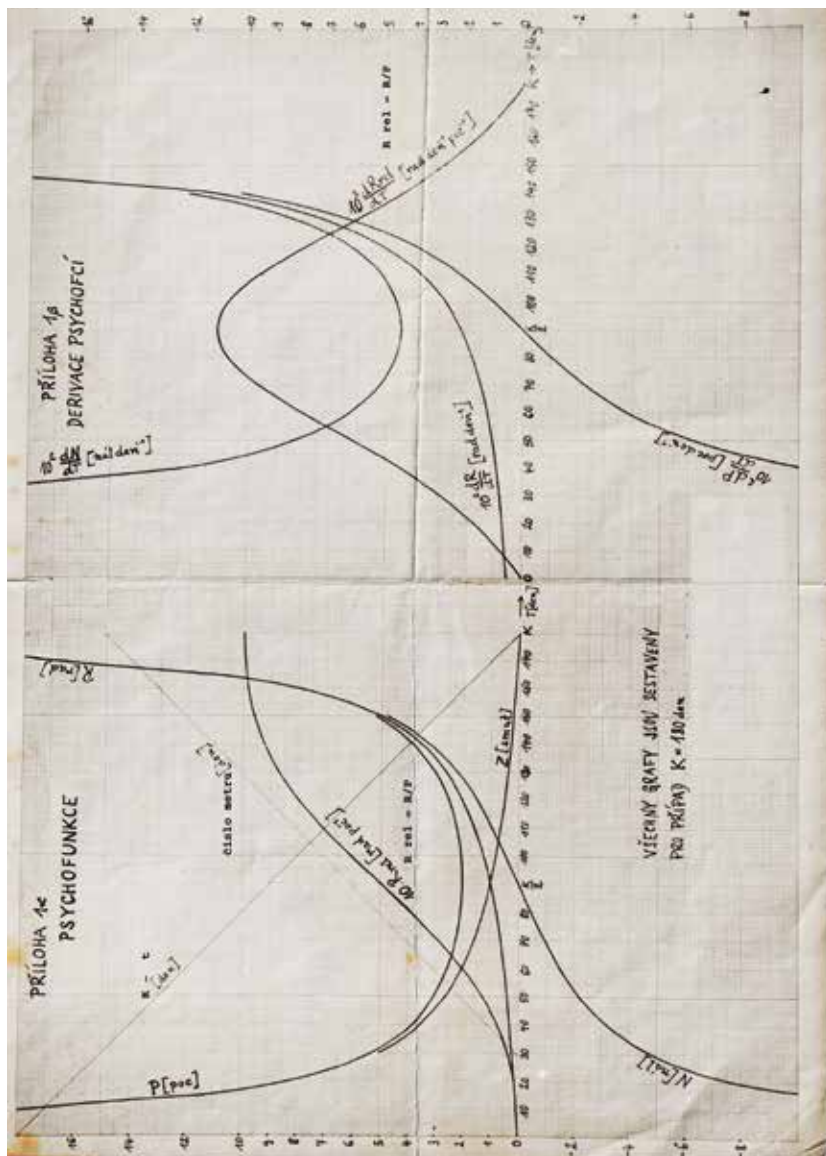
Domnívám se, že článek by se setkal s velkým ohlaselem např. u čtenářů Rozhledů matematickofyzikálních, otázkou je, zda bude mít příslušná redakce dostatek smyslu pro humor.

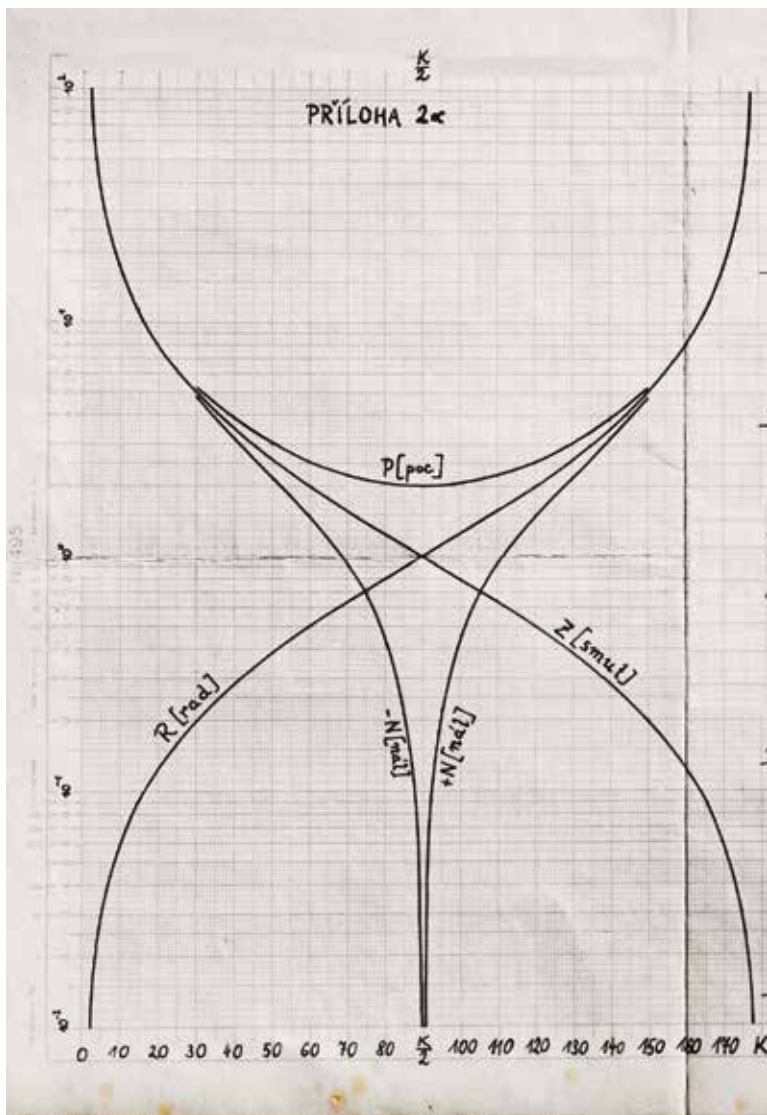
V Praze dne 1. 3. 1968.

Recenze redaktora časopisu Sdělovací technika

Tak alespoň předkládám grafy psychofunkcí.

Logaritmická osa Y

Na svých cestách po této planetě (jiné už asi nestihnu) jsem se dostal do Kostarické republiky (Costa Rica) a zjistil, že zde nemají vůbec žádnou armádu. Škoda, že tento nápad se nedočkal všeobecného rozšíření. Mnohé by se tím vyřešilo a na všeobecné životní úrovni by se mohlo hýřit.

Můj vztah k naší armádě byl tenkrát formován skutečností, že ji máme pouze pro bezpodmínečné kapitulace bez výstřelu jak v roce 1938, tak i v roce 1968, a je to potom pouze poslušný nástroj Sovětského svazu.

Dneska je trochu jiná situace, ale pro mne je už pozdě se k vojenské problematice vracet. Nechci však být vzorem pro dnešní mládež – ta ať hledá poučení a vzor v ukrajinské krizi 2022.

Jak bylo možné dostat se do Jugoslávie

Počátky mého cestování do (tehdejší) Jugoslávie byly podloženy vysloveně kriminální činností, která našťástí už je dnes (jak doufám) promlčená.

Začalo to tím, že mi Čenda Josifová, později Fajstová a nyní Holubová, jinak známá mezi jeskyňáři jako „Mladší krasová koroptev“, doporučila obrátit se na adresu Institutu za raziskovanje jam Slovenije v Postojně, Titov trg, Slovenija, Jugoslavija. Neměl jsem totiž v Jugoslávii nikoho, kdo by mi poslal pozvání, bez něhož jsem nemohl žádat výjezdní doložku k pasu et item celní a devizové prohlášení. V tom pozvání muselo být napsáno, že jsem zván na útraty zvoucího, protože na cestu se přiděloval jen směšný obnos směnitelné měny, dostačující leda tak na jedno občerstvení na zahraničním nádraží. (Naše nesměnitelná koruna nebyla k ničemu.)

Sepsal jsem tedy úpěnlivou prosbu uvedené, mi zcela neznámé instituci s tím, že do pozvání musejí napsat, že budu cestovat na jejich útraty, ale ve skutečnosti je nebudu nijak obtěžovat, jen se bez toho nedostanu přes hranice...

Přišlo mi, jak následuje (*vabilo* je „pozvání“, *obisk* pak „návštěva“):

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE
LJUBLJANA, DVORŽAKOVA 9
P. P. 22479 - TEL. 12310 - TELEX. S.A.C. 600144-111

o26/58-64/ŠJ
4.4.1964

V A B I L O

na prijateljski obisk v Jugoslavijo za
tov.ing. Jiriho Haleše
stanujočega v Pragi 7, Jankovcova 47.

V času njegovega obiska oz. poseta v Jugoslaviji bomo poskrbeli za njegovo prebivanje.

Načelnik komisije za odprave
v tuja gorstva
ing. Pavle Šegula
ing. Pavle Šegula

1748-02

Fungovalo to!

Mezitím jsem od Jiřího Rottera získal (byl tam krátce přede mnou) adresu na učitele Antona Marolta v Zagrebu, který ode mne koupí fotoaparát Praktica, když se mi podaří ho propašovat mimo celní a devizové prohlášení. Také jsem měl z bazaru ve Spálené nakoupeny padesátihalérové výprodejní korále pro divochoy, a tak se vydal do neznámého světa za hranicemi...

A podařilo se propašovat! U pana Marolta jsem v Zagrebu přenocoval a zejména od jeho štěbetavé manželky jsem si rozšířil svoje znalosti jazyka, tehdá zvaného „srbochorvatský“. Něco jsem znal už předtím, anžto jsem přelouškal knihu Miljutina Radovanoviće *Vodozemci i gmizavci naše zemlje* – tedy *Oboživelníci a plazi naší země*. Ještě jsem si prohlédl zagrebskou zoologickou zahradu a pak popojel do Postojny. Zde se mne ujal biospeleolog Egon Pretner, stejně starý jako Tito, jenž prohlásil, že jsem bez odmlouvání jeho host, všichni vědí, jaké poměry v tom Československu vládnou, „nema Masaryka, nema Beneša“.

(Mimochoodem, zatímco u nás jsme místo Masarykova nádraží museli mít „Nádraží střed“, v Zagrebu i v Ljublaně měli u nás nevidané „Masarykovy ulice“.) Pobyl jsem u Pretnera 4 dny, protáhl mne řadou jeskyní, z nichž nejúžasnější byly Škocjanské jame. V dalších letech jsem se mu snažil odvděčit pašováním obtížně dostupné entomologické literatury a čtyřkomorových nafukovacích kajaků pro hydrospeleologické výzkumy (jejich jednodokomorové čluny šly totiž ke dnu, když se probodly nějakým pizolitem, těm mým v takovém případě zůstaly ještě 3 komory).

Slovinština se ovšem značně lišila od srbochorvatštiny, a než jsem se na ni adaptoval, na své cestě dále k jihu podél moře jsem na ni musel rychle zapomenout a znovu se readaptovat na srbochorvatštinu z Radovanovičovy knížky. Moje slovní zásoba byla ovšem zpočátku dosti chudá; když jsem se zabydlel poblíž Neretvy u sedláka Ivana Rodina na pokraji rezervace Karaotok,

snažil jsem se sice uplatnit, co už umím, ale ne vždy přiměřeně. Uměl jsem se zeptat, kdy se vrátí jeho samička – slovo „manželka“ se v knížce o plazech nevyskytovalo. Když se mne ptal, čím se vlastně živím na svých cestách, uměl jsem říci jen „miševima i raznovrsnim insektima“ (tedy „mýšmi a různými druhy hmyzu“), což se příliš nehodilo. Když mi z rance vypadly rozdávací korále, podivil se, co to mám, a připadalo mu to nějaké divné („divno“). Já si připadal trapně, ale pak se podle slovníku ukázalo, že „divno“ není divné, nýbrž nádherné, podivuhodné. Tak jsem mu s úlevou všechny korále věnoval. Bydlel jsem tam zadarmo a stejně tak vykrmován, abych nebyl natolik hubený, a prolézal jsem rezervaci Karaotok. Tenkrát tam bylo ještě poměrně dost přírody. Ivan Rodin už dávno nežije, ale zajistil jsem mu nesmrtelnost dvěma obrázky v knížce *Moji přátelé hadi*, kde jsem ho postavil k mrtvé *Elaphe quatuorlineata* ležící na cestě, s klackem v ruce a jako herce ve scéně „obvyklý způsob chování místních obyvatelů k hadovi, zvanému i v jejich přírodovědném názvosloví *kravosas*, čili dojič krav“ (na ty dva obrázky pak reagoval zuřivě pan Malý ve své recenzi – viz následující kapitola).

Pak jsem popojel do černoohorské Boky Kotorské, kde mi Rotter, co tam byl předtím, doporučil pana Mihoviće ve Stolivu, jenž má doma spoustu gekonků a kupodivu se jich nebojí, jak je jinak v kraji zvykem – ať se tam zeptám na Markovrt. Stoliv je typicky jednorozměrná obec, která se táhne dlouze podél moře pod srázy Boky. Věděl jsem už, že „vrt“ je zahrada. Ale marně jsem se snažil doptat na „Marko vrt“. Nic takového tam nikdo neznal. Až jeden občan se zamyslel a pak pravil, že se nesmím ptát na Marko vrt, čili Markovu zahradu, nýbrž Markov rt, tedy Markův mys – což je hned tady.

V Boce jsem však poprvé zaznamenal při delším rozhovoru s místní mládeží (půjčovali si ode mne jeden ploutve, druhý vodní brejle a třetí šnorchl – a s tím naskákali do moře) první lingvistický úspěch. Jeden z nich se mne zeptal, odkud vlastně jsem, a tak povídám: Hádej. Tipnul si, že ze Slovinska, od Ljubljany.

Blbost, pravil jiný. Slovincům nerozumím ani slovo, kdežto tomuhle se dá rozumět docela dobře. Oblila mne hrdost na mé jazykové schopnosti. (Malá odbočka: opačný případ urážky se mi stal později na ostrově Biševo, kde se mi podařilo stopnout výletní loď blazeovaných milionářů. Povídal jsem si s kapitánem a plavčík, co nás poslouchal, najednou povídá kapitánovi: „Ten český jazyk je hodně podobný našemu! Naštěstí se mne kapitán zastal, řka: „Ty troubo, kdyby mluvil česky, tak bys mu nerozuměl ani slovo!“)

(A ještě jedna jazykovědná vzpomínka: Jiří Rotter se kdysi na Slovensku snažil povídat si slovensky s nějakým bačou, a ten se ho pak zeptal „Vy ruskýj?“. Tenkrát jsme se ve škole museli učit rusky...)

Tu svou první cestu jsem skončil až v Makedonii, kde o mne i v dalších letech pečovala rodina Georgieskih. Tam jsem si také uvědomil, že jsem slíbil řadě přátel, včetně Vladimíra Bartoše, že jim pošlu pozvání, bez něhož se přes hranice normální občan nedostane.

A tak jsem nakoupil obálky a dopisní papíry, na které jsem napsal svou ryzí jugoslávštinou:

„Izjavljavam da pozivam druga XY da posjeti Jugoslaviju i sve troškove njegovog boravka lično ću ja nositi. Erazmo Ćurković, Braće Lolića 58, Skopje, Jugoslavija.“ Přilepil jsem místní známku a předal poště. Adresáti to vybavili překladem a předali úřadům.

A ono to nějak fungovalo. Všichni prorazili hranice a byli šťastni v zemi, kde mohli říkat nahlas, co se doma muselo raději jen šeptat – a kde je každý litoval a miloval, když se zjistilo, odkud jsou. Suvenýrové krámky v Mostaru nebo Sarajevu nabízely tenkrát Čechům svoje produkty za polovinu i třetinu ceny než Němcům, jenže Čechové si ani takto zlevněné koupit často nemohli, i když by chtěli, protože měli jen to „pozvání“... Někdy jim pak soucitný prodavač svůj produkt nakonec vnutil zadarmo. Byla to vzácná doba. Už není.

Ale pokud tam i přes to všechno pojedete, nabízím na dalších stránkách malý „Slovníček proti nedorozumění“.

Základy nedorozumění – číst vodorovně po řádcích (potrebno je čítati horizontalno po redovima)

HRVATSKI	ČESKY	ČESKY	HRVATSKI
pismo	spisovně	písmo	slovo
slovo	písmo	slovo	riječ
rječnik	slovník	řečník	govornik
pravo	rovně	vpravo, doprava	desno
promet	doprava, provoz	děsný	stravičan
strava	hrůza	strava	hrana
ivica, oštrica	hrana	větev	grana
otok	ostrov	otok	oteklina
brod	lod' (briga)	brod	prelazplitkoćom
briga	péče, starost	stáří	starost
Češka	Čechy	Češka	Čehinja
kruh (srbsky, CG)	chléb	kruh	krug
část	čest	část	dio
čest	častý, hojný		
lavica	lvíce	lavice	klupa
srpanj	červenec	srpen	kolovoz
rujan	září	říjen	listopad
listopad	říjen	listopad	studení
zrak	vzduch, paprsek	zrak	vid
mrak	tma	mrak	oblak

hlad	chlاد	hlاد	glاد
boja	barva	bóje	plutača
kosa	vlasý, kosa	kosa	kosa
stan	byť	stan	šator
soba	místnost		
tuga	smutek, žal	touha	čežnja
žal	břeh	kopec	breg
kola	vůz, auto	kolo	kotač (bicikel)
važno	důležité	vážné	ozbiljno
snaga	síla	snaha	težnja
	snacha	snaha	
divno	krásné	divné	čudno
popraviti	opravit	popravit	smrtno kazniti
popravilište	polepšovna	polepšiti	poboljšati
bolji	lepší	krásnějši	ljepši
vedro	jasno	vedro	vruće
plivati	plavat	plivat	pljuvati
plovit	plouti	potápět	roniti
peraje	ploutve	peřeje	brzice
prkno	prdel	prkno	daska
ploča	deska		
otporno	odolné	odporné	gadno

gledati	koukat	hledat	tražiti
naročito	zvláště	náročné	naporno
pitoma	krotká	pitomá	glupa
lubenica	meloun	milenka	lubavnica
bašta, vrt	sad, zahrada	vrt	sonda
sad	teď, hned,	sad	vočnjak
sat	hodina	rok	godina
rok	doba, lhůta	věk, stáří	dob
boja	barva	bóje	plutača
plavi	modrý	plavý	blond
bol	bolest, žal	bolest	nemoc
bolji	lepší	krásnější	lepší
bukva	buk	hřmot, rámus, řev	buk
brana	hráz	brána	kapija
biljka	rostlina, bylina	bílek	belance
brat	bratr	brát	uzimati
baciti	hoditi	baciti	udariti
hodati	choditi		
but	stehno, kýta	kytice	kíta
kitica	strofa v básni	velryba	kit
bezdana	propast	zkáza	propast
brk	knír	brk	pero

brada	vous		
bol	žal	bol	tuga, jad
otrov	jed	touha	čežnja
jed	hněv	gnjaviti	otrávovat
čuditi se	diviti se	obdivovat	diviti se
divit	kalamář	divné	čudno
divno, divan	nádherné, nádherný	obr, kolos	div, golijat
divan	minder	div	čudo
čurak (srbsky)	kožich	penis, čurák (vulg.)	kurac
drvo	strom	kmen	stablo
stabljika	stéblo		
desiti (se)	přihodit(se)	děsiti	užasavati
úžas	hrůza, děs	úžas	zaprepaščenje
deva	velbloud	děva	djeva
dika	chlouba	dýka	dvosečan nož
dobitak	zisk, výhra	dobytek	stoka
kanal	stoka		
glasni govor	hlahol	sloveso	glagol
gajiti, gojiti	pěstovat	hájiti	braniti
gubiti	ztráceti	hubiti	tamanjiti
glad	hlad	chlad	hlad
iskričav	jiskrný	upřímný	iskreni

istina	pravda	jistota	sigurnost
pravda	spravedlnost		
ili	nebo	nebe	nebo
iskrivljen	zkrivený, pokrivený	skrytý	skriven
pokriven	pokrytý		
jako	velmi	jako	kao
kola	vůz	vlak	voz
vozila, -o	jela, jelo	jídlo	jelo
jela	jedle	jí	jede
krt	křehký	krtek	krtica
kuhati	vařiti	kuchati	parati
prekuhati	převařiti	oklamati	prevariti
kratak	stručný	odborný	stručan
struka	obor	ohrada	obor
kraj	konec	nit	konac
rub	kraj	rub	naličije
kišobran	deštník	mlok	daždvenjak
kula	věž	koule	kugla
kod (čega)	u (čeho)	kód	šifra
u (čemu)	v (čem)		
koprena	závoj	zátáčka	zavoj
lud	šílený	lid	narod, puk

šala	žert	šalit	varati
šal	šála		
lice	tvář	tvar	oblik
tvar	hmota	obličej	obraz
slika	obraz	malovat (fotit)	slikati
svučati	svlékat	sličný	ljepi
sličan	podobný		
mrak	tma	mrak	oblak
zamračený	zatemněný	zamračený	mrgodan
biti žao	mrzeti	nenávidět	mrziti
močiti	namáčet	močiti	mokriti
mokrača	moč	síla	moč, snaga
síla	moc, násili	snaha	težnja
snaha	snacha		
napunjen	napuštěný	opuštěný	napušten
osveta	pomsta	osvěta	prosvjeta
obilje	hojnost	obilí	žito
poštovan	vážený	poštovní	poštanski
važan	důležitý	vážný	ozbiljan
vagati	vážit	míti platnost	vážiti
popraviti	opravit	popravit	smrtno kazniti
objesiti	zavěsit	oběsit objesiti za grlo	
plašiti se	báti se	splašit (se)	poplašiti (se)

pića	nápoje	píča	vagina
zmija	had	zmije rúžkatá	poskok
riđovka	zmije obecná	had	kača (Slovinsko)
zmaj	drak	zmije obecná	gad (Slovenija)
plesati	tančit	plesati	radovati se
ponovo prati	přepírati	vaditi se	prepirati se
vaditi	vyndavat	vaditi	smetati
smesti	smetati		
psovka	nadávkva	pes	pas
pasoš	pas	žralok	morski pas
pojas	pás		
u moru	v moři	unavený	umoran
kod mora	u moře	odpočinutý	odmoran
mrdati	pohybovati		
položiti (ispit)	složiti (zkoušku)	shodnout (se)	složiti (se)
postaviti (pitanje)	položiti (otázku)		
poručiti	objednat	poručiti,veleti	zapovediti
veleti	říkat	zapovědět, zakázat zabranjiti	
sprečiti	zabránit	určit	zakazati
sipati	líti	astmatik	sipavac
slovenski	slovanský	slovinský	slovenački
slovački	slovenský		

stan	byť	stan	šator
tučen	bit		
stjena	skála	stěna	zid
svirati	hráti	svirati	stiskati
muziki	harmonika		
strčati	trčet	utíkat	trčati
ubojica	vrah	čert	vrag
kat	patro	kat	dželat
pobuda	podnět	pobuda	lunjalo
nuditi	nabízeti	nuditi	dosadivati
voleti	milovati	voliti	birati
u (čemu)	v (něčem)	u (něčeho)	kod (čega)
nebo	nebe	nebo	ili
gnjaviti	otravovati	hněvati se	ljutiti
opis	popis	seznam	popis
prepis	opis		
vodica	vodička (malá voda) průvodyně, vodička provodníca		
vodar	vodník	čolek	vodenjak
stih	verš	stih	progon
basen	bazén	báseň	pesma
sena	stín	chlad	stin

zaraza	nákaza, infekce	obluda	nakaza
rano	časně	ráno	ujutro, jutros
poklonit	darovati	poklonit se	skloniti se
obrazac	vzor, vzorec	obrázek	slika

Příroda Chorvatska

Příroda Černé Hory

Co se napsat nedalo

Na gymnáziu byl mým přítelem Ivan Kronberger, který se mne ptával: Vzpomeněš si na mne někdy, až budu slavným básníkem? Na VŠCHT mne o básnictví instruoval spolužák Kuliš. Zkoušel jsem to, ale moc mi to nešlo. Oba jsou už na pravdě hmoty, jak říkáme my materialisté, zatímco klerikálové hovoří o pravdě boží.

Ani jeden z nich se však v poezii zřetelně neetabloval.

Mně se naopak náhodně přihodilo se etablovat v próze knižní, a to víceméně pod nátlakem. Poprvé, když si „český Däniken“ a fantasta Ludvík Souček přečetl v časopise *Vesmír* můj článek „Aeskulapův had“ a snažil se mne korigovat. Jenže jsem mu jeho korektury dokázal vyvrátit, a to ho natolik zaujalo, že mne vyzval, abych pro jeho vydavatelství Albatros, kde byl šéfredaktorem, napsal „hadí knížku“. Tak jsem to zkusil jako soubor informací, proložených pokud možno zajímavými příběhy ze života svého i mých drobných domácích jedovatých i nejedovatých hadů.

Hned zkraje jsem zjistil, že ten Souček je jakýsi nadoblačný guru, který se tím nebude dále zabývat, nýbrž je mi přidělen odpovědný redaktor Pavlát. Velmi rychle jsem zjistil, že ten má k mému přístupu zásadní odpor. Zkoušel jsem mu navrhnout, ať tu knížku tedy napíše on a já mu budu dělat redaktora, ale reagoval hněvivě. Měl jsem v textu mimo jiné, jak se mnou bylo hroznýšátko královskátko přítomno na měsíčním vojenském cvičení v Jaroměři a co z toho vzešlo. Toho se Pavlát chytil a odvedl mne k šéfredaktorovi, aby mu předvedl, že se mnou takto nelze. Souček si případ nechal vysvětlit a pak mne vlídně poučil, že kdyby si jeho Albatros opovážil dělat humor z vojska, vydavatelství by tím skončilo. Uváděl mi příklad, že měla vyjít knížka pro houbaře, ale v poslední chvíli si cenzura všimla, že mezi jedlými hříby je uváděn rudý satan a že je nejedlý... A Zdeněk Nejedlý byl obávaný ministr školství a kultury. Celý již hotový náklad knížky musel být sešrotován, odpovědný redaktor vyloučen a celé vydavatelství přišlo o výroční prémie. Pochopil jsem, že to nemá lehké, a slíbil, že se budu hlídat.

Souček se s tím spokojil, odpovědný redaktor nikoliv. Neustále mi do koncepcie zasahoval, co tam chce mít a co si naopak nepřeje. Například jsem tam předložil, na základě skutečnosti, že had je schopen spolknout hada stejně velkého, úvahu, co že se stane, když jeden had začne druhého polykat od ocasu, ale druhý začne polykat od ocasu toho prvního. Nakonec druhý zmizí v žaludku toho prvního, ale zároveň první zmizí v žaludku druhého, takže by oba měli zmizet, což by ale odporovalo zákonu o zachování hmoty aplikovanému na hada. Redaktor to s odporem vyhodil se slovy, že si s tím můžu jít leda do tehdejšího humoristického časopisu *Dikobraz* (kde se humoru příliš nedařilo, jelikož by se nahoře narazilo), a ne do seriózní knížky pro mládež.

Bojovali jsme spolu i o detailní jednotlivosti. Když mi do mého textu nutil formulaci „o onoho hada“, protestovat jsem, že bych měl pocit, že tu knihu psal někdo jiný, a že „ono o onoho“ mi připadá jako polynézština, *aloha oe*. Jindy zase chtěl do knížky vnést více podrobností, třeba jak dlouho se musí přibývajícimi dávkami hadího jedu imunizovat kůň, aby se z jeho krevního séra pak mohl vyrobit protijed. Připadalo mi to pro mládež nepodstatné, tak jsem tam vložil, že tři měsíce, aniž jsem měl o té záležitosti jakékoliv ponětí. Pak si přál rozšíření části o odrazu hadů v mytologii a speciálně zmínku o Uroborovi, což je had, který požívá sám sebe od ocasu. Představuje cyklickou podstatu věcí, nekonečný návrat od konce k začátku, sebezničení a sebeobnovu. V té chvíli jsem se zatvrdil a trval na tom, ať do té knížky vrátí tu úvahu o dvou navzájem se polykajících hadech, a využil jsem toho, že v jiném návrhu úpravy vnesl do mého textu slovo „vymyzí“. Použil jsem dané k tomu, abych vyjádřil obecnou nechut k jeho zásahům, neboť slovo „vymyzí“ mi připadá „pravopisně neobvyklé“. Tenkrát změkl, vymluvil se, že už u toho usínal, a dokonce ústupně vrátil do textu tu úvahu o dvou polykajících se hadech... je to na straně 96. Pokud nemáte při ruce tu knížku, můžete si ji vyčarovat na svém počítači, když si otevřete stránky www.herpeto.cz, vlevo dole cvaknete na „Předseda“, pak vlevo nahoře na „Knihy“ –

a tato knížka je tam celá k dispozici. Ještě jednodušeji pak na stránce <http://www.hales.wz.cz/>

Když pak ta knížka vyšla, začala žít vlastním životem. Vyšla i slovensky ve zvětšeném formátu pod názvem *Moji priatelia hady* v edici „Mladé letá“. Dočkala se několika recenzí, z nichž nejpozoruhodnější vyšla v tisku tehdejšího Českého svazu chovatelů z pera významného funkcionáře pana Vladislava Malého; uvádím ji zde v plném znění.

Recenze :

Jiří Huleš - Moji přátelé hadi.

Vydalo nakladatelství Albatros - Praha 1980

Kniha je skutečným a věrným dokladem velice svérázného a anonálního přístupu zástupuče *Homo sapiens* k nižším sajmům pak v názvu citovaným živočichům. Pokud by tato kniha vyšla v edici kuriozit eventuelně v galerii silně svérázných autorů byla by jistě zajímavou četbou a dala by se doporučit studujícím psychologie a příbuzných oborů. V tiráži by však bylo nutné zdůraznit, že je kniha určena výhradně pinoletým. Preto je téměř neuvěřitelné, že tato kniha vyšla právě v nakladatelství Albatros, které jak známo vydává knihy pro děti a mládež. Myslím, že je naprosto bezpředmětné rozebírat větu za větou, stránku za stránkou a vyvracet řadu nepravostí a zejména pak zcela pochybeného přístupu k danému tématu, eskomolení jazyka nemluvá. Vzniklo by tak jistě velice obsáhlé dílo, které by však někdo těžko vydal. Čá by asi tak udělal opravdový ochránce přírody, v případě, že by se objevil byt i jen náhodně v situaci, kterou dokumentuje autor diapositivy na str.28 ? Nechal by tak nadherného a užitečného hada unlatit jen proto aby podíil svědectví ? Tajuplná lokalita Q je tak fotograficky i popisně dokumentována, že tomu kdo jí nepozná ze snímků stačí si vzít k ruce mapu aby nejdéle do pěti minut toto "Tajemství" odhalil. K čemu propagace dnes již neexistujícího TISu. A to raději nekomentují anínky ze stránek 13,24,34 a 118, kde stojí za povšimnutí nejen ochrana ruky před kobřími suby ale i způsob připojení žárovky nad vodní hladinou. Je vůbec možné, že toto vše uniklo při schvalovacím řízení před vydáním knihy ? Kdo ponese odpovědnost za eventuelní uškntnutí v případě, že si některé dítě bude chtít vyzkoušet to co na uvedených obrázcích vidí ? Buše to autor nebo snad nakladatelství ? Příklady táhnou, bez ohledu na komentář, který je v tomto případě bezpředmětný a u některých anínků zcela pochybený.

V.Malý

(vyšlo v periodiku Českého svazu chovatelů v roce 1980)

Ofotografovanou recenzi jsem ten rok použil stokrát rozmnoženou jako novoročenku. O něco později vyzvětšovanou na formát 50 × 60 cm jsem ji aplikoval v Národním muzeu na své výstavě „Problémy ochrany plazů u nás i ve světě“ – jako ukázkou jednoho z problémů, faktu, že různí lidé si toto téma představují různě (vedle byla odlišná recenze dr. Sedláčka z časopisu *Vesmír*). Přišla tam redaktorka z rozhlasu, srdečně se zachechtala a mínila, že jsem vykuk, že kdo tu knížku nemá, honem si ji půjde koupit, aby zjistil, jak je to doopravdy. Tenkrát přišel také pan Malý, zatvářil se zarputile, ale protože to jeho dílo bylo nedostupné v zasklené vitríně, nemohl ho zlostně strhnout.

Časem jsem se také seznámil s nejméně dvěma studenty PřF UK, s nimiž se v rodině původně počítalo na úplně jinou školu, ale oni po přečtení té knížky byli jednoznačně rozhodnutí jinak... A přijeli s povděkem zjistit, jak vypadá autor. I v tomto století se mi stává, že na příklad přijdu na Terraburzu nebo Živou exotiku a najedou mi úplně neznámý člověk nutí podepsat povědomou knížku... Ludvík Souček budiž pochválen.

Podruhé jsem byl do spisovatelství vmanévrován, když jsem se snažil získat sponzora pro expedici Sahara, kde se jen dalo (vděčně vzpomínám na Průmysl mléčné výživy a pana Sýkoru), a zapadl jsem také do vydavatelství Pressfoto. Šéfredaktor Řezáč mne přijal vlídně. Sponzorovat vás nemůžeme, ale mohli bychom vám po návratu vydat bohatě honorovanou obrazovou knížku, nabídl mi. Tak jsem mu pak přinesl spoustu fotek, mezi nimiž v redakci nejvíce zajásali nad snímkem s fenečkem a kalhotami s nápisem „sděláno v Texase“, psaným azbukou. Zároveň zaplakali, že taková fotka je v dnešní době beznadějně nepublikovatelná (to bylo po době prověřkových pogromů následkem vpádu bratrských vojsk Varšavské smlouvy – viz také kapitolku *Rok 68*). Ale přesto si ji objednali na formátu 50 × 60 cm a zavřeli ji do almary, kterou otevírali jen, když přišla spolehlivá návštěva.

Na rozdíl od Albatrosu jsem zde neměl s texty žádné zřetelné problémy, jen když přišly původně skvělé barevné nátisky, rozhodl se obrazový redaktor poručit si na obrázku č. 30 „stáhnout žlutou“. Na něm však byl žlutý ještěř *Acanthodactylus* s ulovenou černou mouchou na žlutém písku. Stažením žluté na snímku zbyla hlavně ta černá moucha, jinak byl obrázek téměř vybělený. Ale když

mi pak vyšly další dvě saharské knížky s mnohem méně kvalitními ilustracemi, odpustil jsem Pressfotu toho *Acanthodactyla*. Tato knížka *Stopy v písku – Traces sur le sable* jinak hýřila četnými barevnými a nečetnými černobílými fotografiemi a poměrně úsporným česko-francouzským průvodním textem (překládal Vilém Bischof). Je také k vidění ve výloze knihkupectví ve Svěrákově filmu „Vrchní prchní“. Za honorář jsem pak zakoupil v pražských Ďáblicích domek se zahradou a garáží, ze kterého později vzniklo Ekocentrum „Poznáním k ochraně“, Kokořínská 2, Praha 8.

Když se ukázalo, že psaní mi jde sice pomalu, ale celkem úspěšně, pojal jsem úmysl pojednat události kolem pěti výprav do alžírské Sahary důkladněji a nabídl své služby vydavatelství Práce v edici Kamarád pod názvem *Sahara není jen písek*. Tady první z šesti expedic postupovala nejdříve po stopách Jiřího Rottera, což jsem v textu opakovaně vědecky uváděl. Když pak byl text předložen k recenzi tehdejšímu velmoži mezi teraristy – Zdeňku Vogelovi –, došlo k pohromě. Odborný recenzent se nezdržoval skutečným posuzováním textu, nýbrž prohlásil, že je zde oslavován politický emigrant Jiří Rotter (odešel po roce 68 do Švýcarska) a že takovou knížku nelze vůbec vydat. Knížka měla dvojitou smůlu: Vogel se cítil uražen, že jsem ho nepřizval k účasti na expedicích, ba ani se s ním neradil, ale hlavně byli s Rotterem úhlavní nepřátelé. Ovšem Vogel, původně redaktor *Zemědělských novin*, si postavil oslnivou politickou kariéru herpetologa tím, že se přičlenil do rodiny ministra vnitra – a takovému nebylo lze odporovat. Když jsem zjistil, koho si vydavatelství zvolilo za recenzenta, byl první pocit, že je vše ztraceno, ale pak se ukázalo, že i vydavatel a jeho odpovědný redaktor se cítí podrazeni a poškozeni. Po poradě s redaktorem se v textu vynechal Rotter a zůstal jen neškodný Jiří a potichu se zjednal jiný cenzor, který neměl námítky. Pak už byl text definitivně schválen s tou výjimkou, že můj odpovědný redaktor odmítl jednu kapitolkou o tom, jak se členem naší rodiny stala saharská liška – *Fennecus zerda* –, a pohnutlivé příběhy o našem společném cestování

po Praze i jinde. Když si naši čtenáři koupí knížku o Sahaře, tak se tam chtějí dočíst o Sahaře, a ne jak jste s fenkem pobíhali po Praze – mínil redaktor. Ale byl to jinak hodný, dobromyslný pán, kterého jsem nakonec přesvědčil, veden snahou udělat z knížky našemu milovanému fenečkovi trvalý pomníček. Takže ta kapitolka tam nakonec zůstala, jen Rotter musel pryč.

Nějaký rok po tom, co knížka vyšla, jsem si v neděli dopoledne pustil rádio. V té době už byl po smrti ministr školství a osvěty Zdeněk Nejedlý, který o nedělních dopolednech běžně pravidelně vystupoval v rozhlasu se svým stařeckým blábolením, o kterém se zmiňuji na jiném místě. Takže se dal očekávat zajímavější program. Hlasatel oznámil, že přečteme ukázkou z knížky Jiřího Haleše *Sahara není jen písek*. Co asi vyberou, zkusil jsem hádat. Nebylo to vůbec o Sahaře, četla se pouze ta část, jak jsem s fenečkem běhal po Praze. Byl bych býval potěšen, kdyby to slyšel pan odpovědný redaktor, abych byl v jeho očích rehabilitován za svou trucovitost.

Pak uplynul zase nějaký ten rok a zvonil mi telefon. V něm jakási redaktorka Nagornaja mne požádala o souhlas s přeložením a vydáním této knížky v Moskvě. Zejména v důsledku událostí roku 1968 jsem nebyl i nadále žádný slavjanofil východní (pouze jižní ctitel jugoslávského Tita), a tak jsem s ní hovořil nevlídně, ale nakonec svolil, aby přišla podepsat cosi jako smlouvu. Ukázalo se, že jí jaksi křivdím. Její otec před druhou světovou válkou pracoval coby architekt v Sovětském svazu, ale těsně před válkou vykonal soudruh Stalin se svým Berijou důkladné čistky mezi obyvatelstvem i armádou, a tak jednou večer přišli páni z NKVD, vytáhli tatínka z postele a rodina už ho nikdy nespátřila. Krátce nato byla coby 14letá jeho dcera odvečena do sibiřského gulagu a tam pobyla přes celou válku a něco i navrch. Ale měla to štěstí, že tam s ní byli různí akademici, docenti a profesori, kteří z nedostatku lepší zábavy si dopřávali ve volných chvílích nenechat její intelekt ležet ladem. A protože nezapomněla rodný český jazyk, začala se po propuštění žít jako překladatelka z češtiny do

sovětského jazyka. Snažil jsem se jí vynahradit svou počáteční nevrlost, a tak jsem jí pouštěl z magnetofonu dvě písně sibiřských vězňů, co mi nahrál s kytarou malíř Jan Sekal. Ona se rozněžnila, neboť, jak pravila, znala autora jedné z těch písní. A tak jsme se rovněž dohodli, že k té knížce napíšu předmluvu. Když jsem ji dal dohromady, znovu mne navštívila a zděsila se. V té předmluvě jsem totiž napsal, jak jsme po první výpravě měli snahu se o Sahaře dovědět více, a k tomu jsem jaksi zobecnil, že ostatně každý pokrok je výsledkem nespokojenosti s tím, čeho už bylo dosaženo... To u nás nemůžeme napsat, vysvětlovala mi. U nás veškerý pokrok přichází z ústředního výboru komunistické strany a ne z nějaké – ó, hrůzo – nespokojenosti! Tak si to vynechte, co se dá dělat, byl jsem smířen, ačkoliv zrovna tahle větička mi připadala jako hluboký filozofikát. Pak odjela a za rok přivezla několik autorských výtisků *Caxapa he tolko necok*. Reprodukce barevných fotek vypadaly dosti příšerně, ale nad čím jsem užasl zcela, byla skutečnost, že ta politická žíravina v předmluvě zůstala i s klíčovým slovem „neudovljetvorenije“, čili nespokojenost. „Vždyt jste říkala, že taková věc nelze, tak jak to, že to tam je,“ volal jsem ji k odpovědnosti. „To máte tak. U nás v redakci se to z celé knížky nejvíc líbilo, a tak se vymyslelo, že to dáme k cenzuře orazítkovat bez té předmluvy, kterou jsme jakoby získali dodatečně...“

Иржи Галеш

**САХАРА—
НЕ ТОЛЬКО
ПЕСОК**

ББКаб
Г 66

Дит Нейб
SAHARA NENI JENPISIK
Praha, 1982

Редизигована од стране

К. П. МЕДЛАНОВСКИЈ (новоборбана), Д. Е. АЛАЕВ,
Д. Д. БЕЛОУСОВ, А. Б. ДАВИДСОН, Н. Б. ЗУБКОВ,
Г. Г. КОТОВСКИЈ, Р. Г. ЛАНДА, Н. А. СИМОНИЈ

Перевод с чешского
И. В. НАГОРЦОВ

Ответственный редактор и автор послесловия
Н. Н. ДРОЗДОВ

Газели И.
Г 66 Сахара — не только песок. Пер. с чешск. Посл.
лес. Н. Н. Дроздова. М.: Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1986.

144 с. с ил. («Рассказы о странах Востока»).

Далеко южнее — в пустыне Сахара, во времена войны и после окончания в Америке, во время которой детально познавались ее страны, ее люди и уникальная природная Сахара. Книга представляет собой рассказы о путешествии, увлеченной и живой в оживленной форме. Автор описывает человека и историческую культуру этой страны. Автор в том числе и журналист, участвующий на первой линии фронта. Писательство писателя было отмечено академией и докторскими званиями в области в Тунисе.

Г 1985020000-074 66-96
013(02)-98

ББКаб

© Дит Нейб, 1982.

© Перевод, послесловие и примечания:
Главная редакция восточной литературы
издательства «Наука», 1986.

ПРЕДИСЛОВИЕ К РУССКОМУ ИЗДАНИЮ

Эта книга рассказывает о событиях уже «давние» минутных дней 1967—1975 годов. Писать к ней предисловие в 1984 году, вероятно, значит, что автор должен оглянуться назад и с позиций теперешнего своего общественного положения произвести переоценку увлечений своей молодости.

Но я совсем не хочу делать этого. Наоборот, я бы с большим удовольствием постарался убедить молодых людей не поддаваться удручающему влиянию нашей мудрости, мудрости представителей старшего поколения. Ведь в большинстве своем мы уже не способны бросаться в бой, когда впереди на победу слишком мало, а победа совсем не обязательно принесет победителю лавры.

Но ведь всякое движение вперед происходит кроме всего прочего из **неудовлетворения** тем, что уже достигнуто, из стремления продолжать развитие, не останавливаясь на позициях предыдущих поколений.

Книга «Сахара» — не только песок, собственно говоря, повествует даже не о Сахаре; Сахара скорее создает экологический фон, представляет собой место, где происходят события, вызванные нашим стремлением содействовать международному сотрудничеству в деле охраны природных ценностей нашей планеты. В условиях того времени все это было уже заранее, во зломке вещей, обречено на неудачу. И действительно, первые годы нас преследовала неудача. Однако, если не бояться трудностей и идти к цели, обязательно достигнешь ее. Результаты нашей работы — первый вклад Чехословакии в дело охраны природы молодого государства. Нам удалось решить проблему сохранения вымирающего вида — тасманийского кивиса, мы обратили внимание и передали составленные нами документы о местностях с исключительными природными условиями, требующими организации их охраны. Наша выставка «Понять и сохранить» была первой на алжирской земле выставкой.

3

A teď si představte, co následovalo. Na nejvyšším místě se v Sovětském svazu objevil zvláštní aparátčik, říkali mu Gorbačov, který začal být nespokojený s tím, čeho už bylo dosaženo, chtěl něco víc a říkal tomu „glasnost“ a „perestrojka“. To si takový aparátčik, odkojený dějinami VKS(b) a jinými základními pilíři tam dostupných vědomostí, těžko mohl vymyslet z vlastní hlavy. Nesporně si musel přečíst knížku *Sahara he tolko neok*, a uvolnil tím lavinu, která skončila zakrátko rozpadem Sovětského svazu.

Budíž její vydání pochváleno.

Zde lze rozbalit celou Součkovu knížku.

Za honorář od Pressfota jsem pořídil Ekocentrum.

Co s deseti
dolary na
Sahaře?

V letech 1967–1975 se mi podařilo vyčarovat 6 výprav do alžírské Sahary, což byl na svou dobu malý zázrak vykonaný navzdory platným předpisům na znemožnění takového počínání – a jen částečně ho bylo možno popsat podle skutečnosti v knížkách prezentujících náš příspěvek mezinárodní spolupráci při ochraně přírody. Byly to tituly *Stopy v písku / Traces sur le sable a Sahara není jen písek* (o nichž je zmínka také v předchozí kapitole).

Ale celá tato tematika vznikla zcela náhodou uprostřed Makedonie poblíž města Veles, o kterém tenkrát přednášeli v Praze Buchberger s Kvapilíkem a říkali mu Veleš. Neudržel jsem se a přihlásil se do diskuse s upozorněním, že Veleš by se to četlo v Maďarsku, v Makedonii je to Veles jako praslovanský bůh stád. Byl jsem přednášejícím dotázán na prameny, na něž se odvolávám, i odrecitoval jsem z paměti z knížky Žák-Rada *Bohatýrská trilogie*: „Ó, Veleši mocný, ochraňuj nám stáda, a zhub mrzká trampa, lumpa koněkrada!“ Ale to sem vlastně nepatří, už začínám mít stařecké bludné asociace jako ministr Zdeněk Nejedlý, kterého jsem již oslavil na jiném místě.

Takže poblíž Velesu, na dálnici ze Skopje do Gevgelie a dále do Řecká, jsem zjistil, že je nejvyšší čas vrátit se do pražských Halešovic, a tak jsem se začal věnovat autostopu. Ale byl začátek turistické sezóny a západní Evropa tudý proudila do Řecká – jenže nějak nic nazpátek k severu. Konečně se blížilo z jihu malé autíčko, zvané tenkrát „deševák“ (podle motoru o dvou koňských silách), řízené dvěma studentiky. Jenže vzadu přečpané zavazadly... a tak jsem na poslední chvíli zrušil obvyklé stopařské gesto a nahradil ho názorným gestem „cesta volná“. Věnovali mi vděčný úsměv a projeli dál.

Pak nastala jakási oboustranná mrtvá autosezóna, kdy to vypadalo, že do té Skopje budu muset nějakých 60 km ujít pěšky. Když tu zase od severu přijížděl z dálky nějaký, tenkrát oblíbený, deševák. Zmocnil se mne spravedlivý hněv, postavil jsem se doprostřed silnice, levou rukou dal znamení zastav a pravou rukou obloukem naznačil, že se vůz má obrátit do protisměru a zastavit. Pojal jsem to samozřejmě jako hněvivý žert, připraven uskočit, až projedou.

Jenže vůz neprojel – k mému úžasu se otočil do protisměru a zaparkoval. Nějak jsem váhal, jestli se mám dát na útěk, nebo... Ale z okna se vynořila ruka, mávající, proč že nejdu.

Bylo to to samé autíčko, které jsem před tím propustil. Dva francouzští studentíci, kluk a holka, ta řídila. Vysvětlovali mi, že o kus dál si uvědomili, že mají v kufru prázdné místo, tak zkusili jedno zadní sedadlo osvobodit natolik, abych se mohl nějak vmáčknout, a pak se tedy pro mne vrátili. Rychle jsme se domluvili na anglické konverzaci (francouzsky jsem tenkrát ještě neuměl, oni uměli anglicky, naučil jsem se až na Sahaře africkou francouzštinu, kterou ale musel například redaktorce Agence France Presse překládat do pevninské francouzštiny znalec saharštiny Bischof).

Byl jsem dojat, že se pro mne vrátili, a cestou jsem je ujišťoval, že to tak nenechám, nýbrž že až pojedou kolem střední Evropy, musejí se zastavit na adrese, kterou jim tímto předávám. Oni na to, že tolik štěstí si netroufají využít, leda když slíbím, že až pojedou po západní Evropě, určitě se zastavím v Romans – je to kousek vedle Lyonu... Pak jsem vystoupil ve Skopji, kde jsem měl uložené věci u rodiny Georgieských, ale zůstali jsme s Bernadettou v písemném styku. Ta pak přijela ještě se svou příbuznou do Prahy a během pobytu si nechala podrobně vysvětlit, že abych mohl k ní vycestovat, musím dostat zvací dopis s vyjádřením, že budu ve Francii zcela na její útraty, že v našem socialismu jinak nelze. Nakonec tedy poslala pozvání pro tři členy Krasové sekce SOP SNM – mne, P. Šmeráka a Žofii Hlaváčkovu, která jediná uměla francouzsky, a navíc i arabsky. Kromě toho se vyznačovala i tím, že odlehlé plazivky v Koněpruských jeskyních prolézala potmě, z paměti, bez baterky.

Když už máme pozvání do Francie, můžeme odtamtud vlastně kamkoli v okolním svobodném světě. Ale Evropa je vlastně všude stejná, tak co si odskočit do Afriky? Tenkrát se mi podařilo ve Státní bance okouzlit jednoho referenta, který v severní Africe kdysi válčil s Angličany proti vojskům Erwina Rommela a nějak měl nutkání mi pomoci – a tak jsem pro nás tři získal volné letenky Alžír–

Praha za 800 Kč, jež by jinak úředně stály 4 000 každá, a navíc se „normálně“, tedy bez jeho povolovacího oddělení Státní banky vůbec koupit nedala.

A tak jsme nejdříve obšťastnili poměrně bohatou rodinu té Bernadetty Arnoux, prolezli nějaké zajímavé francouzské krasové jeskyně, navštívili Laboratoire souterrain a zvítězili v improvizovaném festivalu lidových písní přítomné multikulturní sešlosti studentů v jednom skanzenu. Nejdříve jsme zkoušeli zvítězit českými a moravskými kousky, ale ostatní účastníci byli rovněž zdařile zpěvní. A tak jsem požádal Žofii Hlaváčkovou, aby ohlásila svou francouzštinou trojhlasé dívčí trio z tatranského podhůří „Ej slněčko horúce..“ – a pak ať nám do toho nefušeje. Následně Šmerák zazpíval první hlas a já k tomu druhý a třetí. Nejen že jsme excelovali, pak to po nás chtěli i při všech dalších zastávkách. Tuto píseň jsem si totiž oblíbil po vyprávění geologa Obucha na východoslovenském táboře ochránců přírody díky jeho zkazce, kterák byl s nepálskými geology v podhůří Himalájí. Po skončení geologického mapování zapálili vatru a také se předháněli, kdo předvede lepší song. Jenže když Slováci zapěli jejich „Slněčko horúce..“, Nepálci se stáhli a vypadali nějak „sprtkavení“. Pak se ovšem provalilo, v čem byl problém: V té písni se zpívá „slněčko horúce, nepál že ma nepál, neh mi neuhorí ta moja belá tvár“ – a ti Nepálci v domnění, že Slováci umí tak pěknou píseň o Nepálu, zatímco oni nejsou schopni předvést nějakou píseň o Slovensku, propadli zamindrákované trudnomyslnosti.

Bernadetta, když jsme ji opustili, nám nacpala ještě slušný finanční obnos na cestu a my se vydali do Marseille, vedeni snahou stopnout nějakou loď do Afriky, jako se mi kdysi podařilo v Jugoslávii na Biševu, nebo se aspoň nechat najmout k přikládání do lodního kotle.

No, nepodařilo se. Nakonec jsme tedy zakoupili nejlevnější lodní lístky Marseille–Alger a zůstalo nám každému asi 10 dolarů. Ale navštívili jsme v Alžiru obchodní oddělení našeho velvyslanectví, kde měla moje teta jakéhosi známého, abychom si nechali poradit, co se za ty peníze dá v té Africe stihnout. Byli jsme pro ně naprostá exotika ve srovnání se spoustou západních studentů,

kteří tenkrát přes prázdniny běžně jezdili dva měsíce stopem z Alžíru až do jižní Afriky a tam pak sedli na loď zpátky do Evropy. Zděšení naší kuráží nám nacpali trochu peněz a vybavili nás adresami našich expertů v oblasti pobřežního Atlasu coby záchytnými body v nouzi.

Jenže Atlas, to je taková lepší jižní Evropa – a my chtěli na Saharu. Naštěstí autostop fungoval přímo zázračně, a tak jsme se dostali až 2 000 km na jih do pohorí Hoggar a oázy Tuarégů Tammanrasset. Tam se nám západní studenti divili, že se chceme trmácet zase zpátky přes tu nepříslernější poušť Tademait, když dál na jih se cestuje čím dále pohodlněji a auta tam jezdí častěji než jednou týdně...

Ale navzdory chorobnému pohostinství alžírských obyvatelů jsme měli v zásobě jen ty levné letenky Alžír–Praha, a tak naše saharská smyčka skončila zase v Alžíru na letišti. (To místní pohostinství vycházelo často z představy, že jsme Alžířanům vydatně pomohli při jejich nedávné osvobozené válce a náš Tito je nejlepší státník na světě.)

V té době u nás vyšla knížka Henriho Lhote *Objevy v Tassíli*, pojednávající o dokumentaci prehistorických skalních kreseb, které jsou názorným svědectvím předpouštího období Sahary a tehdejší fauny. Ovšem Tassíli byl masiv východně od Hoggaru, evidentně nedostupnější než samotný Hoggar. Jak jsme se tam o rok později dostali už jako pětičlenná výprava, to je popsáno dosti podrobně v knížce *Sahara není jen písek*. V oáze Djanet jsme nějakou šťastnou náhodou získali mimořádně schopného průvodce Mohameda. Ten nás dokázal ve skalních bludištích náhorní plošiny nad Djanetem dovést až na místa, kde snad ještě nikdy nestanula lidská noha... jenže tam jsme pak našli na skále nápis „Servít je vůl“.

Lidé tohoto století nejspíš už nevědí, co takový nápis znamená. Mám dojem, že to začalo na jedné pražské VŠ, kde se studenti touto cestou pokoušeli ulevit své nevraživosti k vyučujícímu tohoto jména. Servít byl vyučující na VŠ stavební, přednášel pružnost, pevnost a plasticitu (sdělení Ing. Tomáše Dvořáka).

Ale psaní tohoto nápisu nějak zlidovělo (tenkrát nebyla ještě nejapná graffiti), začal se objevovat na nečekaných místech (jako třeba benátské Campanile), asi proto, že obecný pisatel si pod tím jménem představoval ve skutečnosti někoho jiného. V roce 1968 jsem například zaznamenal nápis „Servít už není vůl, máme Brežněva“.

SERVIT
UŽ NENÍ VŮL -
- MÁME
BREŽNĚVA
SERVITE, PROMIŇ. BYLA TO
MEJLKA!

Když jsme se vraceli přes jednu opuštěnou koloniální pevnost uprostřed pouště, neodpustil jsem si tuto záležitost parafrázovat vyrytím nápisu „Prtanov je vůl“. Ani tomu generace tohoto století rozumět nebude, až to tam najde. Prtanov byla zkratka od „První tajemník Novotný“.

Stran těch knížek o Sahaře mi bylo líto, že nemohu zmínit i další momenty, jako třeba návštěvu velvyslanectví v Tunisu, kde se naši početné páté výpravy za saharskými krokodýly ujal jakýsi aktivista a jal se do nás nalévat velké dávky alkoholu, který, jak známo, jen v malých dávkách neškodí – a snažil se nás přimět k vyprávění a sdílnosti.

Po chvíli se za jeho zády vynořil jakýsi jiný člen ambasády a výmluvnými posuňky – přikládáním prstu na ústa a lomením rukama – nám naznačoval, že „in vino veritas, in aqua securitas“. V té chvíli Gustav Ginzel právě vyprávěl, jak jezdí často stopem s kámošem Lubošem Štrougalem (což byl Husákův normalizační premiér) na Jizerku, kde měli oba chajdu; zatímco já jsem v podroušení rozvíjel mínění, že by bylo nejlepší rozdrobit supervelmoci na drobné nezávislé státečky, které by mezi sebou vedly jen drobné vyhlazovací válčičky. Pak jsme se dověděli, že to byl na celém vyslanectví nejobávanější estébácký normalizační udavač, před nímž se všichni třáslí. Ale Gustavův „kámoš Luboš“ ho patrně uvedl do rozpaků a nemaje tušení, jak to s tím Gustavem ve skutečnosti je, asi nakonec o nás opatrně nepodal dostatečně důrazné hlášení – po návratu jsme nezaznamenali přiměřené následky.

Ještě před tím, když nákladák páté „Expedice Sahara“ projížděl Římem (bylo to roku 1973), domluvil jsem se se šéfem Vladimírem Bartošem, že najdeme na předměstí Villaggio Olimpico jedno náměstí. Ostatní členové výpravy se rozmrzele divili, co to hledáme. Když jsme to pak našli, dva členové naší tehdá šestičlenné výpravy se vyděsili – jeden byl tuším vyškrtnutý straník a druhý byl dokonce nevyškrtnutý straník po proběhlých sekernických prověrkách. Takový straník měl samozřejmě povinnost po návratu sepsat podrobný stranický elaborát o průběhu akce. Když to tam napíše, bude z toho malér pro něho a pro všechny.

Když to nenapíše a nějakou jinou cestou to vejde ve známost, bude ještě hůře, že to nenapsal a zatajil. Parkovali jsme totiž na Palachově náměstí. Bylo mi jich líto.

Stál tam i důstojný pomník.

V té době ho naše normalizační strana a vláda nechala vykopat z Olšanských hřbitovů a uložit v rodných Všetatech na střeženém nepřístupném místě.

Kolem roku 1968

Můj pohled na události je zde veden jaksi zdola.

Ačkoliv maje k politice spíše štítivý odpor, na začátku roku 1968 i krátce před ním jsem měl pocit, že se děje cosi pozitivního. Hrál se a mohlo vyjít tiskem Havlovo *Vyrozumění a Zahradní slavnost* i Klímův *Zámek*, což byla úděsná žiravina na poměry v ÚV KSČ... a jiné podobné. Místo „Prtanova“ (první tajemník Novotný) se objevil Dubček, skákající z vysokého prkna šipku do vody a přinášející ideu „Socialismu s lidskou tváří“ – a jeho příznivec Smrkovský při známém projevu k mládeži informoval, že už to u nás Moskva „nekočíruje“ a budeme to mít takové, jaké si budeme přát. Jenže pak byli naši představitelé předvoláváni k vysvětlování, kam že se poděla u nás cenzura a co je to za plíživou kontrarevoluci. Ale národ se o to pevněji sjednocoval kolem představitelů „Pražského jara“, a tak jsem se nechal také slyšet – viz dole uprostřed a následující detail.

Podporujeme Dubčeka

Tři dopisy adresované ústřednímu výboru KSČ a zástupci Dubčekovi, vyšly minulý týden z řad pracovníků Tesly Strobovice. První poslal jednatele lidové milice, druhý ZV ŘOM a třetí komunisté tohoto závodu. Dopis LM čijeme celý:

Sesadili jsme se s obsahem dopisu naší komunistických a důlnických stran i s obsahem stanoviska představenstva ÚV KSČ.

Tak jako jsme vyjádřili svůj názor a podporu představenstvu ÚV KSČ na rozhodnutí strany při sběru LM dne 18. června 1968 stojím tak na straně i se zvláštní stanoviska představenstva ÚV KSČ, která plně podporujeme. Základní stanoviska řady, lidové a věcný přístup k problémům vyjádřeno ve stanovisku. Plně podporujeme další představenstva ÚV KSČ a odstranění dosavadních chyb a nedostatků i k zajištění dalšího klidného vývoje našeho socialistického státu.

Základní stanoviska ÚV KSČ, aby stanovisko a postup představenstva ÚV KSČ jednaložnatě schválila.

V případě silnějších rozporů v odnožích na stanoviska a postup představenstva ÚV KSČ žádáme o okamžitý vstoupit zástupce ústředního výboru KSČ a jednání budou programu, tj. volba nového ÚV KSČ.

TESLA
NOVINY PRAŽSKÝCH PODNIKŮ
ELEKTRONIKY
A SLABOPROUDÉ TECHNIKY

ROČNÍK II ČÍSLO 38 23. ČERVENEC 1968

Jak jsme se sjednotili...
Názory našich čtenářů k událostem dneška

V poslední době se souběží tisíců událostí, které naplňují sráž každého našeho občana, a to nás vyvolává otázku k myšlenkám podléhajícího lidové v našich podmínkách jiné otázky — Který akt v poslední době považujete za nejvýznamnější?

Ing. JIN Hlad, Tesla Hlavenčice:
Jak jsem se včera vyjádřil, žiji v nepříjemné situaci, jsem si nepřijímám, že bych někdy posáhl na podporu režimu, která vytváří bezstarostnou podporu politice ÚV KSČ.

světí Amerika, Anglie, ani Francie, a vůbec už ve Německu, ale přesto vstane slovanských národů v Čech a Rusku. Během je to naše, bohaté, občanské a přátel. Všechno a vše a rozdílné lidstvo budeme vstane našima, budeme se spojit se Západem a budeme...

Dne 9. srpna 1968 Praha přivítala Josipa Broze Tita, prezidenta Jugoslávie, předsedu Svazu komunistů Jugoslávie a zakládajícího člena Hnutí nezáčastněných zemí. Na snímku z Pražského hradu je za ním Ludvík Svoboda, vpravo Oldřich Černík. V té době už Tito v Jugoslávii dávno uskutečňoval Dubčekův sen „socialismu s lidskou tváří“, vyznačený mimo jiné otevřením hranic pro cizince i vlastní obyvatele a nesrovnatelně rychlejším ekonomickým rozvojem, než byl tenkrát u nás. Podstatné je, že se kvůli tomu dokázal vzepřít Stalinovi, překonat několik sovětských pokusů ho zavraždit anebo odstranit jej z vedení pomocí opozičních příznivců Sovětského svazu. Tito si však s nimi uměl poradit, přestěhoval je na Goli otok (holý ostrov) mezi ostrovy Krk a Rab, na odvrácenou stranu od pevniny. Něco takového měli naši reformátoři včas udělat s Biřákem a jeho konzervativci. Ale neudělali a naši vnitřní nepřátelé zorganizovali tzv. zvací dopis na pomoc proti „kontrarevoluci“ a odeslali jej do Sovětského svazu soudruhu Brežněvovi.

Ještě pár slov na téma „Goli otok“... Jugoslávský režim nežil ve vzduchoprázdnu a byl nucen řešit vlivy svých nesmlouvavých nepřátel, mezi nimiž první housle hrál soudruh Džugašvili, řečený též Koba, jinak oficiálně Stalin – a jeho místní pátá kolona stalinofilů, kteří by z Jugoslávie udělali standardní lido-demo satelit Sovětského svazu. Podstatné je, že komu se v Jugoslávii nelíbilo nebo měl pocit, že jinde si tím, co umí, vydělá více, mohl cestovat kdykoliv kamkoliv, a pak se obvykle s vydělanými penězi etabloval na domácí půdě. Co víc si tam lidé mohli přát? Já sám jsem si u nich užíval možnost

říkat hlasitě to, co jsem doma mohl jen opatrně šeptat. Když pak Tito odešel, vypukly masakry, jaké nebyly za jeho vlády představitelné.

A tak jsem se 21. srpna 1968 probudil hukotem stovek těžkých letadel na obloze a pustiv rádio, zjistil jsem, že „už jsou tady“. Mojí jedinou zbraní byl fotoaparát, tak jsem popadl aspoň ten a vyrazil do ulic. Fotografie, které jsem shromáždil, můžete dnes zčásti vyhledat ve fotogalerii na webu instituce Paměť národa, zde pod heslem „Ing. Jiří Hales“ . Dneska už to nějak není aktuální, tak tím nebudu příliš zatěžovat tento spisek. Z Václavského náměstí bych uvedl zejména snímek fotografa, vylezlého na obrněnec. Je to patrně osobně slavný fotograf Koudelka (na snímku uprostřed v popředí, na obrněnci).

Nejdramatičtější události se mi podařilo zachytit v okolí rozhlasu na Vinohradské ulici.

Praha se stala pro cizince nepřehledným bludištěm, z ulic zmizely totiž veškeré názvy, směrové a informační tabule. Přímo zázračné bylo, jak fungovaly navzdory přívalu vojsk televize, rozhlas i tisk. Časopisy a různé tiskoviny vycházely pohotově a byly okupantům, kteří snad ani nevěděli, kde jsou, strkány do jejich vozidel, aby to věděli.

V tomto směru se mi podařilo získat Jožku Vrbu, aby vyhotovil linoryt, který potom mohl být obtiskován na papír nejlépe rudou barvou, po které vojáci chňapali v domnění, že je to nějaký vítací pamflet. Distribucí tohoto našeho improvizovaného tisku, v němž se vojákům vysvětlovalo, kde jsou a co tu ve skutečnosti provádějí, resp. i jakou si dělají ostudu po celém světě, se pak nebojácně zabývala zejména bulharská studentka medicíny Dimka Semerdžijeva.

СОЛДАТЫ!

ВЫ СТАЛИ ЖЕРТВОЙ ЛОЖНОЙ
ПРОПАГАНДЫ, ВЫ ДУМАЕТЕ,
ЧТО ВЫ НАС ПРИШЛИ ОСВОБО
ЖДАТЬ, НО НА САМОМ ДЕЛЕ
ВЫ СТАЛИ ОККУПАНТАМИ
СВОБОДНОЙ СОЦИАЛИ-
СТИЧЕСКОЙ СТРАНЫ.
ПРЕЗИДЕНТА СВОБОДУ
ПРЕДСЕДАТЕЛЯ, ПРАВИТЕЛЬСТВ
ЧЕРНИКА САМЫ ВЫСОКИЕ ОРГА
ПАРТИИ ВО ГЛАВЕ С ДУРНЕКОМ
КОТОРЫМ МЫ ВСЕ ВЕРИМ, ВЗЯЛИ
ВАСИ В ПЛЕН ВЫ НЕ СЛУШАЙТЕ
ТОЛЬКО ОДНОСТОРОННИЕ
ИНФОРМАЦИИ ВАШЕЙ АГЕН-
ТУРЫ - ВЫ СЛУШАЙТЕ КАК
НА ЭТО СМОТРИТ ВЕСЬ МИР !!!

Z rampy Národního muzea se mi podařilo zachytit dojemný výjev. Nějaký čipera si všiml, že tanky mají vzadu barely s pohonnou hmotou a také poměrně volně zastrčené nářadí, včetně krumpáče. Tak si vytáhl krumpáč, prokopl sud s naftou a škrtl u toho sirkou; načež se vzdálil. Když si toho všimli vojáci, zahájili z kulometů odvetnou palbu směrem k Národnímu muzeu (takže jsme rychle zalehli). Při tom ale zasáhli vlastního vojáka, který se nějak připleťl při hašení do palebné dráhy. Byla přivolána naše sanitka a odvezla ho. Tento výjev jsem pak nenašel nikde fotograficky prezentován, tak si ho troufám nabídnout zde.

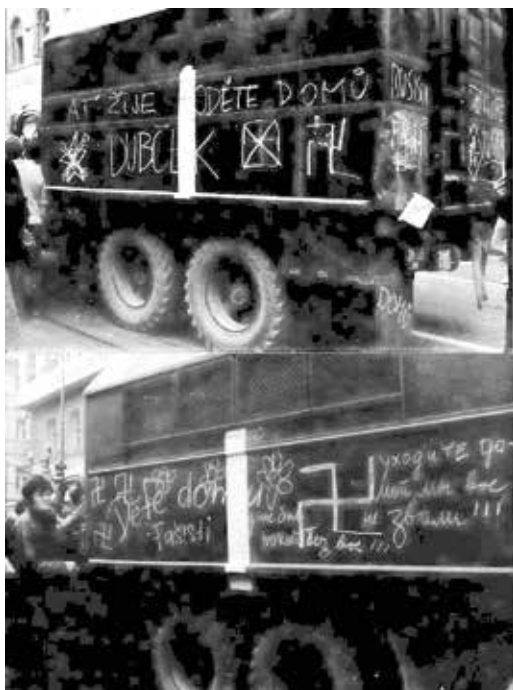

Jeden kompletně vyhořelý tank pak zůstal delší dobu v postranní ulici u rozhlasu coby dětské hřiště.

Ruští vojáci se jen obtížně bránili pohotovové výzdobě svých vozidel.

Za zmínku stojí i tehdy všudypřítomný nezkrtný český humor – zde v několika ukázkách.

Zkuste si přečíst ten „Mladý svět“ v ruce policajta.

Všimněte si také rozstržené fasády Národního muzea.

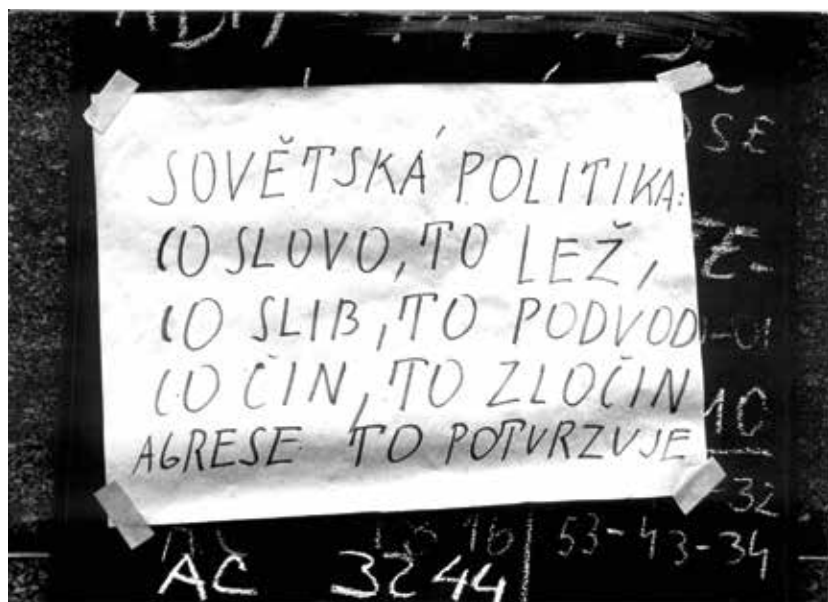

Zvláště jsem ocenil následující žertík, který leckdo nechápe a v cizině je zcela nesrozumitelný.

НАЧАЛНИКУ ОККУПАЦИОННОЙ АРМИИ
В ГОРОДЕ ПРАГА
ГЕНЕРАЛУ ПАВЛОВСКОМУ

1×0=	0 1×1=	1 1×2=	2 1×3=	3 1×4=	4 1×5=	5 1×6=	6 1×7=	7 1×8=	8 1×9=	9
2×0=	0 2×1=	2 2×2=	4 2×3=	6 2×4=	8 2×5=	10 2×6=	12 2×7=	14 2×8=	16 2×9=	18
3×0=	0 3×1=	3 3×2=	6 3×3=	9 3×4=	12 3×5=	15 3×6=	18 3×7=	21 3×8=	24 3×9=	27
4×0=	0 4×1=	4 4×2=	8 4×3=	12 4×4=	16 4×5=	20 4×6=	24 4×7=	28 4×8=	32 4×9=	36
5×0=	0 5×1=	5 5×2=	10 5×3=	15 5×4=	20 5×5=	25 5×6=	30 5×7=	35 5×8=	40 5×9=	45
6×0=	0 6×1=	6 6×2=	12 6×3=	18 6×4=	24 6×5=	30 6×6=	36 6×7=	42 6×8=	48 6×9=	54
7×0=	0 7×1=	7 7×2=	14 7×3=	21 7×4=	28 7×5=	35 7×6=	42 7×7=	49 7×8=	56 7×9=	63
8×0=	0 8×1=	8 8×2=	16 8×3=	24 8×4=	32 8×5=	40 8×6=	48 8×7=	56 8×8=	64 8×9=	72
9×0=	0 9×1=	9 9×2=	18 9×3=	27 9×4=	36 9×5=	45 9×6=	54 9×7=	63 9×8=	72 9×9=	81

Jako nechtěný humor pak působily rozestavené kanóny před poutačem výstavy „Sovětské umění...“ na Staroměstském náměstí.

Na fotografii výše si všimněte vojíčka v popředí, jak se vydává směrem ke mně – ale já se stihl vydat ještě rychleji směrem od něho, maje snímek v bezpečí latentního obrazu na filmu.

Mezitím byla naše reprezentace odvléčena do Moskvy a tam probíhalo cosi, o čem nebyly žádné zprávy. Pak odletěl do Moskvy prezident Svoboda a rozjel se jednání o čemsi, co mělo demokratizační proces pohřbít a zejména legalizovat pobyt sovětských vojsk na našem území na dobu neurčitou. O tento protokol byl sveden déletrvající boj, kdy Svoboda a s ním pak Husák tlačili zejména na Dubčeka, který se zlomil teprve po delším odporu. Jediný, kdo odmítl podepsat Moskevský protokol, byl František Kriegel, jediný muž formátu Tita, který to však nemohl rozhodnout.

Když se naše delegace vrátila z Moskvy, byla nadšeně vítána veřejností, jež neměla představu, co se vlastně podepsalo, a postupně pak bylo po opatrných krůčcích uváděno ve skutek. Například: 16. října 1968 byla podepsána smlouva „o dočasném pobytu sovětských vojsk“, uzákoňující přítomnost sovětské armády na území Československa. Smlouva byla poté schválena Národním shromážděním.

Když jsem svými fotkami zásobil Teslu Holešovice a řadu přátel, zachtělo se mi vypadnout k jihu. V Jugoslávii jsem své snímky prodal českému časopisu *Jednota* v slavonském Daruvaru a pak záhřebskému *Vjestniku*. Za získaný obnos jsem pak několik týdnů vandroval s fenečkem po Jugoslávii a uvažoval, zdali tady zůstat – jenže byl jsem poučen, že zde je zvykem naopak jezdit vydělávat do ciziny a tady se šikovné zaměstnání nenajde. Tak jsem se vrátil, beztak by bylo škoda tuhle zemičku nechat jen Rusákům.

Doma šel však vývoj směrem k postupnému zklamání občanů plynoucím z jednání jejich zástupců, ke ztrátě důvěry a nastupující apatii.

Dne 16. ledna 1969 se však stalo něco nečekaného. U kašny pod Národním muzeem se student Jan Palach polil benzinem a zapálil. Okolostojící občané ho

sice uhasili, ale za tři dny pak v nemocnici zemřel. Jeho kolegové upozornili, že takových živých pochodů se chystá více, pokud nebudou splněny jejich základní požadavky. Pod dojmem této oběti se národ naposled vzbudil, Václavské náměstí se opět zaplnilo, podstavec sochy před muzeem byl celý znovu polepen výzvami, vyhlášenými a prohlášenými, u kašny stály stany s občany držícími protestní hladovku...

Palachova pohřbu se 25. ledna 1969 zúčastnilo 200 tisíc lidí. Stal se tichou manifestací za svobodu. Akademická obec se se studentem Janem Palachem rozloučila na nádvoří Karolina. „Jeho heroický i tragický čin je výrazem čistého srdce. Nejvyšší lásky k vlasti, pravdě, svobodě i demokracii. Jeho oběť zůstane navždy zapsána v paměti miliónů lidí po celém světě,“ uctil památku Jana Palacha rektor univerzity Oldřich Starý. Na pohřbu Jana Palacha ocenil jeho vzkaz živým a vyzýval k jeho následování k vítězství pravdy a svobody také ministr školství Vilibald Bezdíček. Z průvodu přes Staroměstské náměstí nabízím snímky zástupců Svazu studentstva v čele a následně rodiny Jana Palacha.

Studentka na detailním snímku je, jak se dodatečně zjistilo, budoucí herečka Andrea Čunderlíková, známá pak z nemocničního televizního seriálu.

Následuje snímek Palachovy rodiny.

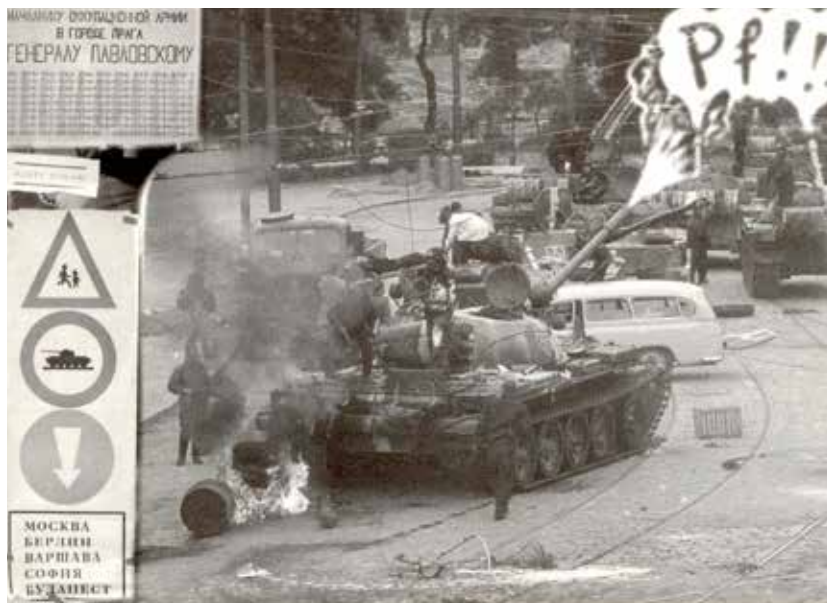

Jenže pak se stalo něco trochu jiného: po březnovém vítězství našich hokejistů na mistrovství světa ve Stockholmu se Václavské náměstí opět zaplnilo třestíciemi fanoušky, kteří mimo jiné vytloukli a zpusťosili výkladní skřín sovětského Aeroflotu. Domnívám se, že k tomu byli navedeni agenty, kteří nějaký vandalský skutek jako protiváhu palachovského odkazu nutně potřebovali. Pak už bylo jasné, že je s tou vandalskou kontrarevolucí potřeba tvrdě zatočit. Na plénu ÚV KSČ byl 14. dubna 1969 místo váhavého Dubčeka zvolen Gustav Husák a vypukla štvance na zbytky demokratických žívlů. Prověrky pak postupovaly postupně shora až do jednotlivých závodů a podniků.

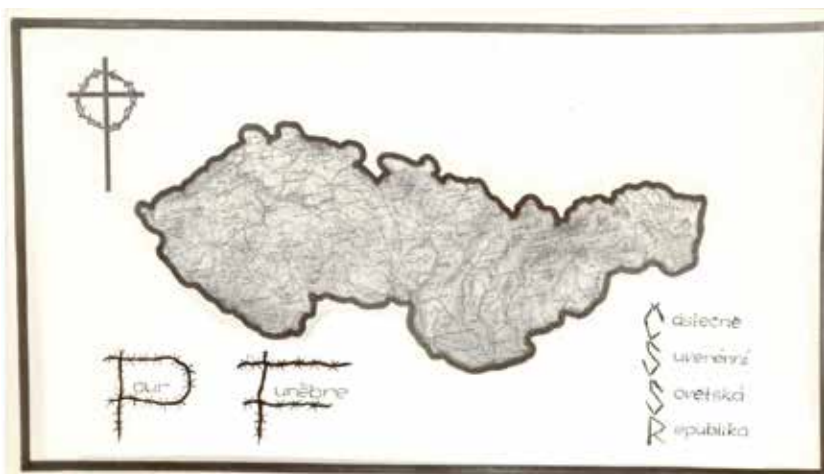
Tenkrát jsem pochopil, že ve výzkumu světelných zdrojů Tesly Holešovice nemám naději na přežití, příliš jsem se angažoval a zdejší zaměstnankyně Vrňatová, členka revizní komise Miloše Jakeše v rámci ÚV KSČ si mne dobře pamatovala. (Kolega fyzik Libor Holenda, studovaný v SSSR, se domníval, že přežije. Skončil u špinavého prádla v nějaké nemocnici.) A tak jsem neváhal. Ota

Leiský mi sehnal jakési místo v Národním muzeu, kam také odešly moje kádrové materiály. Čenda Fajstová mi sehnala dokonce několik míst, jedno byla kotelna, kde už přikládal běžec Emil Zátopek, který se také znelíbil. Já si ale nakonec vybral oddělení inženýrské ekologie, kam jsem doopravdy nastoupil a kde mne kádrové materiály z Tesly už nenašly. Při prověrkách jsem se nenechal donutit k nějakému vyjádření k „poučení z krizového vývoje“ a nutil jsem komisi ke kosmickému nadčasovému nadhledu nad malichernostmi současnosti. Nic na mne neměli, tak to vzdali. Vydržel jsem tam až do roku 1996. Dokonce jsem u nich vycestoval do Ekvádoru, na Galapágy a na Saharu. Mojí ochránkyní tam byla bývalá spolužačka z VŠCHT a šéfová té inženýrské ekologie, Ing. Kateřina Klevarová. Také už není mezi živými a já marně čekám na pandemii coronavirového covidu, aby mne skosil, kam patřím.

Následují tři postupné novoročenky – roky 1969, 1970, 1971...

1969

1970

1971

Co k tomu dodat ? Proč se k tomu vracet? Ale vždyť to v únoru 2022 mělo proběhnout skoro stejně v Ukrajině, tak proč si z toho nevzít poučení? Pomůžeme Ukrajině vydržet, nebo ji čeká v lepším případě našich 20 let „normalizace“, neb ještě něco mnohem horšího?

Rozdíl je v tom, že je ukrajinským prezidentem Volodymyr Zelenskij, který se v současnosti, kdy se pokouším dopsat v únoru 2022 tento spisek, úspěšně pokouší vzdorovat přepadení obrovskou přesilou ruské armády a zasloužil by za svoje válečné úsilí mimo jiné Nobelovu cenu míru. To, co na nás v roce 1968 přes náš pasivní odpor nakonec úspěšně vyzkoušel Sovětský svaz, se putinovskému Rusku zatím nedaří...

Časoprostorový nadhled

Vrcholný výtvor evoluce kosmické hmoty je astronom-kosmolog. Náš vesmír, starý více než 13 miliard let, zkoumá prostřednictvím kosmologa sám sebe a snaží se přijít na to, co ho čeká a nemine v budoucnosti. Vypadá to na vyhasnutí a entropickou smrt. Ale ještě nějakou tu desítku miliard roků vydrží v přijatelné podobě.

Pokud zůžeme své zkoumání na planetu Zemi, tak ta má naději dožít se ještě 5 miliard let, než se naše žlutá centrální hvězda Slunce promění v červeného obra a pohltí Zemi ve své expandující atmosféře.

Při úvahách o naší civilizaci a její interakci s přírodou musíme časová měřítká značně zúžit. Náš druh *Homo sapiens* existuje asi při nejmenším 200 000 let. Biologická evoluce vede ke střídání druhů, průměrná doba existence jednotlivých druhů savců je 2 miliony let. Otázkou je, jestli s tím můžeme počítat i pro náš druh, nebo se do sta let přivedeme do záhuby.

Původní nízká početnost lidí začala narůstat po konci poslední doby ledové a s vynálezem zemědělství před 10 000 lety, ale teprve během posledních 200 let nastal překotný exponenciální růst populace – díky rozvoji věd, technických prostředků a využívání stále účinnějších zdrojů energie.

Globální rozvoj vědy a techniky předběhl potřebný vznik neméně jednotného a cílevědomého řízení globální společnosti. Místo toho vládne současný spontánní chaos tržních faktorů a lokální konflikty nekompatibilních tendencí. Za této situace může technická civilizace předčasně zaniknout, a to z několika důvodů:

1. Vnitřní příčiny

- 1.1. Sebezničení ve válečném konfliktu (válka je také nejrychlejší způsob přeměny ubývajících zdrojů v nevyužitelný odpad).
- 1.2. Ekologický kolaps v důsledku vyčerpání zdrojů přemnoženou populací a vlivem hromadění odpadu.

2. Vnější příčiny

- 2.1. Klimatické změny (nová doba ledová po současném krátkém globálním oteplení).
- 2.2. Náhlé katastrofické jevy (supervulkán, kolize s asteroidem aj.).

Pozorováním svého kosmického okolí jsme nezjistili žádnou další odpovídající nebo pokročilejší technickou civilizaci, to znamená, že život obecně je buď velmi vzácný až jedinečný jev a nevyvíjí se vždy do podoby technické civilizace, nebo je životnost technické civilizace ve vesmíru zákonitě tak krátká, že ty dosavadní už dávno zanikly a v současnosti nelze žádnou zjistit. (Pojem „současnost“ je samozřejmě ošidný při konečné rychlosti šíření signálů.)

V tom případě lze pro tu naši technickou civilizaci odhadnout, že také nebude mít dlouhého trvání a po následném zhroucení bude možná ještě nějaký čas přežívat nepatrný zbytek primitivní lidské populace bez současné technické infrastruktury.

Současný stav je stále křehčí. Dnes by stačila zvýšená koronární erupce na Slunci, aby zničila elektroniku satelitů, na nichž je dnes už závislé kde co, ale zejména by způsobila vyhoření velkých transformátorů u elektráren a celý svět by se ocitl bez elektřiny, čímž by zcela přestal fungovat. Před dvěma sty lety by si toho nikdo nevšiml, ještě jsme nebyli elektrifikovaní, dnes si to zkuste představit... Podobné účinky by mohl mít i výbuch blízké supernovy.

Ale stačí vrátit se k pozemským starostem. Všimněme si, jak jednotlivé státy usilují o zvýšení porodnosti, o populační růst nebo aspoň imigraci ze sousedství, což jsou vlastně nejzhoubnější faktory, které si můžeme představit – snaha o neomezený růst v omezené soustavě. Přitom nejen platí, že zásoby neobnovitelných zdrojů nejsou nekonečné, ale i ty obnovitelné se už nestíhají obnovovat. Kdyby na planetě byla méně než miliarda lidí, většina současných problémů by neexistovala. Ale když není v přírodě mezidruhový systém biologické rovnováhy, nastupují vnitrodruhové procesy. Když nebudou války,

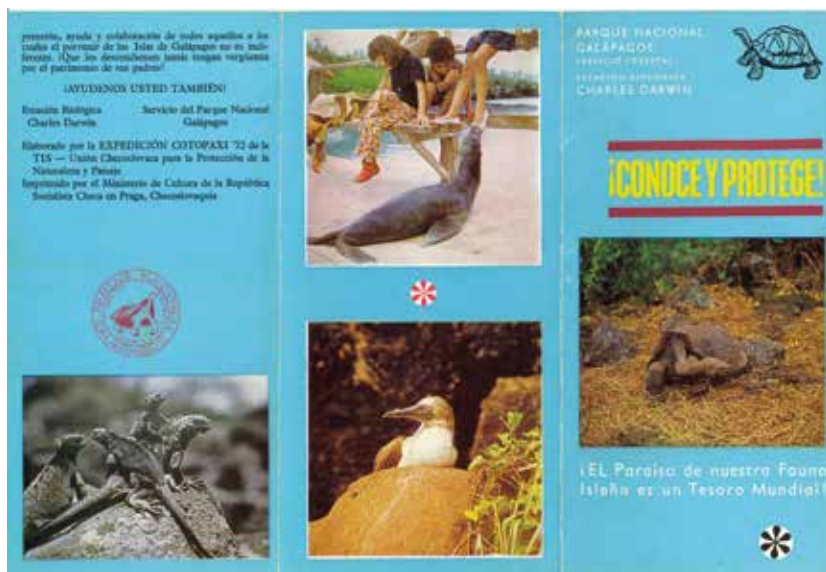
budou pandemie nebo drogové závislosti a podobné sociálně patologické a degenerativní jevy. Stabilizovaná množivost je jediný kulturní lék na úrovni našeho vzdělání a etiky, který jsme už dávno měli nasadit. A nejspíš už je pozdě.

Spíše pro zajímavost uvádím, že naše civilizace je považována za typ „0“, který se zřejmě nepohne do vyššího typu, dokud neuskuteční další řádový skok v získávání energie, například jadernou fúzí, nebo pokud nezaniknou samostatné státy a různá náboženství ve prospěch celosvětového jednotného cílevědomého řízení směru vývoje. Pak by mohla přejít k typu „1“, který ovládá klima a řídí počasí, zkouší kolonizovatelnost ve sluneční soustavě, apod. Typ „2“ by pak ovládal, využíval a těžil coby energetický zdroj Slunce i materiál z okolních planet a začal by kolonizovat kosmické okolí sluneční soustavy. No a typ „3“ by bravurně manipuloval s časoprostorem, využíval zdroje energie z celé galaxie... Jenže současný vývoj jde spíše zpět k energetické nouzi, spíše převládá váhání stran jaderné energie jako neúčinnějšího energetického zdroje a neubývá politické i náboženské hašteření na pozadí narůstajících ekologických potíží.

Ale protože futurologie není exaktní věda a může se mýlit, není důvod propadat pesimistické pasivitě a vzdávat se iniciativ na ochranu toho, z čeho jsme vzešli – totiž přírody. Bez ní život ztrácí většinu svých půvabů. Neměli bychom také dopustit omezování jen na udržování snesitelného životního prostředí pouze pro člověka. V tomto smyslu odkazuji na svůj článek v časopise Vesmír č. 7 z roku 1976 nazvaný *Slovo na obranu přírody před postupem životního prostředí*. Tam se dozvíte všecko ostatní.

Dobrovolná ochrana přírody se samozřejmě vždy věnovala především problematice místní až celostátní. Objevily se ale také výjimky iniciativ, které zasáhly do světových měřítek, ačkoliv zejména v minulém systému do roku 1989 pro to nebyly téměř žádné možnosti. Naopak byla snaha jakékoliv zahraniční iniciativy neřízené komunistickou stranou potlačovat, a to na základě obav z „ekologické internacionály“.

Protože jsem byl jeden z těch, kdo se drželi hesla „myslet lokálně, ale jednat globálně“, vzpomenu bych coby pamětník z vlastní zkušenosti šest saharských výprav TISu – Svazu pro ochranu přírody a krajiny (jejichž výsledky jsou známé z knížek *Stopy v písku – Traces sur le sable a Sahara není jen písek*). Přínosná byla i expedice Cotopaxi, díky níž jsem se coby jeden z „ecuadorských národních hrdinů“ dostal za odměnu až na Galapágy a vytvořil pak pro tamní kolonisty ochranný výchovný skládačkový leták, dodaný v počtu 1 000 kusů i se štočkem správě národního parku.

Ale abych vzpomenu méně dávnou minulost, obdržel jsem ocenění za snahu o udržení výskytu želvy *Mauremys rivulata* v Dalmácii, kde je v současnosti (2022) vyhlášována herpetologická rezervace Majkovi; Hanka Svobodová šíří v Indonésii naše společné ekovýchovné videodílo na DVD: *Alam Indonesia yang terancam*; je zaměřeno zejména na ochranu mořských želv. Z toho je zřejmé, že dobrovolná ochranná iniciativa má i v současnosti stále

svou platnost a výsledky dokonce v oboru mezinárodní spolupráce, i když ta ani dnes není předmětem programové podpory státních fondů (je možno porovnat s plýtvavými podporami profi-sportovců). Takže to i navzdory tomu nevzdávejme.

*With the Compliments of the
European Centre for Leisure and Education*

Dodatek 1:

Náboženství z odstupu

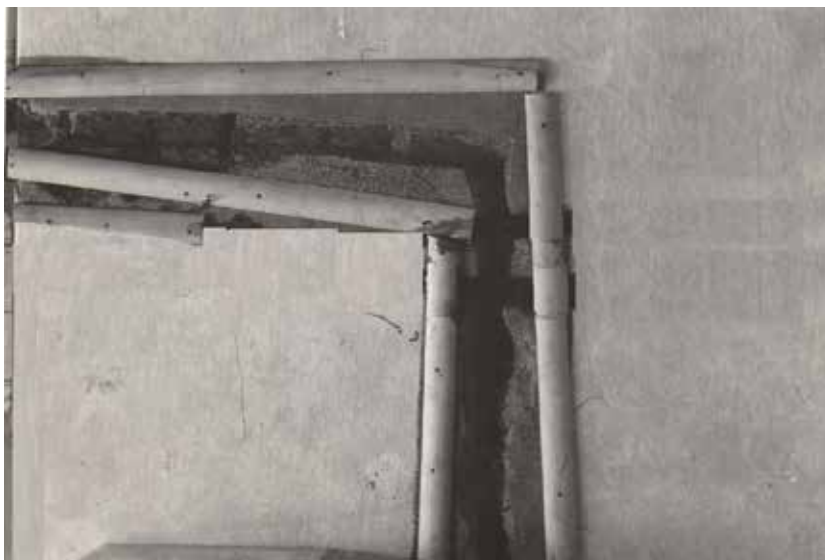

Už na základní škole jsem zaznamenal, že křesťanská náboženství jsou vlastně různá, bylo to ostatně tenkrát součástí školní výuky a různí katechetové šířili různé konkurenční katechismy. Bylo mi zřejmé, že náboženství je cosi dědičného – nejen u těch křesťanů, jimiž jsem byl obklopen, ale zřejmě existovali i nějací mohamedáni, indiánům vládl Manitou, ale v podstatě platilo pravidlo, že dítě jaksi automaticky dědí rodičovskou víru bez přemýšlení; psychologové tomu říkají imprinting. To mi nepřipadalo v pořádku. Protože jsem od útlého mládí tíhl k přírodě a vědám o ní, vadilo mi, že mi katecheta nutil představu o bohu, který stvořil celý svět, s Adamem a Evou, což nesouhlasilo s mými tehdejšími znalostmi astronomie i biologické evoluce. Postupně jsem se tedy zcela odpoutal od dědičné víry a věnoval pozornost jednoznačně objektivnímu poznání.

Můj známý z mládí Kubias, později emigrant, se věnoval těmto záležitostem důkladněji, mnohé církve prozkoumal zevnitř, a napočítal na tomto světě 4 200 různých náboženství. Nejvíce varuje před agresivní muslimskou vírou, ale i křesťanství a jeho misionáře, inkvizitory a podobné zvěrozvěsty považuje rovněž za pachatele často přímo genocid celých kultur, zejména v Jižní Americe. Křesťanský obřad svatého přijímání těla Kristova nazývá rituálním kanibalismem (oženil se nedávno v Praze s lidožroutkou Jhoan Caayaman z ostrova Mindanao). Když se vracel poprvé z emigrace, přivezl mi jako dárek mohutného chřestýše *Crotalus atrox*. V době mého mládí měl terárium s ještěrkami zedními, které naučil za ranního slunce přeběhnout do sluníčí mřížky za oknem a pak se zase vrátit. Za tím účelem vytesal do zdi od terária k oknu chodbu, překrytou pletivem. Když se rodiče vrátili, zuřili a pak poručili, ať to aspoň zakryje nějakým obrazem. Požádán o radu, vyfotografoval jsem tu zední chodbu a pak vyzvěštoval do skutečné velikosti na 50 × 60 cm. Ten obraz si pak Kubias zavěsil přes chodbu, vně pak chodba přesně navazovala na okraj svého vlastního zobrazení vespod. Bylo to působivé. Rodiče si zoufli.

Výzkumem náboženství se pak zabýval mnohem později až v USA. Já jsem v době studií vytvořil jen dvě náboženské soustavy (najdete je na webu www.herpeto.cz, zde sekce „Předseda“).

Za náboženské kuriozity považují zejména jehovismus. Podle mne úspěšná náboženství vznikla buďto v horách, nebo v poušti (viz Mohamed), ještě lépe v pouštních horách (Mojžíš). To jsou prostředí svádějící v osamění k rozevlátí fantazie a meditacím. Nevím, kde vznikl jehovismus, ale tipoval bych, že někde mezi newyorskými mrakodrapy nebo v podobném prostředí. Nemá jaksi potřebnou úroveň a je jen zvrhlý.

Zatímco muslimská víra je jednoznačně monotheistická, o křesťanství si nejsem jist. Je spíše tritheistické (otec, syn, duch svatý), a to nepočítám panenskou Pannu Marii, která počala z ducha svatého. Ta je předmětem nemensšího uctívání než ti první tři. Naopak ten duch svatý se jeví jako chudý příbuzný, kterému kostely ani sloupy nejsou běžně zasvěcovány. Zajímavá je ovšem vedle abstraktního boha otce a ducha svatého konkrétní postava Ježíše. Podle nejnovějších tvrzení badatelů měl i nějaké sourozence a žil s Máří Magdalenou. Podle mého názoru se úmyslně nechal zajmout a zabít, protože měl pocit, že jen nejvyšší oběť může způsobit prosazení jeho snažení – v podstatě

tatáž úvaha, ze které vycházel Jan Palach. Tomu Ježíši se to ovšem zdánlivě dosti podařilo. Otázka je, co by říkal tomu, co jeho snažení reálně přineslo.

Podivuji se, že náboženství přežívají se svými jinak účtyhodnými kulturními památkami i v tomto století a radí se k jevům potvrzujícím, že způsoby řízení této civilizace zůstaly katastrofálně pozadu oproti rozvoji jeho technické složky. Ve státě s nejrozvinutější technikou – USA – zdejší prezident při inauguraci vyzývá boha, aby mu byl nápomocen, jako by svého pomocníka v předpokojí. Odluka církve od státu ani sem ještě nedorazila. Na univerzitě se bouřili studenti, že chtějí vyučovat kreacionismus podle bible a ne evoluci podle Darwina. Můj přítel lesník Ďurkovský si vyrazil před několika lety do USA, 3 měsíce pracoval a pak se 3 měsíce toulal. Po návratu jsem se ho ptal, jak bylo, on se chytil za hlavu a pravil: „Ti Američani jsou táááák blbí..“

Nejrychleji ze všech se zřejmě mnozí muslimové, kteří tím tuto planetu pomáhají přivést stále blíže k ekologické katastrofě z přelidnění. Od mého narození se počet obyvatel této planety více než ztrojnásobil a mnohde, kde už se nevejdou, se snaží vtlačit někam, kde ještě nikdo není, nebo je lidí méně, ale taková místa, kde se dá přežít, už pomalu nejsou. A tak jen doufám, že mi nebude dopřáno se dožít toho, co nejspíš brzy přijde.

Co ale o mně napíšou, až přijde můj čas? Kdysi jsem četl nekrolog na jednoho známého a byl jsem přesvědčen, že by mnohde nesouhlasil s jeho formulacemi. A tak jsem kolem roku 1965 předvídavě oslovil entomologa, reverenda J. R. Winklera, který mi byl právě dlužen asi 6 Kč, že mi to nemusí vrátit, když na mne napíše nekrolog, abych ho mohl případně včas korigovat. Zhostil se toho znamenitě, umným způsobem smísil fakta a nadnesená holdující fikta – jen jsem to pak musel trochu doplňovat, když on sám se nedožil mého přežití. Zde tedy:

V nevýslovném pohnutí vzpomíná celá naše vědecká, technická, umělecká i ostatní veřejnost, odborníci, kteří se snaží pochopit jeho dílo, i laičtí obdivovatelé, skonu Jiřího Haleše, který tragicky zahynul v těchto dnech.

Odešel opět jeden z té nepočtené plejády všestranných duchů, kteří vždy našemu národu poskytovali neocenitelné služby a důstojnou reprezentaci na světovém kolbišti.

Stačí se jen trochu porozhlédnout po jeho životním díle, abychom pochopili, co v Jiřím Halešovi ztrácí naše veřejnost.

Narozen v Praze jako syn chudých rodičů, již záhy v dětských letech udivoval své okolí zcela osobitou inteligencí. V době přibližně šesti let, kdy jiné děti stěžejí slabikují velká tiskací písmena, zavedl početní úkony nultého stupně (PÚNS), veden snahou zjednodušit si osvojování úkonů stupně prvního – t.j. sečítání a odčítání – a překlenout nesnáze s jejich zvládnutím pomocí logaritmického snížení stupně úkonu.

Chybějícími nejjednoduššími základními početními úkony PÚNS byla aritmetika konečně postavena na vědecký základ a bylo možné budovat její logickou výstavbu podobně jako v geometrii na základě eukleidových axiomů. Práce o púnsování dosáhla po zveřejnění v *Proceedings* bostonské Akademie věd ihned světového věhlasu. To ovšem způsobilo i značné nesnáze ve vědecké veřejnosti, která chtěla autora blíže poznat, zatímco rodina ho tajila v obavě před tehdy módní vulgarizací „zázračných dětí“. Krátce potom se malý Jiřík odebral do Dinárského krasu, aby prozkoumal vliv neotenie na pohlavní život macarátů jeskynních. Škoda jen, že požár v bytě jeho rodičů, vzniklý v souvislosti s jeho experimenty kolem upřesnění účinného průřezu plutonia při štěpení rychlými neutrony, zničil napsaný již rukopis i dokladový materiál. Lze se obávat, že při dnešním rostoucím znečištění jeskynních vod vyhynou macarátí dříve, než se podaří studii opakovat.

Život Jiřího Haleše nebyl vždy lehký. Zejména jeho učitelé na základní škole nemohli pochopit neuvěřitelnou vyspělost svého žáka a snažili se ho prohlásit za hebefrenika, nebo se pokrytecky pokoušeli přesvědčit rodiče, že by si jeho intelekt zasloužil zvláštní péči ve zvláštní škole. Jiří to vyřešil vystoupením ze základní školy (kterou později absolvoval externě), aby demonstroval, že manuální práci nepodceňuje, jelikož se hodlá věnovat literatuře. Z té doby se traduje jeho cyklická novela *Tři sochy, jež zpívají moteta*, kniha feuilletonů *Viděno ze všech perspektiv* i literární sci-fi studie *Proč se Halešovice jmenují Holešovice*, geniálně spojující zdánlivě nesouvislé stopy z různých epoch blízké i dávné minulosti. Je politováníhodné, že zejména jeho cestopisy byly vydány v češtině až po vytištění v několika desítkách cizích jazyků – a to ještě jen dva nezákladnější: *Útok na východní točnu* (pojednávající o jeho zážitcích v okrese Snina) a *Jak jsem nenašel krokodýla*, týkající se jeho úsilí v extrémně aridním prostředí centrální Sahary. Kritické uspořádání nepublikovaných písemností si vyžádá řadu let. Současně s literární činností se Haleš ve volných chvílích začal zabývat malířstvím, výtvarnou kritikou a aplikací pseudosolarizace v autoportrétní fotografii. Škoda jen, že umělecké tvorby záhy zanechal; nový směr, superrealismus, reprezentovaný jen několika díly – ovšem stěžejního významu –, byl pak ve Francii rozvíjen zcela nespojitě, takže bude nutno Halešův příspěvek světové kultuře hodnotit odděleně od pozdějších nánosů formálních epigonů. Jako kritik a historik proslul analýzou souvislostí Boticelliho školy s kolektivem Kukryniksi. Z pokusů v hudbě si připomeňme aiolskou symfonii CH-dur pro tuby a okariny. Na její premiéru se Haleš vrátil ze Salamanky, kde právě získal titul doktora futurologie (krátce před tím mu byl udělen licenciát obchodního práva na univerzitě v La Paz a závodnická licence pro automobily kategorie PVC u firmy Trabant-Werke Zwickau).

Po dokončení filozofické eseje *Ochrana plazů v českých zemích s přihlédnutím k problematickým perspektivám galaktické expanze pozemské*

civilizace obrátil svou pozornost k některým problémům, na nichž tenkrát uvízl rozvoj technického pokroku. Výsledkem je mj. šestaosmdesát patentů, vesměs se týkajících urychlování růstu krápníků v krasových jeskyních, konstrukce vysokotlakého akvária pro hlubinné ryby, využití lamaistických modlicích mlýnků pro tvorbu počasí, dekorace interiéru pro chov ještěrek zedních a zejména série nápadů rozvíjejících objevný princip biologického boje proti původcům zubního kazu. Z geniálních maličkostí, které však obohatily, zpestřily a zpříjemnily život těch, kdo je dovedli využít, vzpomeňme alespoň jeho stereokukátko, charakteristické tím, že kukačka kuká střídavě ze dvou reproduktorů umístěných vlevo a vpravo (podle novějšího rozšíření patentu pro quadro- případně také vpředu a vzadu).

Ve věku 16 let byl Haleš jmenován Rytířem čestné legie. Avšak náš zvěčnělý se nikdy nedal ošálit svými úspěchy, nýbrž považoval za svou občanskou povinnost zdokonalit se v chemii, a proto se nechal zapsat na VŠCHT. Tento obor nemálo překvapil jeho důvěrné přátele, neboť v té době se extenzivně zabýval dějinami pohřebnictví. Během svého studia chemických věd působil současně jako poradce několika afrických států v oboru ochrany životního prostředí před postupem pouště, jako konzul Azbukixtánu v Praze a jako lektor marxismu-leninismu u Stát. departmentu ve Washingtonu.

Po absolvování VŠCHT s výborným prospěchem odešel do praktického života a působil na umístěnce jako dělník v Chemických závodech Sokolov, později i jinde a jinak. Řadu let se živil zředováním vzduchu a dosažený výsledek nazýval „ultravakuum“. To ho však zcela neuspokojovalo, a tak se začal ve volných chvílích ke své škodě věnovat řadě obecně prospěšných zálib a získal si četné vlivné nepřátele zvláště svou nekompromisní snahou o ochranu přírody před postupem životního prostředí. I jinak pohotově reagoval na vznikající situace, vyjádřil se k návrhu terapie uštknutí plazem v organizaci ČSOP a vynikl jako válečný zpravodaj časopisu *Nika* pro oblast

Hercegoviny. Jeho termín „neudovljetvorenije“, použitý v překladu jednoho z jeho sebraných spisů do sovětského jazyka, nepochybně inspiroval Gorbačova k fatálnímu sebezničujícímu nápadu rozpoutat glasnost a perestrojku.

A nyní Haleš jako člověk: skromný, milý, nevtíravě přátelský. Ve filozofii se nakonec přiklonil k fekalismu, nábožensky kolísal mezi buddhismem, brahmínstvím a kultem Aeskulapa, který se pokoušel rozšířit ve střední Evropě, zejména ve středním Poohří. Neholdoval žádným tělesným neřestem, jako je samoučelné sportování, obžerstvení, nadměrné požívání lihovin, šňupání, či dokonce kouření tabáku, nebo čichání čikuli, velfobinu a jiných aromatických i alifatických uhlovodíků. Odmítal i kysličník mravenčí, ani neholdoval náruživě žádným hříšným choutkám včetně pohlavních pošetilostí. Naopak pilně umrtvoval asketické tělo derviškými tanci a pobytem na hřebíkovém loži jako fakír Akrij Šelah Gni. Všechny jogistické časopisy na světě přinesly jeho nekrology. Na jeho počest byl v Dušanbe založen ilustrovaný měsíčník *Halešiana*.

Jen jednou věcí zarmoutil své věrné přátele: v poslední vůli stanovil, že si přeje být inaquován po námořnickém způsobu do Tichého oceánu, a to poblíž své oblíbené Zátoky leguánů ostrova Albemarle, Galápagos. Toto přání způsobilo menší krizi ve vládě, kde před otevřením jeho závěti bylo odhlasováno pohřbit ho v Slavínském Pantheonu za mohylou Šemíkova Horymíra. Vzhledem k přání zesnulého muselo být toto rozhodnutí nakonec odvoláno, čímž lidstvo přichází o relikvie po svém velkém zesnulém.

Čest jeho světlé památce a práci.

P. I. Šišvor
promovaný nekrolog

ČTK: Pohřeb Jiřího Haleše stal se manifestací národní hrdosti.
Jen ultrareakční *Ohlasy* pokusily se památku zvěčnělého nechutným
dvojverším neuctít:

*Pochovali hnidu,
zpívali jí panychidu.*

Veřejnost přijala jejich počínání s nevolí. Ve večerních hodinách došla
zpráva, že redakci *Ohlasů* byla vytlučena okna.

A ještě pár
fotografií

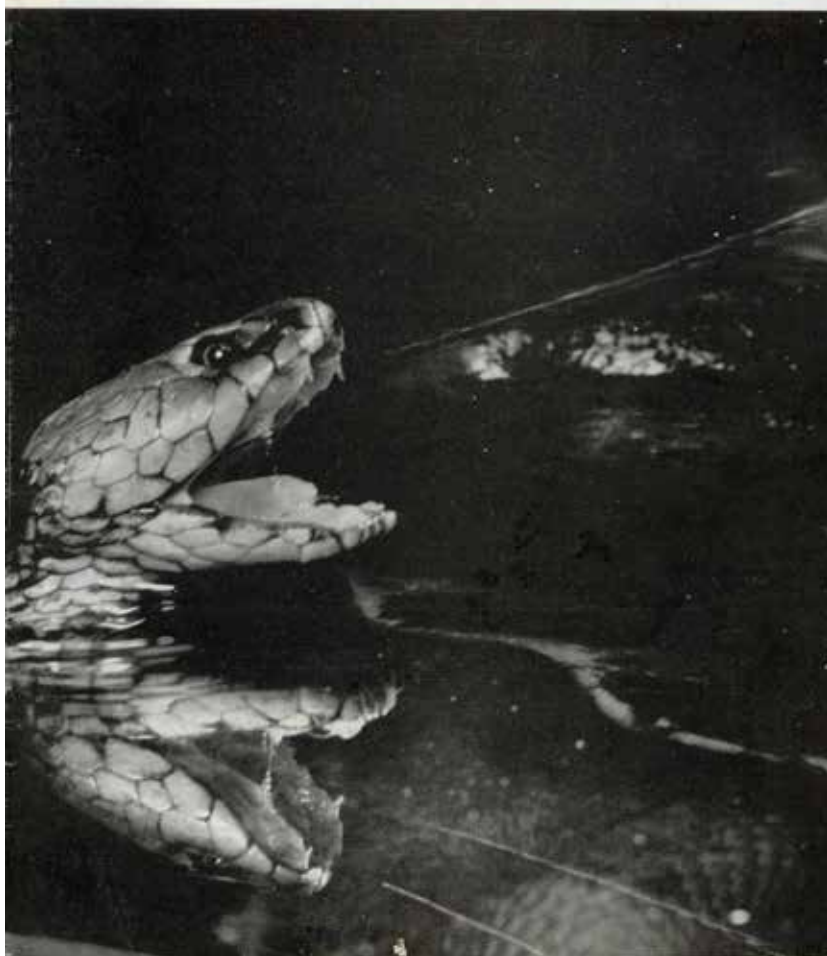
vesmír

8

PŘÍRODOVĚDECKÝ ČASOPIS
ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD

ROČNÍK 17 (1984) ČÍSLO 8 — PŘÍLOHA ČÍS. 22—24 (1984)

Slavný vesmír v Hrochově	277
Článek	
Asymetrie magnetických momentů	280
Vlnění	
Slučovací teorie vlnění v vesmíru	281
Vlnění	
Asymetrie magnetických momentů	284
Slučovací teorie vlnění v vesmíru	285
Vlnění	
Slučovací teorie vlnění v vesmíru	288
Vlnění	
Slučovací teorie vlnění v vesmíru	291
Vlnění	
Slučovací teorie vlnění v vesmíru	294
Vlnění	
Slučovací teorie vlnění v vesmíru	297
Vlnění	
Slučovací teorie vlnění v vesmíru	300

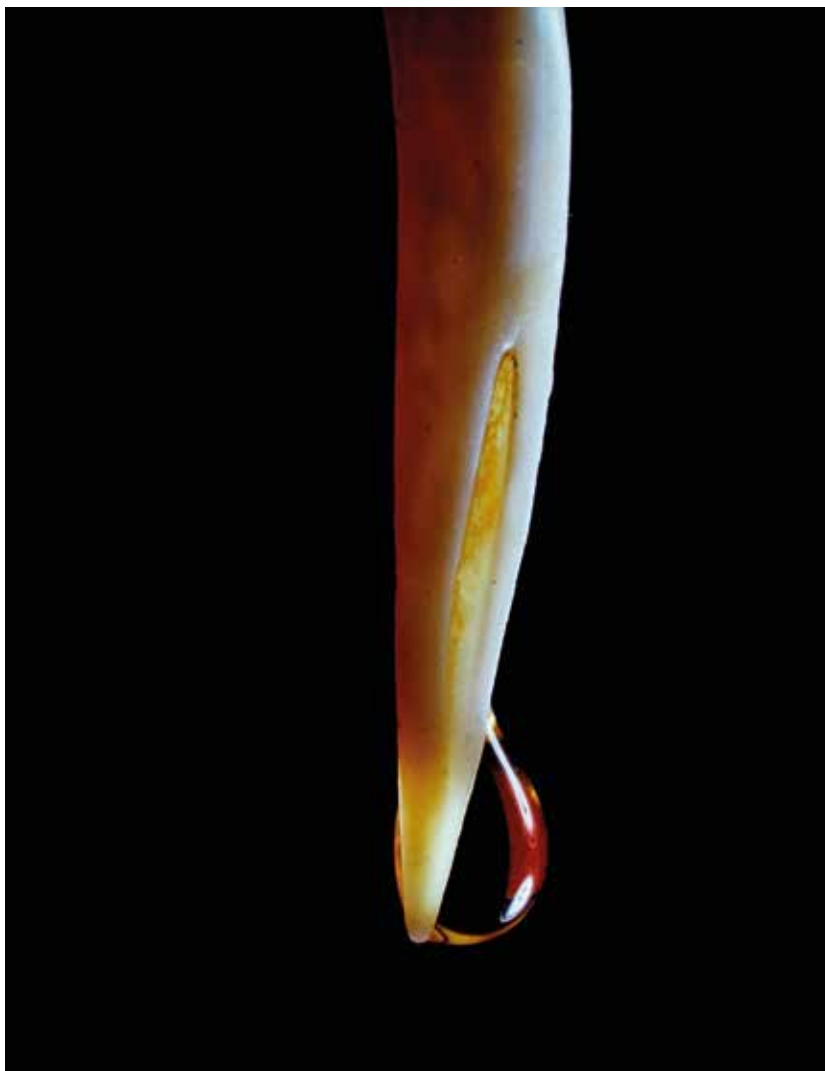

O výše uvedený snímek jsem se tenkrát pokoušel 5 roků, než se (1974) s tehdejší technikou podařil. Když se zmáčkla spoušť zrcadlovky, spadlo nejdříve zrcadlo, pak se odkryla roletka a potom konečně vypálil třílampový 1000voltový blesk. Jenže to už bylo dávno po kobřím výstřelu. To znamená, že se musela spoušť zmáčknout předem, a tak vznikla během pěti let spousta barevných fotek „kobra před výstřelem“ a „kobra po výstřelu“, jen žádná „střílející kobra“. Naposled jsem rezignovaně nasadil prošlý černobílý film a zase zkusil několik snímků. A hrůzo – ono to tam bylo, k mé velké radosti... ale i lítosti, že to není barevné.

Kobra střílela na krabičky od filmu uchopené v černé rukavici, které považovala za oči, držené odhodlaným návštěvníkem kolmo na směr fotografování, aby výstřel byl v rovině zaostření. Když pak zemřela, věnoval jsem

se otázce, jak to může takto vůbec fungovat... Kdyby zuby měly obvyklý tvar, vystříkl by jed na spodní čelist a ne dopředu.

Musí tedy být kobří zuby u ústí nějak rafinovaně tvarované, že jed nejen vyletí dopředu, ale při té změně směru se nerozpráší do stran předpokládanou turbulencí, nýbrž vystoupí v podobě laminárního vlákna.

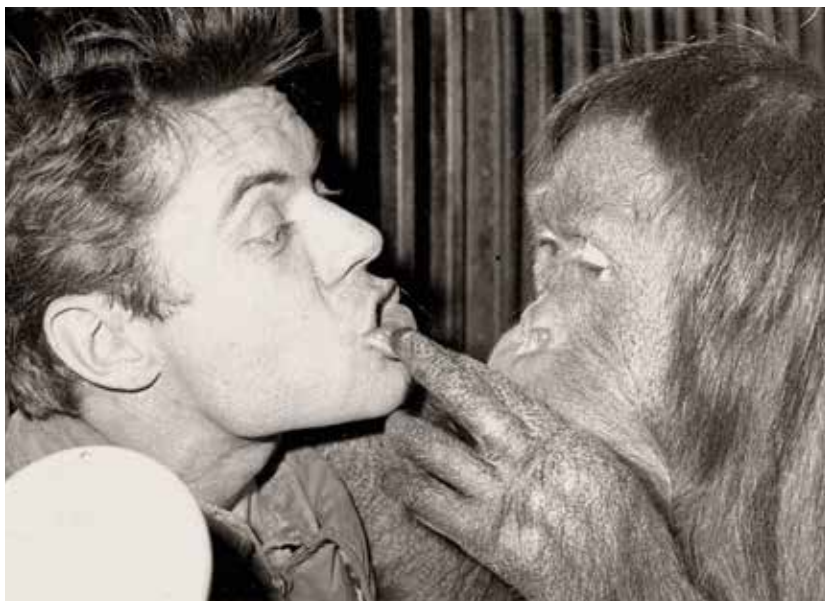
Vyňal jsem tedy nebožce zub a vytvořil výbrus. Zde je ten rafinovaný tvar.

... a uvedené snímky tedy věnuji touto cestou opožděně časopisu *Vesmír*, zatímco svojí zasloužilé zubařince Lence Houžvičkové touto cestou posílám, jak

následuje: jednak diagnostiku chrupu, a pak zejména nedestruktivní odstraňování zubokazných červů biologickým prostředkem.

Bioprostředk proti červivění zubů. Naši metodu doporučuje pět ze tří zubních lékařů. Není již třeba zuby pastovat a kartáčovat. Chameleon je spolehlivě zbaví zubokazných červů.

Při experimentech se Sabatierovým efektem se mi podařil záběr účinků tmometu, kdy obličej je otmen, zatímco tmometem vržený stín ruky je světlý; mez stínu vrženého je přitom vrženým stínem meze stínu vlastního.

Trojedinost křesťanského boha jsem si představoval nějak takto:

V roce 1968 jsme měli v Tesle Holešovice víceúčelovou svačtinovou a případně obecně kulturní místnost. Ale ta nesla název „rudý koutek“. Tak jsme na našem pracovišti zřídili podle nápadu Ivony Malijevské akvářko:

A nakonec nabízím návrh své posmrtné masky, která mi vyšla takto:

... a tím považuji vyprávění za ukončené.

Příloha 1:

Nespravedlivě nepublikovaný spisek ... aneb „Jak se láme eso a jak se dá z hlavy udělat cepín“

Když už jsem byl třetí měsíc v Ecuadoru s vulkanologickou expedicí Cotopaxi (rok 1972), učinil jsem náhlé rozhodnutí, že si nechám ostříhat hlavu na ježka. S dorozuměním jsem si nedělal velké starosti, i když se v liduprázdné krajině kolem nejvyšší činné sopky Cotopaxi mnoho španělštiny pochytit nedalo. Ale krátce před tím jsem zakoupil vysušenou indiánskou hlavičku „tsantsa“ – tradiční výrobek místní lidové tvořivosti –, která se tam prodává pod názvem *kavéza* (*cabeza* = „hlava“). Tedy to nejdůležitější slovo jsem znal. Co si přeji s tou kavézou udělat, bych si troufal popsat na základě příhody s cepínem.

To bylo tak: při jednom večerním zastavení z terénu v malé hospůdce na ananasovou večeři jsem se stal středem pozornosti houfu zvědavých dětiček. Jedna z holčiček se zmocnila odloženého horolezeckého cepínu a ptala se, jak se láme eso. To už jsem znal: „como se llamo eso“ znamená „jak se to jmenuje“. Přirozeně jsem nevěděl, jak se říká cepínu španělsky, a tak jsem jí nabídl, že „eso se láme cepín“. Její španělská tlamička však nebyla pro takové exotické slovo stavěná, a tak si to přizpůsobila na „cepijo“. Nechala se ode mne několikrát potvrdit, že eso se láme cepijo, a velice se rozveselila, ukázala cepín ostatním dětem a dávala jim hádat, co to je. Když pak přednesla rozluštění, vznikla veselost přímo všeobecná. Vida, že nejsem na výši situace, nezbylo, než odebrat se s tím ošemetným nástrojem k nejbližšímu slovníku. Cepijo (píše se to *cepillo*) znamená kartáč, stálo tam, a sotva kdy zapomenu na jeden z mála prvků mé španělštiny – zvláště díky tomu, že jsem dostal příležitost využít vzápětí tuto vědomost způsobem, jehož následky byly přímo bizarní. To je totiž právě ten přerušovaný příběh s holičem v Latacunze, který už teď může nerušeně pokračovat.

Majitel výstavného holičského salonu na hlavním náměstí mne obřadně uvedl dovnitř a vmanévroval do křesla, obklopeného dvoumetrovými zrcadly. Kromě zrcadel byla čelní stěna vyzdobena velkými portréty jakýchsi vznešených osobností – snad to byli státníci, nebo spíše velikáni cechu kadeřnictva; řada portrétů byla zakončena výpravným diplomem, vyzdobeným spoustou ornamentů a kaligrafických kudrlinek. Povšechný smysl bylo možno i při neznalosti jazyka vytušit – majitel byl zřejmě k řadě zobrazených velikánů tímto diplomem přiřčeněn na základě dosavadních mimořádných výkonů ve svém oboru, které měl vzápětí korunovat nevidaným dílem světové kadeřnické tvorby.

Hovornost patří k holičskému umění zřejmě na celém světě, a tak i tento reprezentant svého řemesla přešel od obecných konverzačních šperků zvolna ke konkrétním dotazům. Přerušil jsem ho krátkým důrazným prohlášením, že nerozumím španělsky ani slovo. V té chvíli umkl a až do konce příběhu se snažil dosti přesvědčivě předstírat, že je úplně němý, aby tak dal zdvořile vyniknout těm několika slovům, které znám.

„Kavéza komo cepijo“ („hlava jako kartáč“) – vyslovil jsem nesmlouvavě svůj požadavek ostríhání na ježka a doprovodil pro zvýšení jednoznačnosti gestem směřujícím jednak ke hlavě, jednak ke kartáči, který ležel na stolku přede mnou.

Mistr upadl do zřejmých rozpaků. Učinil několik posuňků, jimiž se pokusil nabídnout jakési zřejmě kompromisní řešení mezi tím, co žádám, a tím, co jest v mezích možností. Zůstal jsem neoblomný a on ochabl. Chvilí setrval v pochmurném zamyšlení a pak se vzdálil mimo dohled do útrob své provozovny. Vrátil se s čímsi ohromným, co mohlo být kancionálem nebo biblí, a obřadně mi to položil do klína. Byly to bohatě ilustrované dějiny a encyklopedie kadeřnictví.

Dlouho jsme spolu listovali těmi krásnými vyobrazeními. Nenechal jsem se však přemluvit ani pro účes faraonů, ani paruku admirála Nelsona či Alžběty Anglické. Ten dobrý muž s tím zřejmě počítal, a proto se vynasnažil vyzdvihnout

zejména eleganci účesů současných diplomatů, filmových herců a jiných vzorů zušlechtné zmužilosti... Jenže žádný z nich se nažalost nehonosil ježkem.

Ještě chvíli se mne pokoušel přesvědčit, že předložená encyklopedie je vyčerpávající a obsahuje vše, co je v tomto oboru vůbec možné. Co zde není, pak nemůže existovat. A co neexistuje, nelze žádat.

Vzal jsem jeho stanovisko na vědomí a měl se k odchodu.

Podruhé se hluboce zamyslel a zřejmě sbíral odvahu k osudovému rozhodnutí posunout dějiny vpřed, kacířsky popřít tradice a na troskách konvencí vytvořit DÍLO. „Bueno,“ pronesl pak odhodlaně osudovou formuli, „kavéza komo cepijo.“ Pak se opět pohroužil do své předstírané němoty a z jeho pozměněného výrazu i chování bylo zřejmé, že Alžběta Anglická, francouzský Lůj čtrnáct i současní diplomaté pro něho nenávratně zmizeli v propadlišti času i s umnou ušlechtilostí účesů na svých kavézách.

Pustil se zaujatě do práce a já se domníval, že dál už půjde všechno hladce k předpokládanému cíli. Ale brzy jsem seznal, že mám temeno hlavy už zcela zbavené porostu na způsob kněžské tonzúry. Pokusil jsem se zachránit co se dá a uchopil do ruky jeho kartáč coby názornou pomůcku. Vhodnými kombinacemi několika španělských slov, určených původně k čemusi jinému, a usilovnou mimikou jsem se pokusil zdůraznit, že ta hlava nemá vypadat jako ona strana kartáče, kde je hladce nalakované prkénko, nýbrž jako ta druhá, tak říkajíc „funkční“. Ale Mistr už měl svůj tvůrčí záměr zřejmě promyšlen a stál si pevně za svou koncepcí nyní stejně nesmlouvavě, jako já před tím se svým požadavkem. Oddal jsem se tedy tentokrát já hluboké rezignaci, jsa nadále už pouhým objektem, polotovarem, modelovaným do nebývalé podoby.

Výsledek je patrný z přiložené fotografie. Moje hlava byla nahoře zarovnána do podoby stolové hory, ohraničené pravouhlým srázem. Vytvořená plošina tvořila tečnou rovinu k lebce, takže na temeni byl vlas zcela vyhuben. Podobně tomu bylo tam, kde se srázy „stolové hory“ dotýkaly hlavy a vymezovaly jakýsi „rovník“, věnčený nad ním prstencem bujných vlasů pod „polární září“ lysiny na temenní ploše.

Když mi na tento „cepín“ nafrfnil ještě různé drahocenné vodičky až z jakéhosi Kolína na druhém konci zeměkoule, dal mi znát, že už je to definitivní, a několikrát mne protočil před soustavou zrcadel zobrazujících bezohledně ze všech stran celý rozsah katastrofy.

Nebyl jsem si jist, kdo je vlastně komu dlužníkem, ale Mistr se mnou mé pochybnosti zřejmě nesdílel. Nemaje právě drobných, podal jsem mu stovku cukrů. (V Ecuadoru je jednotkou platidla 1 sucre; jmenuje se tak podle Bolívarova maršála, ale to sem nepatří. Podstatné je, že 2 cukry jsou skoro 3 koruny.) Mistr hodil bankovku nedbale do zásuvky a ještě mi věnoval zpozvdálí náznak mizícího zájmu. Pokročil jsem k němu tak hrozivě, že zrozpačitel, sáhl znovu do zásuvky a podal mi padesáticukr. Dal jsem mu najevo, že může pokračovat, ale můj Mistr, stále ještě předstírající němotu, mi dal několika výmluvnými a jednoznačnými gesty jasně na srozuměnou, že... Pokusím se to reprodukovat svými slovy, která budou asi jen ubohou náhražkou výrazové smysluplnosti jeho mimického projevu:

„Vážený pane. Toto jest salon, vybudovaný na význačném místě hlavního náměstí hlavního města provincie Cotopaxi, pojmenované po nejvyšším vulkánu světa. Účes, který jste žádal, nebyl dosud nikdy vytvořen a nikde jinde by tento unikát ani vytvořen býti nemohl. Cenu unikátu je těžko stanovit a cena standardních výrobků rozhodně nemůže zde býti ani přibližně směrodatná. Lze říci, že umělecké hodnoty tohoto Díla by sotva kdo mohl přiměřeně ocenit odpovídajícím obnosem, proto to nežádám ani od Vás. Na druhé straně předpokládám, že když už jste si tento unikát vyžádal a nejste schopen uměleckou cenu Díla honorovat, budete mít tolik ohledu ke svému uctivému služebníku, že mu alespoň částečně uhradíte spotřebovaný materiál, režii a ztrátu času.“

Pak založil důstojně levou ruku za vestu a velebným pohybem pravé ruky vedl můj pohled čelní stěnou salonu přes všechny zde visící podobizny až k diplomu, kde ho nechal spočinout.

Bylo zřejmé, že mi nezbyvá, než mu tu padesátku zase vrátit, nebo rychle odejít. S ohledem na mou finanční situaci nezbyla než ta druhá možnost;

ale dostal jsem nápad, jak bych snad mohl získat zpátky i tu padesátku, která Mistrovi zůstala. Že totiž půjdu a stanu se literátem; tento příběh samozřejmě co do honoráře stojí za mnohem více, je to vlastně unikát, který by si sotva mohla nějaká redakce troufat po zásluze ocenit – neboť cenu unikátu je obtížné stanovit a honorář za standardní výrobek spisovatelského řemesla nemůže zde být ani přibližně směřodatný. Ale na druhé straně snad mohu předpokládat, že redakce, která se odváží tento unikát převzít k otištění, bude mít tolik ohledu ke skromnému autorovi, že mu aspoň částečně vynahradí spotřebovaný materiál, režii a ztrátu času.

*Nejvyšší vulkán světa Cotopaxi, do jehož kráteru
se uskutečnil náš prvocestup.*

Pokus o odběr vzorku lávy na Etně

Příloha 2: Uštknutí

V časopise *Nika* vyšel kdysi zajímavý článek o „uštknutí plazem“. Donutil mne, abych na to reagoval a čtenáře následně informoval, kteří plazi u nás žijí. Je to jeden druh želvy, 4 druhy ještěrek, slepýš křehký a 5 druhů hadů, z toho 4 užovky a zmije obecná. Tu jedinou měl tenkrát autor asi na mysli, když ovšem nesprávně doporučoval popíjení alkoholu. Ale mne zaujal hlavně problém, co je to vlastně to „uštknutí“.

Dejme tomu, že tento termín slouží jako popis bodnutí sklápěcími dutými zuby solenoglyfního hada, provázené vstříknutím jedu do vpichu. Takový had někdy těmi zuby jen vbodne a jed nevyпустí; je to také uštknutí, nebo je tento pojem vázán spíše na užití jedu? Pak jsou tady hadi proteroglyfní (jako kobry, mamby, korálovci...) a opistoglyfní užovkovití (na Balkáně *Malpolon* a *Telescopus*) jakož i aglyfní (bez jedových zubů), ale přesto někteří produkují nějaký jedový přídatek do slin (například běžná užovka obojková).

U těch proteroglyfních, kteří mají kratší pevné jedové zuby vpředu, se had do kořisti (nebo v obraně) výrazněji zakousne a vpichem jed vpraví do rány. I tento způsob je možno nazývat uštknutím. Ale je možno mluvit o uštknutí, když vás kousne na Balkáně jedovatý širohlavec *Malpolon monspesseulanus*? Ten při obraném kousnutí totiž zadními rýhovanými jedovými zuby do rány vůbec nezasáhne a po těch předních rána sice krvácí, ale jinak se nic neděje. Je toto také „uštknutí“? Zřejmě se to tak nazvat nedá. Takový had musí svou kořist dostat přehmatáním čelistmi hlouběji do tlamky až k těm zadním zubům a pak teprve může dojít k intoxikaci. Pokud trváte na vyzkoušení účinků jedu *Malpolona*, musíte hada přinutit, aby se vám do prstu nejen zakousl, ale aby přehmatával čelistmi až k zadním zubům. Dá se to ještě nazvat uštknutím, nebo tento termín popisuje pouze bleskovou akci těch „pravých“ jedovatých hadů? Co pak následuje, je zachyceno na ukázkové fotodokumentaci vynuceného hlubokého zakousnutí do prstu od polovzrostlého *Malpolona*.

Toto jsou následky hodinu po intoxikaci. Nicméně i v tomto stavu jsem byl schopen šoférovat a po několika hodinách se obličej vrátil do původní podoby.

Kousnutí od nejedovaté, ale kousavé aglyfní užovky *Coronella austriaca* bych si termínem „uštknutí“ v žádném případě popsat neodvážil.

Na rozdíl od některých „kousavých“ nejedovatých užovek jsou někteří „praví“ solenoglyfní i proteroglyfní hadi vysloveně mírné povahy a svůj jedový aparát používají jen pro kořist a téměř vůbec v sebeobraně, byť i při pocitu ohrožení. Ale i ti vskutku nebezpeční jsou schopni se na člověka koadaptovat v míře vskutku překvapivé. Velkého ploskolebce vodního *Agkistrodon piscivorus* jsem nechával puštěného volně po bytě, kde se pohybovalo současně i vícero lidí. Ploskolebeckovi mokasinovému jsem dělal čtvrt hodinku ranního tělocviku pro břišní svaly tím, že jsem ho zdvihl za ocas a musel mi vyšplhat na ruku (to zmije obecná nedovede a takto se dá v přírodě snadno ulovit). Obvykle jsou tlustí bachratí hadi rozšafnější a spolehlivější v tom, že nic nečekaného neprovedou – jako tato zmije gabunská, jinak vybavená nejdelšími jedovými zuby na světě...

A to na rozdíl od tenkých, prudkých, nervózních druhů, kde bývá namíste větší opatrnost, protože se snáze něčeho leknou, a jednájí pak zkratově.

Především však jsem konstatoval, že hadi si pamatují surové zacházení a mají následně až mstivou povahu. Kdysi jsem zabavil lesnímu dělníkovi samečka zmije obecné, jehož měl v láhvi od sodovky. Vůbec jsem nechápal, jak ho tam dostal, ale nejspíš velmi surově. Ten zmiják se na rozdíl od běžných zmijí obecných vůbec nedal ochočit, zatímco běžný jedinec, ulovený v přírodě, se po krátkém zvykání na manipulaci dá nosit v kapse nebo za košilí. Tento lahvový i po delší době byl stále připraven okamžitě vyrazit do útoku na každého, kdo se přiblíží na dostřel. Jaromír Kubias mi při návratu z emigrace v Arizoně přivezl velkého chřestýše *Crotalus atrox*, kterého zřejmě odchytil nevybíravě a pak mu i omotával chřestidlo leukoplastí, aby na sebe neupozornil celní kontrolu. Pak jsme mu opět s použitím násilí to chřestidlo osvobožovali. Ten až do smrti měl jedinou snahu mne zamordovat a útočil i přes skleněnou stěnu terária. Saharskou zmiji rohatou *Cerastes cerastes* jsem odlovil ze saharského písku co nejněžněji, a tak jsem ji mohl nabízet komukoliv, kdo si ji chtěl pochovat, pohladit nebo se s ní vyfotit.

Domácí odmalinka chovanou zmiji růžkatou jsem brával na Den Země s tím, že kdo složí kauci 100 Kč, ten si ji může vzít do ruky, a když ho ta zmije nekousne, tak mu ta kauce propadne. Zejména malé dětičky měly zájem, jen musely donutit tatínka, aby za ně tu kauci složil.

Je zajímavé, jak už svět není, co býval. Za mého mládí byl v módě tak zvaný vrozený štítivý odpor k hadům. Kam se poděl? Je to tím, že už nefunguje (zejména ve městech) imprintingovaný (vštěpující) mezigenerační přenos vzorce chování dospělců na děti, které již nejsou ve svém poznávání světa deformovány

pověrami a předsudky starší generace – ten „štitivý odpor“ ve skutečnosti vůbec nebyl vrozený. Dokázalo se to velmi názorně dotazníkovým průzkumem při putovní výstavě „Problémy ochrany plazů...“, o níž se zmiňuji v jedné z předchozích kapitol.

V první polovině minulého století bylo akvárium součástí každé lepší rodiny, zatím co terárium byl pojem neznámý (viz také kapitola 3.) a ojedinelých teraristů bylo nepatrně a většinou o sobě nevěděli, na rozdíl od akvaristů organizovaných v řadě spolků. Chovatelů hadů se navíc týkal odpor hluboce věřících křesťanů coby nějakých služebníků antikrista a základem vztahu takto zaměřených nábožných jedinců byla nenávisť k hadovi-svůdci, kvůli němuž jsme byli vyhnáni z ráje. Až v druhé polovině století někteří akvaristé vylili akvárium a v něm pak zkoušeli chovat plazy. Mezi veřejností i nadále byli považováni za jakési nenormální zvrhlíky. Teprve zřízením zájmového kroužku teraristů při ZOO Praha se teraristé začali prosazovat jako partneři akvaristů, i když na počátku minoritní, a podařilo se uspořádat například i velkou akvaristicko-teraristickou výstavu v tehdejšímu Parku kultury a oddechu Julia Fučíka v Holešovicích.

Ta výstava tenkrát nevznikala snadno a měla být původně jen akvaristická. Navzdory odporu akvaristů byla pak pro terária ponechána malá enkláva hned za vchodem, zatímco hlavnímu sálu vévodila akvária. Prodej vstupenek a službu u vchodu měli střídavě akvaristé a teraristé, což akvaristé nesli nelibě vzhledem ke své převaze. Při odchodu měli návštěvníci vepsat své dojmy do mohutné pamětní knihy, která se i s výkazem prodeje vstupenek a hlášením o průběhu dne předkládala na ÚNV hl. m. Prahy. V zápisech převládalo podivení, proč tu krásnou výstavu hned na začátku hyzdí prázdné nádrže bez vody s odpornými slizkými hady – a těchto zápisů postupně přibývalo, zejména když měl službu akvarista, jenž k tomu návštěvníky nejspíš naváděl.

Chodíval jsem tam často pomáhat s provozem a jednou, když tam měl službu Jiří Rotter, tehdejší spiritus movens spolupořádající organizace teraristů, jsem

zjistil v pamětní knize pozoruhodný zápis tlustou tužkou přes půl stránky. Zápis zněl: „Vyližte si prdel s téma smradlavejma rybama. Franta Volek.“ Vydal jsem se upozornit Rottera, který v té chvíli dlouze diskutoval s Johanou Morávkovou z PřF UK, provozu výstavy si nevšímaje. Šli si tedy přečíst to překvapení, a zatímco Rotter byl potěšen touto protiváhou akvaristických šikan, Morávková se tvářila pohoršeně, jak se nám něco takového může líbit. Teprve když odešla a výstava se zavírala, zmínil se mi Rotter, že ten zápis tam provedla Johana.

Příští den pak měl službu akvarista, a když objevil zápis, zuřil, začernil ho, pak ještě přelepil a znovu lepenku začernil.

Další den měl zase službu Rotter. Přišlo mu nespravedlivé, že teraristé nijak nereagovali na dřívější odsuzující zápisy akvaristů, zatímco akvaristé takto zasáhli proti demokratickému „Hyde Parku“ pamětní knihy...

A tak do hlášení pro ÚNV hl. m. Prahy napsal:

„V pamětní knize se vyskytl závadný zápis, který byl začerněn, přelepen a ještě začerněn. Zápis zněl: ‚Vyližte si prdel s téma smradlavejma rybama. Franta Volek.‘“

Tato příloha začala úvahou, co je to „uštknutí“, a nějak mi zabloudila. Tak nakonec přidám „poslání“, které s oblibou vpisují zájemcům o autogram do mé hadí knížky. Tak tedy:

Hadí uštknutí jest koření života.

Kolikrát jsi uštknut, tolikrát jsi člověkem.

A ta radost, když se to podaří přežít, ta je k nezaplacení.

Ab authore

Začátečníkům doporučuji pořídit si nejdříve drobného
domácího nejedovatého hádečka nebo ještěrku.

Jiří Haleš

Co se tenkrát nemohlo napsat

Albatros Media a. s. se sídlem 5. května 22, Praha 4.

Číslo publikace XXX

Odpovědný redaktor: Jan Dvořák

Jazyková korektura: Marcela Žůrková

Technický redaktor: Radek Střecha

Layout a sazbu zhotovil: Petr Přenosil

Obálku zhotovil: Petr Přenosil

Vytiskl XXX

1. vydání

Pro čtenáře od 14 let

www.cpress.cz

e-shop: www.albatrosmedia.cz

www.facebook.com/knihycpress.cz

Cena uvedená výrobcem představuje nezávaznou doporučenou spotřebitelskou cenu.

